

Suriname in de Nederlandse Taalunie

Een beleidsanalyse en een onderzoek naar opvattingen van
Surinamers over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie

De Nederlandse Taalunie

Ruth Brandon

Suriname in de Nederlandse Taalunie

**Een beleidsanalyse en een onderzoek naar opvattingen van
Surinamers over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie**

Ruth Brandon (ANR 797219)
Universiteit van Tilburg
Faculteit Communicatie en Cultuur
Doctoraalscriptie Taalwetenschap – Interculturele Communicatie – NT2-expert
Begeleiders: Prof. Dr. S. Kroon en Dr. J. J. Kurvers
Tilburg, 6 maart 2006

Voorwoord

In deze doctoraalscriptie doe ik verslag van mijn onderzoek naar de opvattingen van Surinamers over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie. Dit onderzoek heb ik gedaan in het kader van de duale opleiding NT2 Expert aan de Universiteit van Tilburg.

Ik heb voor dit onderwerp gekozen omdat ik geïnteresseerd ben in ontwikkelingen in het onderwijs in Suriname en met name de ontwikkelingen op het gebied van de Nederlandse taal. Ik vind het terecht dat Suriname nu lid is van de Nederlandse Taalunie en in dit verband bijgestaan kan worden. De volgende stap is het ontwikkelen van taalbeleid, zodat er op een adequate wijze aandacht besteed kan worden aan het onderwijs van en in het Nederlands.

Ik wil hierbij Prof. Dr. Sjaak Kroon en Dr. Jeanne Kurvers hartelijk bedanken voor hun intensieve begeleiding. Tot slot wil ik ook eenieder bedanken die geholpen heeft bij het afnemen en verwerken van de vragenlijsten.

Amsterdam, 6 maart 2006

Ruth Brandon

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
2	De Surinaamse taalsituatie	6
2.1	Historisch overzicht	6
2.2	Meertaligheid in Suriname	6
2.3	Positie van het Nederlands vanaf 1667 tot heden	8
2.3.1	Het Nederlands	8
2.3.2	Taalonderzoek	9
2.3.3	Het Surinaams Nederlands	10
2.4	Suriname en de Nederlandse Taalunie	11
3	De Nederlandse Taalunie	12
4	Beleidstheoretisch kader	16
4.1	Wat is beleid	16
4.2	Overheidsbeleid	18
4.3	Het beleidsproces	19
4.4	Interpretatie van een beleidstekst	23
4.5	Factoren die bepalend zijn voor het taalbeleid van een land	25
5	Vraagstelling, opzet en uitvoering van het onderzoek	28
5.1	Vraagstelling	28
5.2	Methode van onderzoek	28
5.2.1	Beleidsanalyse	28
5.2.2	Survey-onderzoek	29
6	Beleidsanalyse	32
6.1	De toetreding tot de Nederlandse Taalunie als taalbeleidsproces	32
6.2	Reacties op de toetreding	40
6.2.1	Reactie van Wilfred Campell	41
6.2.2	Reactie van Hein Eersel	42
6.2.3	Reacties uit kranten	44
6.2.4	Taalbeleidsconferentie als reactie op het Taaluniecongres	44
6.3	De doelenboom	45
6.4	De argumentatieanalyse	48
6.5	De toetreding tot de Nederlandse Taalunie als taalpolitiek proces	48
7.	Opvattingen van Surinamers in Suriname en Nederland over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie	50
7.1	Achtergrondkenmerken van de respondenten in Suriname en Nederland	50
7.1.1	Achtergrondkenmerken van de respondenten in Suriname	50
7.1.2	Achtergrondkenmerken van de respondenten in Nederland	54
7.1.3	Verschillen en overeenkomsten tussen de Surinaamse en de Nederlandse onderzoeksgroep	56

7.2	Dimensies in de opvattingen van Surinamers in Suriname en in Nederland over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie	57
7.3	Opvattingen van Surinamers in Suriname	59
7.3.1	Het gemiddelde oordeel over de zes factoren	59
7.3.2	Invloed van de onafhankelijke variabelen	60
7.3.3	Opvattingen over een andere of tweede officiële taal of drie officiële talen	61
7.4	Opvattingen van Surinamers in Nederland	62
7.4.1	Het gemiddelde oordeel over de zes factoren	62
7.4.2	Invloed van de onafhankelijke variabelen	63
7.4.3	Opvattingen over een andere of tweede officiële taal of drie officiële talen	64
7.5	Vergelijking van de opvattingen van de Surinaamse en Nederlandse onderzoeksgroep	66
7.5.1	Algemene vergelijking van de gemiddelden	66
7.5.2	Tweeweg-variantie-analyse: interactie land en achtergrondkenmerken	67
7.6	Conclusies	68
8.	Conclusies en aanbevelingen	70
8.1	Conclusies	70
8.1.1	De analyse van de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie	70
8.1.2	Het survey-onderzoek	71
8.2	Aanbevelingen	74
	Literatuurlijst	75
	Bijlage 1: De associatieovereenkomst tussen de Republiek Suriname en de Nederlandse Taalunie	78
	Bijlage 2: Staatsbesluit	83
	Bijlage 3: Vragenlijst	85
	Bijlage 4: Tabellen	95

1. Inleiding

Suriname is sinds 12 december 2003 lid van de Nederlandse Taalunie (zie hoofdstuk 3). Dit is enerzijds verwonderlijk, omdat Suriname in een ander deel van de wereld ligt dan de twee andere lidstaten (Nederland en België/Vlaanderen). Anderzijds is het vanzelfsprekend, want ook in Suriname is het Nederlands, evenals in Nederland en België (Vlaanderen), de officiële taal. De Taalunie is een intergouvernementele organisatie, dat betekent dat alle activiteiten die zij onderneemt in samenwerking met de verschillende regeringen gebeuren. In deze activiteiten staan de belangen van de taalgebruiker voorop. De Taalunie wil ervoor zorgen dat alle Nederlandssprekenden hun taal op een doeltreffende en creatieve manier kunnen gebruiken.

Vanuit Suriname is de toetreding, met enkele onderbrekingen, sinds 1991 door een kleine groep voorbereid (zie hoofdstuk 6). De vraag is echter of deze toetreding wel door de Surinamers wordt gedragen. Vinden ze de toetreding een juiste beslissing, of zijn ze van mening dat het lidmaatschap van de Nederlandse Taalunie niet belangrijk is en moet worden opgezegd? Voor een negatief oordeel over de toetreding kunnen er verschillende redenen zijn. Suriname ligt in Zuid-Amerika waardoor de invloeden van dit continent op taalgebied groter zijn. Mede vanwege de economische relaties met andere landen uit de regio, is het misschien belangrijker om het gebruik van het Engels te stimuleren of deze taal als officiële taal te kiezen. Men kan zich ook afvragen of door de toetreding de positie van het Nederlands niet zal worden versterkt en de in Suriname gesproken talen ondergewaardeerd zullen worden.

In Suriname worden ongeveer 20 verschillende talen gesproken (Carlin & Arends 2004), waaronder het Surinaams Nederlands, een variëteit van het Nederlands. Het Surinaams Nederlands is reeds in 1876 ontstaan en wordt beïnvloed door de verschillende talen die in Suriname gesproken worden. Naast het Surinaams Nederlands neemt de contacttaal, Sranan, een belangrijke plaats in de Surinaamse gemeenschap in. Het is de taal die door vrijwel alle Surinamers wordt gesproken en in de toekomst misschien een officiële taal kan worden. Bovendien is het Nederlands toch de taal die het Surinaamse volk door de voormalige kolonisator is opgedrongen en die men na de onafhankelijkheid in november 1975 stilzwijgend als officiële taal heeft behouden. Redenen genoeg om onderzoek te doen naar de mening van Surinamers in Suriname en Nederland over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie.

Ten behoeve van dit onderzoek is de volgende vraagstelling geformuleerd:
Wat is de opvatting van Surinamers in Suriname en Nederland over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie?

Het onderzoek bestond uit twee delen:

1. Analyse van de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie als taalbeleidsproces. Hiervoor is gebruik gemaakt van documenten en interviews.

2. Het afnemen van een vragenlijst over opvattingen van Surinamers in Suriname en Nederland over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie. Hieraan hebben 315 respondenten meegewerkt: 188 in Suriname en 127 in Nederland.

De indeling van het verslag van dit onderzoek ziet er als volgt uit.

In hoofdstuk 2 wordt de Surinaamse taalgeschiedenis besproken. Dit hoofdstuk geeft informatie over de verschillende talen die in Suriname gesproken worden en draagt bij tot beter begrip van de Surinaamse taalsituatie.

In hoofdstuk 3 wordt de Nederlandse Taalunie besproken, zodat duidelijk wordt wat voor organisatie het is, welke de doelstellingen zijn die de organisatie nastreeft en op welke manier deze organisatie opereert.

In hoofdstuk 4 wordt het theoretische kader behandeld aan de hand waarvan de toetreding wordt geanalyseerd.

In hoofdstuk 5 worden de vraagstelling, de opzet en de uitvoering van het onderzoek uiteengezet.

In hoofdstuk 6 worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd. Eerst wordt de toetreding als taalbeleidsproces beschreven en daarna worden de resultaten van de vragenlijst gepresenteerd.

Tot slot worden in hoofdstuk 7 de conclusies en aanbevelingen besproken.

2 De Surinaamse taalsituatie

2.1 Historisch overzicht

Suriname is het derde land in de wereld waar het Nederlands de officiële taal is. Het is de taal van het onderwijs, van het bestuur en van een groot deel van het openbare leven. Naast het Nederlands worden in Suriname nog een twintigtal andere talen gesproken. Het gebruik van de meeste van deze talen is echter beperkt tot een specifieke bevolkingsgroep. De meertaligheid in Suriname is door de geschiedenis van het land te verklaren.

In 1651 stichtte de Engelsman Willoughby, baron van Parham en gouverneur van Barbados, de volksplanting Suriname in het noorden van Zuid-Amerika. Aan het einde van de Tweede Engelse Oorlog in 1667 ging Suriname bij de Vrede van Breda over in Nederlandse handen. Van 1799 tot 1816 viel het land echter weer onder Engels bestuur. Daarna bleef Suriname tot november 1975 een kolonie van Nederland.

Willoughby bracht met behulp van planters, die reeds ervaring op Barbados hadden opgedaan, de suikerindustrie op gang en al gauw werd Suriname een plantagekolonie waar suiker, koffie, katoen en cacao werden verbouwd. Aanvankelijk werden de Indianen, de oorspronkelijke bewoners, voor de arbeid op de plantages gebruikt, maar al gauw bleek dat zij niet als dwangarbeiders konden worden gebruikt. In 1664 vestigende zich in Suriname een grote groep Portugese joden, die ook plantages stichtten. Deze joden hielden slaven.

De Atlantische slavenhandel begon door de Portugezen en Spanjaarden, die arbeidskrachten nodig hadden in de Nieuwe wereld. Aan het begin van de 15^e eeuw gebruikten de Portugezen negerslaven die op de westkust van Afrika gekocht waren (Encyclopedie van Suriname 1977). Naarmate de suikerindustrie toenam, nam ook in Suriname het aantal slaven uit Afrika toe. In 1863 schafte de koloniale overheid de slavernij af. Ter vervanging van de plantagearbeiders zochten de plantagehouders en de koloniale overheid elders naar goedkope arbeiders. Achtereenvolgens kwamen Chinezen (tot 1870), Hindoestanen uit Brits-Indië (1873-1916) en Javanen uit Nederlands-Indië (1890-1939) als arbeidscontractanten naar Suriname (Eersel 1997: 209).

2.2 Meertaligheid in Suriname

In Suriname was er al vanaf het begin van de plantagekolonie sprake van meertaligheid, omdat de plantage-eigenaren uit verschillende Europese landen afkomstig waren. De Indianen en de Europeanen en later de slaven en hun bazen moesten met elkaar kunnen communiceren en deden dat in een pidgin, een mengelmoes van hun talen. Dit pidgin groeide uit tot een creooltaal, het Sranan Tongo (Sranan), dat ook nu nog aan het Portugees of het Engels ontleende woorden kent. Deze taal werd tot de Tweede Wereldoorlog Neger-Engels genoemd, omdat men dacht dat het een verbasterde vorm van het Engels was. Het Sranan vervult vanaf het begin van de achttiende eeuw de functie van lingua

franca van Suriname Behalve het Sranan ontwikkelden zich ook andere creooltalen, namelijk het Aucaans en Saramaccaans, die door verschillende groepen binnenlandbewoners worden gesproken (Charry, Koefoed & Muysken 1983: 25-28).

Door de immigratie die na de afschaffing van de slavernij plaatsvond, werd de Surinaamse gemeenschap met meer talen geconfronteerd. De Chinezen spraken voornamelijk het Hakka. Van de Brits-Indiërs, die later Hindoestanen werden genoemd, is het niet eenvoudig aan te geven welke talen ze meebrachten. Hun taal werd in het begin gewoon naar de bevolkingsgroep Brits-Indisch genoemd. De naam Hindoestaans kwam pas later in gebruik en thans wordt de term Sarnami (Hindi) gebruikt. Deze taal is een variëteit van het Hindi zoals het in India wordt gesproken.

De Javanen uit Java spraken Javaans. Ook deze taal heeft veranderingen ondergaan, echter niet zo vergaand dat van een andere taal kan worden gesproken. (Eersel 1997: 209-210). Toch wordt deze taal aangeduid als Surinaams Javaans.

Het gevolg van de kolonisatie en de immigratie is dat er nu ongeveer twintig talen in Suriname worden gesproken:

- Het Nederlands
- Het Sranan
- Het Hakka (Chinees)
- Het Sarnami
- Het Javaans
- De Indianentalen: verschillende Caribische talen en het Arawaks
- De talen van de Marrons: waarvan de belangrijkste zijn het Saramaccaans en het Ndyuka of Aukaans.

Uit onderzoek (Carlin & Arends 2004) is gebleken dat Suriname in 2000 ca. 435.000 inwoners telde. Ongeveer de helft daarvan woont in (Groot) Paramaribo. Zeker 300 000 personen van Surinaamse afkomst wonen in Nederland. De meeste inwoners van Suriname spreken twee of meer talen. In tabel 1 zijn enkele cijfers over het gebruik van de talen in Suriname, Surinamers in Nederland dus niet meegerekend, opgenomen (Carlin & Arends 2004).

Tabel 2.1: Aantal sprekers per taal (T1 = eerste taal; T2 = tweede taal)

Taal	T1	T2
Nederlands	200.000	200.000
Sranan	120.000	280.000
Sarnami	150.000	
Javaans	60.000	
Chinees	6.000	
Indianentalen	4.500	
Overige creooltalen	40.000	

Suriname kent ook altijd - soms relatief grote aantallen - sprekers van talen van (tijdelijke) immigranten uit naburige landen. Voorbeelden daarvan zijn het Guyanees Creools Engels met enkele tienduizenden sprekers en - zeker de

laatste jaren vanwege de 'goudkoorts' - enkele tienduizenden sprekers van het Braziliaans Portugees (Carlin & Arends 2004).

2.3 Positie van het Nederlands vanaf 1667 tot heden

2.3.1 Het Nederlands

Het Nederlands was niet de enige taal die in Suriname gebruikt werd door de kolonisten, omdat veel planters uit andere delen van Europa afkomstig waren. Na de verovering van de kolonie in 1667 werd bepaald dat alle wetten, akten en declaraties zowel in het Nederlands als in het Engels gepubliceerd moesten worden. Ze zouden echter wel onderworpen worden aan de Nederlandse wet. De inwoners hadden echter moeite met het gebruik van het Nederlands en in juli 1688 werden de bewoners van de kolonie middels een plakkaat opgeroepen om de "Nederduytsche taal" te gebruiken.

Tot ver in de achttiende eeuw bestond de plantersbevolking uit Europeanen die niet de aangewezen personen waren om het Nederlands (als cultuurtaal) uit te dragen. Het Nederlands bleef beperkt tot een kleine groep, omdat de Hollanders hun taal als een soort kastentaal beschouwden en niet graag zagen dat slaven, vrije negers en mulatten hun taal gebruikten.

Vanwege het tekort aan Europese vrouwen gingen de planters verbintenissen aan met zwarte vrouwen. De kinderen die uit deze relaties geboren werden, zorgden voor de verspreiding van het Nederlands. Zij vormden de kern van de Nederlandssprekende blijvende bevolking van Suriname (Gobardhan-Rambocus 1997: 225-227).

In de 19^e eeuw was het Sranan de taal van het onderwijs aan de slaven. De broeders van de Moravische zending en de rooms-katholieke missie kregen subsidies om slaven te leren lezen en schrijven in het Sranan (Encyclopedie van Suriname 1977). Het onderwijs aan slaven was vooral op kerstening gericht. Het Sranan was aan het einde van de negentiende eeuw de meest gebruikte taal in Suriname. De Nederlanders waren daar toen echter niet blij mee, want ze wilden van het land een Nederlandse provincie maken, en verklaarden hun eigen taal in 1876 tot de officiële taal. In 1876 werd de algemene leerplicht ingesteld, met het gevolg dat het Nederlands als enige schooltaal werd ingevoerd. Hierdoor werden de andere talen uitgesloten uit het onderwijs. De kinderen mochten hun moedertaal niet meer op school spreken en de ouders werden als het ware gedwongen om hun kinderen Nederlands te laten spreken. Deze maatregel heeft de tweetaligheid onder de bevolking sterk doen toenemen (Eersel 1997: 215).

De taal- en cultuurpolitiek die in 1876 begon, had tot doel de Surinaamse bevolking binnen enkele generaties om te vormen tot een Nederlands-christelijke taal- en cultuurgemeenschap. Ook het godsdienstonderwijs moest nu in het Nederlands gegeven worden; zoniet dan zouden de kerken hun subsidies kwijtraken. De talen van de immigranten vielen onder dezelfde koloniale cultuurpolitiek als het Sranan. In 1878 werd ook voor de Aziatische immigranten (de contractarbeiders) de leerplicht ingevoerd. Vanwege een tekort aan scholen in de districten, kon de algemene leerplicht niet voor Hindoestaanse kinderen worden doorgevoerd. De overheid besloot daarom in 1890 Koelischolen op te

richten, waar de kinderen een beperkt lager onderwijs kregen in hun eigen taal. Dit was echter in strijd met het streven om van Suriname een door en door Nederlandse provincie te maken. Daarom werden de Koelischolen na tien jaar alweer gesloten en vanaf 1910 moesten alle kinderen, overal in Suriname, in het Nederlands onderwijs krijgen (Eersel 1997: 218).

Er werden gouvernementsscholen opgericht, waar de kinderen kosteloos onderwijs konden volgen. Vooral op rooms-katholieke scholen werd met ijver het Nederlands gepropageerd. Deze scholen stonden onder leiding van leden van Nederlandse kloostercongregaties. De scholen van de Evangelische Broedergemeente hadden een iets meer Creools karakter behouden, maar ook daar was het streven erop gericht Suriname tot een Nederlands sprekende kolonie te maken.

Gouverneur Kielstra, een oudgediende uit Indië, trachtte Suriname te verindischen en experimenteerde met Dessascholen. Op deze scholen zouden de Javaanse kinderen in het Javaans onderwijs krijgen. Kielstra wilde met zijn beleid de Javanen in dorpsgemeenschappen in de districten houden met hun eigen taal en cultuur. Deze taal- en cultuurpolitiek stond haaks op de tot nu toe gevolgde taal- en cultuurpolitiek. Vanwege kritiek uit Den Haag en het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog kwam er een eind aan het streven van Kielstra (Eersel 1997: 218).

Na de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 blijft het Nederlands de officiële taal en dus de onderwijstaal. In 1974 schreef de minister van Onderwijs en Volksontwikkeling, R. Venetiaan, de *Nota vreemde Talen in het Onderwijs*. Ten aanzien van het Nederlands in Suriname scheef hij: "Voorlopig zal het Nederlands officiële en schooltaal blijven en zal de Surinaamse leerling zich moeten blijven inspannen zowel om het Nederlands te leren als om andere vakken door middel van het Nederlands onder de knie te krijgen (Nota 1974: 5).

2.3.2 Taalonderzoek

In 1949 werd door de Sticusa (Stichting Culturele samenwerking Suriname en Antillen) het eerste grote taalonderzoek in Suriname onder leiding van de hoogleraren Hellinga en Pée gefinancierd. Door middel van dit onderzoek zou men nagaan welke problemen de Nederlandse taal ondervond bij verdere verspreiding via het onderwijs. De onderzoekers zouden de taalsituatie beschrijven en voorstellen doen voor beleid dat de Surinaamse regering ter hand kon nemen. In zijn rapport stelde Hellinga dat het aantal Nederlandstaligen zeer klein was en het aantal analfabeten aan de hoge kant. Hij was van mening dat de taalpolitiek, die zich baseerde op een eentalige Nederlandstalige school, fundamenteel fout was en een zeer grote belemmering voor de culturele ontwikkeling van Suriname en de verbreiding van het Nederlands vormde (Gobardhan-Rambocus 2004: 20-23).

In 1955 schreef Hellinga *Language problems in Surinam*. In zijn studie gaf hij aan dat het talenspectrum in Suriname werd bepaald door een groep prominente Nederlandssprekende Creolen in Paramaribo, die het standpunt van de koloniale overheid uitdroeg, daarbij ondersteund door Nederlandse ambtenaren en de

overige Nederlanders. Hellinga was een van de eersten die wees op de ontwikkeling van de Surinaamse variant van het Nederlands en die daar positief tegenover stond. De Surinaamse elite, zette zich echter in voor een Europees Nederlands (Gobardhan-Rambocus 2001: 424). Men moest voorkomen dat het Nederlands, zoals het zich in Suriname ontwikkelde, “een typisch Surinaamse structuur” zou gaan vertonen (Ferrier 1950: 114). De opvattingen van Hellinga werden bedreigend geacht voor een beleid waarin het Algemeen Beschaafd Nederlands de hoogste prioriteit had. Hij werd daarom niet meer betrokken bij het ontwikkelen van taal- en onderwijsbeleid.

In 1958 richtte de Sticusa het Bureau Volkslectuur op met het doel technische bijstand te verlenen bij het voorbereiden, ontwerpen, vervaardigen, uitgeven en distribueren van volkslectuur te behoeve van de regering van Suriname. Met volkslectuur werd bedoeld leesstof voor mensen die reeds aanvankelijk leesonderwijs genoten hadden, maar voor wie lezen nog iets ongewoons was. Door middel van volkslectuur zou de weg naar vrijwillig bibliotheekbezoek en zelfontwikkeling gebaad moeten worden. Om de lees- en verstaanbaarheid van de uitgaven van het Bureau Volkslectuur te vergroten werd een lijst van Nederlandse basiswoorden samengesteld: Basis Nederlands (Lichtveld 1959). Deze lijst was gebaseerd op een Indische woordenlijst uit 1937 (Gobardhan-Rambocus 2001: 445-448).

2.3.3 Het Surinaams Nederlands

Het Nederlands in Suriname heeft zich ontwikkeld tot een eigen variant van het Nederlands: het Surinaams Nederlands. Deze ontwikkeling begon al in 1876 bij de instelling van de leerplicht. Een deel van de specifiek Surinaams Nederlandse woordenschat is ontstaan vanwege het feit dat de Nederlandse planters in Suriname op basis van Nederlandse woorden, nieuwvormingen hebben gecreëerd om de nieuwe omgeving waarin ze terecht waren gekomen te benoemen. De beïnvloeding van andere talen, in het bijzonder het Sranan, zal vooral na 1876 zijn toegenomen, omdat toen door het onderwijs de tweetaligheid toenam. Deze beïnvloeding komt tot uiting in een groot aantal leenwoorden, maar ook in leenvertalingen en grammaticale kenmerken (Charry, Koefoed & Muysken 1983: 119).

Met zijn *Woordenboek van het Surinaams - Nederlands* uit 1977 heeft Van Donselaar getoond dat de lexicale verschillen tussen het Surinaams Nederlands en het Nederlands Nederlands niet beperkt zijn tot een twintigtal woorden, zoals verondersteld werd (Charry, Koefoed & Muysken 1983: 118).

In 1963-1964 organiseerde het Taalbureau in opdracht van de toenmalige minister van onderwijs een taalcongres waarin het talenprogramma bij het voortgezet onderwijs, ingericht op verder studie in Nederland, besproken werd. Ten aanzien van de positie van het Nederlands in Suriname was het voltallige congres van mening dat het gestandaardiseerde Nederlands (van Nederland) de norm moest blijven. Daarnaast konden wel een aantal “eigen vormen” in het taalgebruik worden toegestaan. Hennie de Ziel hield tijdens dit congres een pleidooi voor het Surinaams Nederlands, dat een uitdrukingsmiddel zou moeten worden voor Surinamers, maar dat niet al te veel diende te verschillen van het

Europees Nederlands. Eva Essed-Fruin benadrukte de noodzaak van normering van het Surinaams Nederlands. Zij stelde dat nauwkeurig moest worden nagegaan wat de norm voor het Surinaams Nederlands zou moeten worden (Verslag van het congres Taalleraren 1964: 3).

Het beoogde taal- en cultuurpolitieke doel, de Surinaamse bevolking binnen enkele generaties omvormen tot een Nederlands-christelijke taal- en cultuurgemeenschap, is nooit geheel bereikt. Het Nederlands heeft wel een sterke positie als officiële taal en schooltaal verworven, maar daarnaast blijft het Sranan de mondelinge omgangstaal en fungeert het samen met het Nederlands als lingua franca van het land.

2.4 Suriname en de Nederlandse Taalunie

Ondanks dat het Nederlands in Suriname de officiële taal is en dus ook de taal waarin het onderwijs plaatsvindt, werd Suriname niet betrokken bij taalbeleidsmatige veranderingen, zoals bijvoorbeeld de spellingsveranderingen in 1995, die onder de verantwoordelijkheid van de Nederlandse Taalunie tot stand kwamen. Sinds 1991 zijn vanuit Surinaamse zijde pogingen ondernomen om aansluiting te vinden bij de Nederlandse Taalunie. De gesprekken tussen Suriname en de Nederlandse Taalunie om tot een eventuele samenwerking te komen, werden echter steeds onderbroken (zie blz. 33). De laatste ondernomen poging om tot een samenwerking te komen resulteerde in een associatieovereenkomst tussen Suriname en de Nederlandse Taalunie (zie bijlage 1), die op 12 december 2003 is ondertekend.

Voor Suriname is de toetreding belangrijk, omdat Suriname ondersteund kan worden bij het gebruik van de Nederlandse taal, bij de ontwikkeling van onderwijs in en van het Nederlands en bij de bevordering van de Nederlandstalige letteren. Volgens de Surinaamse minister van Onderwijs is het belangrijk dat er goed onderwijs verzorgd wordt en dat er onderzoek gedaan wordt naar het Surinaams Nederlands (Wolf 2004: 25).

3. De Nederlandse Taalunie

De Nederlandse Taalunie is een beleidsorganisatie waarin Nederland, België en Suriname samenwerken op het gebied van de Nederlandse taal, taalonderwijs en letteren. Suriname is sinds 12 december 2003 geassocieerd lid van de Nederlandse Taalunie. Om inzicht te verschaffen in de aard van deze organisatie, wordt de Nederlandse Taalunie in dit hoofdstuk in het kort besproken.

Voorgeschiedenis

In 1946 werd een Cultureel Verdrag tussen Nederland en België gesloten. In dit verdrag werd onder meer bepaald dat beide landen regelmatig overleg zouden voeren over de spelling van de gezamenlijke standaardtaal, het Nederlands. Dit overleg had een vrijblijvend karakter en verplichtte de beide landen niet tot gemeenschappelijke besluiten. In 1980 resulteerde deze samenwerking in het sluiten van *Het Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie*.

Het verdrag werd geratificeerd door de Nederlandse Staten-Generaal en de Vlaamse Raad. In april 1984 werden de vier organen van de Taalunie operationeel en konden de eerste uitvoerende activiteiten beginnen.

Eind 2003 ondertekenden de Taalunie, dat wil zeggen de Nederlandse en Vlaamse overheid, en de Republiek Suriname een associatieovereenkomst. Sinds 2004 neemt Suriname deel aan de activiteiten van de Taalunie

Werkterreinen

De Taalunie richt zich zowel op het Nederlands binnen het taalgebied - in Nederland, Vlaanderen en Suriname - als daarbuiten. Binnen het taalgebied gaat het onder meer om de ontwikkeling van taalvoorzieningen en taalbeleid, samenwerking op onderwijsgebied en om gezamenlijke uitgangspunten op het gebied van cultuur en letteren. Buiten het taalgebied wordt op verschillende plekken Nederlands geleerd, bijvoorbeeld in het grensgebied van Duitsland en Frankrijk. Ook zijn er veel buitenlandse universiteiten waar Nederlands wordt gegeven. Tot slot heeft de Taalunie een bijzondere 'taalrelatie' met Indonesië en Zuid-Afrika.

Taalvoorzieningen en taalbeleid

De Taalunie bevordert de gemeenschappelijke ontwikkeling van taalvoorzieningen, zoals woordenboeken en grammatica's. Daarbij wordt veel gebruik gemaakt van digitale bestanden. Dit maakt de weg vrij voor nieuwe toepassingen, bijvoorbeeld op het gebied van taal- en spraaktechnologie of automatisch vertalen. En bij taal hoort ook taalbeleid: denk aan de positie van het Nederlands in Europa.

Onderwijs

Op onderwijsgebied voeren Nederland, Vlaanderen en Suriname elk hun eigen nationaal beleid. Het Taaluniebeleid vormt een aanvulling hierop. Deskundigheidsuitwisseling, informatieverschaffing en de ontwikkeling van gemeenschappelijke uitgangspunten zijn onderwerpen waarbij de Taalunie een duidelijke meerwaarde vertegenwoordigt. Ook buiten het taalgebied wordt Nederlands onderwezen. Aan ruim 200 universiteiten in meer dan 40 landen wordt

Nederlands aangeboden. De Taalunie steunt buitenlandse universiteiten met subsidies en stelt centrale voorzieningen beschikbaar.

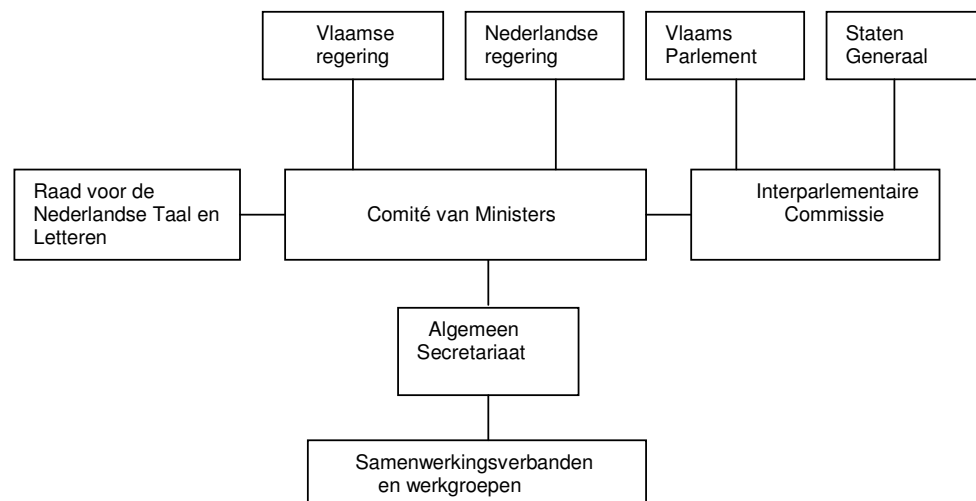
Cultuur en letteren

Voor een gericht gezamenlijk cultuur- en letterenbeleid is het belangrijk informatie en documentatie te bundelen en aan het veld beschikbaar te stellen. Dit is een van de terreinen waarop de Taalunie een bijdrage levert. Een ander speerpunt is aandacht voor de plaats die lezen en boeken in onze maatschappij innemen. De Taalunie gaat na op welke beleidsonderdelen samenwerking gewenst is.

Structuur

De Nederlandse Taalunie is een intergouvernementeel instituut dat uit vier organen bestaat: het Comité van Ministers, de Interparlementaire Commissie, de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren en het Algemeen Secretariaat.

Figuur 3.1: Structuur Nederlandse Taalunie

Het Comité van Ministers

Het Comité van Ministers stelt het beleid van de Nederlandse Taalunie vast. Het bestaat uit de Vlaamse en Nederlandse bewindslieden voor cultuur en onderwijs, aangevuld met de Surinaamse ambassadeur in Nederland of België. Het Comité van Ministers vergadert twee keer per jaar. Het voorzitterschap rouleert om de twee jaar.

De Interparlementaire Commissie

De Interparlementaire Commissie controleert het beleid van de Taalunie. De Commissie bestaat uit 22 Nederlandse en Vlaamse volksvertegenwoordigers. Ze worden aangewezen door de Nederlandse Eerste en Tweede Kamer en het

Vlaamse Parlement. In Suriname vervult de parlementaire Commissie voor Onderwijs van de Assemblée de controlerende functie.

De Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren

Het belangrijkste adviesorgaan van de Taalunie is de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren. Dit orgaan adviseert het Comité van Ministers over het beleid van de Taalunie en kan adviezen uitbrengen op verzoek van het Comité of op eigen initiatief. De Raad bestaat uit twaalf deskundigen op het terrein van onderwijs, wetenschap en cultuur. De leden worden voor een periode van twee jaar benoemd; deze periode kan één keer verlengd worden. In Suriname wordt ter aanvulling op deze Raad een commissie van drie deskundigen samengesteld.

Algemeen Secretariaat

De beleidsvoorbereiding en uitvoering zijn in handen van het Algemeen Secretariaat. Dit wordt gevormd door ongeveer 25 medewerkers onder leiding van de algemeen secretaris. Sinds november 2004 vervult Linde van den Bosch deze functie (Nederlandse Taalunie 2005).

De werkwijze

In de samenwerking tussen de overheden staan in alle activiteiten de belangen van de taalgebruiker voorop. De Taalunie wil ervoor zorgen dat alle Nederlandssprekenden hun taal op een doeltreffende en creatieve manier kunnen gebruiken.

Een groot aantal deskundigen en commissies levert een bijdrage aan de voorbereiding en uitvoering van het beleid. Dit beleid wordt vastgelegd in vijfjarenplannen en nader uitgewerkt in jaarlijkse actieplannen. Belangrijke activiteiten en concrete resultaten worden jaarlijks nog eens uiteengezet in een publiek-vriendelijke publicatie, *de Tussenbalans*.

Beleidsplannen

In het beleidsplan 2003 - 2007 ligt de nadruk op de ontwikkeling van instrumenten ter ondersteuning van de taalgebruiker. Inhoudelijke speerpunten zijn:

- ondersteuning van het onderwijs Nederlands in het buitenland;
- beheer en onderhoud van digitale taalbestanden;
- sociaal taalbeleid en het gebruik van ICT in het onderwijs Nederlands;
- de ontwikkeling van een meer gemeenschappelijk letterenbeleid.

De beleidsplannen geven de grote lijn aan, die geconcretiseerd wordt in de jaarlijkse actieplannen. Elk jaar laat de Taalunie een groot aantal projecten uitvoeren. De voorbereiding en de uitvoering is in handen van het Algemeen Secretariaat. Dit doet daarvoor een beroep op deskundigen en commissies.

Financiën

De Nederlandse Taalunie wordt gefinancierd door de Nederlandse, Vlaamse en Surinaamse regering. De hoogte van de middelen wordt vastgesteld naar rato van het aantal inwoners van respectievelijk Nederland, Vlaanderen en Suriname. De Taalunie werkt met een meerjarige begroting voor een periode van vijf jaar. Deze begroting is gekoppeld aan het meerjarenbeleidplan. Op dezelfde wijze zijn de jaarlijkse begrotingen gekoppeld aan het actieplan. Elk jaar wordt een jaarrekening opgesteld die, na accountantscontrole, door het Comité van Ministers wordt vastgesteld.

Suriname en de Nederlandse Taalunie

De toetreding van Suriname zorgt voor een uitbreiding van de Taalunie. Nu het officiële traject is afgerond, kan de Taalunie zich richten op de concrete invulling. Voor Suriname is een tweesporenbeleid ontwikkeld. Suriname zal deelnemen aan de reguliere activiteiten van de Taalunie, maar daarnaast zal de Taalunie een programma specifiek gericht op het onderwijs in en van het Nederlands in Suriname ontwikkelen. Voor wat de reguliere projecten betreft, draait Suriname mee op die terreinen waar samenwerking zinvol is. Voorbeelden zijn het taaluniversum en de spelling (Van den Bosch 2005).

4. Beleidtheoretisch kader

Dit hoofdstuk behandelt het theoretisch kader aan de hand waarvan in hoofdstuk 6 de toetreding tot de Nederlandse Taalunie als taalbeleidsproces wordt beschreven en de associatieovereenkomst tussen Suriname en de Nederlandse Taalunie wordt geanalyseerd.

4.1 Wat is beleid?

Beleid is een sleutelwoord in de politiek en het openbaar bestuur, maar ook in het bedrijfsleven en het particulier initiatief. Beleid is een breed concept, het bevindt zich op een continuüm van meerdere interpretaties. Het woord beleid heeft in de gangbare woordenboeken de betekenis van “het behandelen of de wijze van behandelen van een zaak”. Maar beleid betekent ook overleg, bedachtzaamheid en omzichtigheid. Er is aan de ene kant een besef van wenselijk handelen, maar aan de andere kant ook een besef van mogelijkheden en onmogelijkheden (Hoogerwerf 1993).

In de literatuur komen we verschillende definities voor beleid tegen. Volgens sommige auteurs is beleid een handelen, volgens anderen zowel een plan van aanpak als een handelen. Hieronder volgen twee definities:

1. Van Doorn en Lammer (1993: 20) : een plan van actie, een samenstel van middelen en doeleinden.
2. Hoogerwerf (1993: 20): beleid is het streven naar het bereiken van bepaalde doeleinden met bepaalde middelen en bepaalde tijdskeuzes.

Beleid wordt ook gezien als een samenstel van *doeleinden, middelen en tijdskeuzes*, en tegelijk ook een antwoord op een *probleem* (Hoogerwerf 1993). Hieronder worden deze aspecten van beleid besproken.

Probleem

Het feit dat beleid beschouwd kan worden als het antwoord op een probleem of een verwacht probleem, geeft aan dat zonder een probleem doorgaans geen beleid gemaakt/uitgevoerd kan worden.

Een probleem kan worden omschreven als een verschil (discrepantie) tussen een maatstaf (beginsel, vorm en een norm) en een voorstelling van een bestaande of verwachte situatie. In plaats van probleem spreekt men ook van vraagstuk, moeilijkheid, knelpunt, geschilpunt en dergelijke. Problemen worden in de literatuur volgens vele criteria in soorten ingedeeld. Enkele voorbeelden:

- Er zijn natuurrampen en individuele rampen die als weinig beïnvloedbaar worden beschouwd.
- Maatschappelijke problemen. Deze kan men indelen naar het proces of de sector van de maatschappij waarin zij zich voordoen, zoals arbeidsmarkt, het onderwijs, enz.
- Men kan ook onderscheid maken tussen sociale, politieke, bestuurlijke en beleidsproblemen. Daaronder verstaat men problemen die respectievelijk door de maatschappelijke omgeving, de politiek, het bestuur en het beleid als zodanig worden erkend (Hoogerwerf 1993).

Een probleem kan een object van beleid zijn wanneer:

- Het veranderbaar is; er een keuze is.
- Het betrekking heeft op een gedeelde ervaring, dus van meer mensen.
- Het verbonden is aan een systeem van waarden en normen.
- Je een kosten en baten afweging kunt maken.

De behandeling van een probleem door beleid kan verschillende vormen aannemen.

Door beleid kan men proberen het probleem op te lossen of te verminderen (reactief beleid) of te voorkomen (preventief beleid).

De formulering van een probleem bepaalt gedeeltelijk de inhoud van een te voeren beleid. Een probleem kan echter ook als begin van een beleidsproces worden beschouwd (Hoogerwerf 1993).

Doel

Een doel is een situatie die beleidsmakers of actoren door middel van beleid willen bereiken. Niet elke situatie is een doel. Een situatie wordt pas een doel als aan een drietal voorwaarden is voldaan:

- de actor moet de situatie wenselijk vinden;
- de actor moet de situatie willen bereiken (of naderbij brengen);
- de actor moet menen de situatie te kunnen bereiken (of naderbij brengen) (Kuypers 1980A: 55; Van de Graaf 1983).

Een beleidsplan behelst vaak meerder subdoelen, die uiteindelijk leiden tot één hoofddoel.

Middel

Een middel is al datgene wat een actor kan en wil verrichten, of waarover hij kan en wil beschikken om een doel te bereiken of naderbij te brengen. Een middel is dus geen situatie maar een verrichting. Onder een verrichting wordt verstaan een handeling of een complex van samenhangende handelingen uitgevoerd, of uit te voeren door een persoon of een organisatie. Een middel is echter ook iets waarover een actor beschikt en dat hij gebruikt om een doel te bereiken.

Een middel is gebonden aan de aanwezigheid van een actor. Er kan dus pas van een middel gesproken worden als er een actor is, die oordeelt dat hij met een bepaalde verrichting of met behulp van een bepaald ding zijn doel kan bereiken of naderbij brengen. Een handeling of verrichting kan dus niet bestaan zonder dat er een actor is die de handeling of verrichting uitvoert. Ten slotte is niet elke verrichting en elk ding dat gebruikt kan worden bij het uitvoeren van een bepaalde verrichting een middel (Kuypers 1980A: 55; Van de Graaf 1983).

Tijdskeuze

Tijd is een vierde belangrijk aspect van beleid. De bepaling van het tempo, de tijdsvolgorde en het tijdstip is van belang voor een te voeren beleid (Hoogerwerf 1998):

- tempo: wanneer moeten welke doelen bereikt zijn en wanneer worden welke middelen ingezet;
- tijdsvolgorde: welke doelen moeten eerder bereikt worden en wanneer moeten welke middelen worden ingezet;
- tijdstip: wanneer wordt het beleid uitgevoerd.

Actoren

Er bestaat geen beleid zonder actoren. Actoren zijn personen of groeperingen die een beleid voeren of voor wie beleid ontwikkeld wordt.

We kunnen drie typen actoren onderscheiden:

1. Makers van beleid: de beleidsactoren of beleidsmakers (bijvoorbeeld de minister van onderwijs).
2. Beleidsuitvoerders: de individuen die het beleid uitvoeren dat door de beleidsmakers is gemaakt (bijvoorbeeld de leraren).
3. De doelgroep: de individuen op wie het beleid gericht is (bijvoorbeeld de leerlingen).

4.2 Overheidsbeleid

Omdat we als burgers vaak te maken hebben met overheidsbeleid is het goed om hier nader op in te gaan. De overheid wil beleid maken voor alle leden van de samenleving. Overheidsbeleid kan men zien als een poging van de overheid om maatschappelijke processen te beïnvloeden. Het is ook een poging om het beleid van actoren (bijvoorbeeld ondernemers, studenten, verkeersdeelnemers) in het beleidsveld te sturen. De overheid tracht daarom invloed uit te oefenen op de doeleinden, informatie en macht van de burgers en hun organisaties. Daarbij gebruikt zij instrumenten (middelen) zoals voorlichting, voorschriften en subsidies die van invloed zijn op kenmerken van de betrokken actoren en daardoor ook op de productieprocessen, onderwijsprocessen en verkeersprocessen.

Overheidsbeleid is afkomstig van overheidsfunctionarissen en overheidsinstanties, zij treden als actor op. Het beleid van deze actoren komt tot stand onder invloed van het beleid van andere actoren, de burgers.

Tot essentiële doeleinden van het overheidsbeleid behoren in het algemeen gesproken:

- het handhaven van de openbare orde (de staat als stabilisator);
- het bevorderen van de ontwikkeling van de samenleving in allerlei opzichten (de staat als stimulator);
- het op elkaar afstemmen van verschillende activiteiten (de staat als coördinator);
- het toewijzen en verdelen van allerlei materiële goederen (de staat als allocator).

Deze doeleinden kunnen ook door particulieren worden nagestreefd. Het verschil is dat de staat ten aanzien van deze doeleinden op zijn grondgebied de hoogst erkende macht bezit. De staat bepaalt, indien nodig door middel van dwang en of geweld de grenzen van de macht van personen of groepen in de samenleving.

Vanwege het geweldsmonopolie van de overheid, kan zij dingen opleggen aan de leden van de samenleving. Het overheidsbeleid onderscheidt zich van het beleid van andere actoren door een combinatie van twee elementen:

1. het overheidsbeleid betreft direct of indirect alle leden van de samenleving op een bepaald grondgebied;
2. het overheidsbeleid is bindend voor alle leden van de samenleving op een bepaald grondgebied (Hoogerwerf 1993).

4.3 Het beleidsproces

Het maken van beleid is een proces, waarbij verschillende actoren, met verschillende middelen op verschillende niveaus en op verschillende momenten beslissen over een onderwerp. Een beleidsproces is het verloop van de gebeurtenissen rond een beleid. Het omvat de periode van de eerste gedachte aan beleid tot het beëindigen van het beleid. Een proces heeft bij alle dynamiek ook enige stabiliteit, een min of meer vast patroon, waardoor men kan spreken van deelprocessen, fasen of stadia in een proces. In sociaal-wetenschappelijke termen wordt een beleidsproces aangeduid als het dynamische verloop van handelingen en interacties met betrekking tot beleid (Hoogerwerf 1993). In het beleidsproces zijn daarom verschillende deelprocessen te onderscheiden. Deze deelprocessen hebben een cyclische structuur, waardoor men spreekt van een beleidscyclus.

De beleidscyclus

De beleidscyclus is een instrument waarmee een plan voor ontwikkeling of herziening van beleid kan worden gemaakt. Het bevat verschillende deelprocessen die onderling en als geheel met elkaar interacteren met het doel het uiteindelijke doel van het beleid te verwezenlijken. In deze paragraaf worden de deelprocessen besproken die samen de beleidscyclus vormen.

1. Ideologievorming

Beleid wordt ontwikkeld wanneer er een situatie is die afwijkt van de voorstelling van die situatie. Er is een situatie die door een grote groep als onwenselijk, als een probleem wordt ervaren. Deze situatie komt niet overeen met de normatieve maatstaven. Indien men beleid wil ontwikkelen, dienen er eerst normatieve maatstaven geformuleerd te worden. Het belang van het formuleren van waarden en normen in beleid beschrijven Van de Graaf en Hoppe (1993: 173) als volgt: *“... de inhoud van beleid hangt van allerlei maatstaven af. Maatstaven zijn van invloed op de keuze van doeleinden, middelen en tijdstippen. Men kan maatstaven omschrijven als criteria aan de hand waarvan men bestaande situaties, en de mogelijke wegen van bestaande naar gewenste situaties beoordeelt.”*

De eerste stap om tot de ontwikkeling van beleid te komen, is het bereiken van consensus over de ongewenstheid van een bepaalde stand van zaken. Het bereiken van consensus gebeurt vaak door middel van politiek en publiek debat.

Volgens ethici en wijsgeren is het tegenwoordig bijna onmogelijk om consensus te bereiken, omdat de mensen veel kritischer geworden zijn en zich meer betrokken voelen bij regelgeving. Het is dan van belang dat de beleidsmakers een grote achterban hebben die hun beleid ondersteunt en wil uitvoeren.

Ideologievorming is de stap van abstracte opvattingen naar de toepassing van deze ideeën in de concrete werkelijkheid. Het doel van deze fase in het beleidsproces is het hanteerbaar maken van de verschillende opvattingen van een probleem om zo tot overeenstemming te kunnen komen over de aanpak van het probleem door beleid (Van de Graaf en Hoppe 1993).

2. Agendavorming

Het proces van agendavorming kan worden beschreven als het proces waarin bepaald wordt welke onderwerpen (problemen) op de agenda worden geplaatst. De beleidsbepalers bepalen of een probleem onderwerp van beleid wordt en op de agenda komt. We kunnen drie agenda's onderscheiden:

- *De publieke agenda:* bevat een lijst met onderwerpen die volgens het publiek de aandacht van de politiek dienen te hebben.
- *De politieke agenda:* bevat een lijst met onderwerpen die de aandacht van de politiek (beleidsmakers) hebben, maar waarvoor nog geen beleid is uitgestippeld. Een onderwerp (probleem) moet aan twee voorwaarden voldoen om op de politieke agenda geplaatst te worden. Het probleem moet urgent genoeg zijn en bij de overheid thuishoren.
- *De beleidsagenda:* een lijst van onderwerpen waarvoor beleid wordt uitgestippeld of waarvan het beleidsplan al wordt uitgevoerd (Van de Graaf en Hoppe 1993).

Een onderwerp hoeft niet per se de volgorde van publieke agenda naar beleidsagenda te volgen. Het is goed mogelijk dat een onderwerp eerst op de politieke agenda komt en daarna pas onderwerp van publieke discussie wordt. Een onderwerp (probleem) wordt niet zomaar onderwerp van beleid, omdat de beleidsagenda maar beperkt van omvang is. Regeeracorden, publiek en tijd hebben hun eigen invloed op de inhoud van de beleidsagenda. Hoe beter de communicatie tussen overheid en publiek verloopt, hoe groter de kans dat het onderwerp op de beleidsagenda wordt geplaatst. Onderwerpen die samenhangen met eerder behandelde problemen, blijken eerder een plek op de beleidsagenda te krijgen.

3. Beleidsvoorbereiding

Als het probleem op de beleidsagenda geplaatst is, kan tot de volgende fase in het beleidsproces worden overgegaan: de beleidsvoorbereiding. In deze fase wordt informatie verzameld en geanalyseerd en worden adviezen geformuleerd met het oog op het te voeren beleid. Er wordt een schriftelijk plan opgesteld om het probleem aan te pakken. Hierin wordt het beleidsprobleem en een oplossingsplan met vermelding van de middelen, activiteiten en doelen beschreven. Uitgangspunten zijn waarden, normen en ideologieën waar verschillend over wordt gedacht.

In deze fase wordt dus het beleid ontworpen. Hoogerwerf (1998) geeft aan dat er acht ontwerproutes zijn, die in bijna elk proces van beleidsvoorbereiding aan de orde komen en bedoeld zijn om het proces van de beleidsvoorbereiding zo overzichtelijk en systematisch mogelijk te laten verlopen:

1. *Formulering en analyse van de opdracht tot het ontwerpen van een beleid.* Elk beleid moet voldoen aan een aantal randvoorwaarden (doelgroep, financiële mogelijkheden, tijdspad, enz.) die door de overheid kunnen worden gesteld of van juridische of financiële aard kunnen zijn. Voorts is het van belang om na te gaan welke doelen en middelen van het nieuw te ontwikkelen beleid al opgesloten liggen in de opdracht.
2. *Analyse van het beleidsprobleem.* Er wordt een definitie van het beleidsprobleem geformuleerd. Hierbij gaat de beleidsmaker uit van de

opdracht en de kennis waarover hij al beschikt. De probleemstelling moet voldoen aan de maatstaven die gesteld zijn door de opdrachtgever.

3. *Analyse van de oorzaken en gevolgen van het probleem.* Eerst moet inzicht in de causale relaties (oorzaak – gevolg) verkregen worden, om te komen tot correcte finale relaties (middel – doel) in het beleid. Dit kan het beste gebeuren door wetenschappelijk onderzoek. Hierdoor worden op systematische en empirische wijze gegevens verkregen om tot een onderbouwing van deze relatie te komen. De feitelijke informatie die verzameld en geordend is, vormt de basis voor het beleidsontwerp.
4. *Concept-formulering van einddoelen en hun evaluatie.* Nadat de problemen en oorzaken bekend zijn, wordt met behulp van wetenschappelijke kennis en empirische gegevens het einddoel bepaald en een evaluatiemodel ontworpen.
5. *Formulering van de beleidsinstrumenten en hun effecten.* Beschrijven van de middelen en het resultaat van het inzetten van deze middelen. Dit is afhankelijk van onder andere het doel en van de eventuele consequenties van de middelen.
6. *Vergelijking van de te verwachten baten en kosten van de toepassing van alternatieve middelen.* Van alle ingezette middelen wordt gekeken of de baten tegen de kosten opwegen. Verder moet worden nagegaan of er misschien neveneffecten verbonden zijn aan de inzet van de middelen en of die positief of negatief uitvallen. In deze fase behoort ook het uitdenken van alternatieve middelen.
7. *Het ontwerpen van één of meer beleidsmodellen.* Nadat de doelen en middelen geformuleerd zijn en in ieder geval in theorie lijken te werken, wordt er een conceptplan opgesteld, bijvoorbeeld in de vorm van een doelenboom. Hierin worden onder andere de financiën in kaart gebracht en staat beschreven wie het beleid gaat uitvoeren.
8. *De analyse en het ontwerpen van het uiteindelijk beleids- en evaluatieproces.* Het schrijven van de definitieve beleidstekst, waarin gelet moet worden op de argumentatie en het belang van het beleid. Het is immers de bedoeling een brede achterban aan te spreken.

4. Beleidsbepaling

In deze fase is de besluitvorming: het nemen van beslissingen over de inhoud belangrijk. Bovendien moeten deze beslissingen de goedkeuring van andere beleidsbepalers en van de achterban dragen.

Beslissingen nemen

Het soort probleem bepaalt de duur van de beleidsbepaling. Indien het een routinekwestie is, dan is het besluitvormingsproces waarschijnlijk van korte duur. Indien het echter om strategische, unieke problemen gaat, dan kan deze fase langer duren.

De beleidsbepaler dient zich bewust te worden van het probleem en moet zich een goed beeld van het probleem vormen. Daarna worden de mogelijke oplossingen en vermoedelijke gevolgen daarvan verkend en wordt vervolgens de oplossing die de beleidsbepaler het beste lijkt gekozen. Hierbij dient hij goed te weten wat hij wil en welke de beperkingen van zijn beslissing zijn.

Goedkeuring beleidsbepalers

Beleid dat uitgevoerd wordt of nog uitgevoerd moet worden, dient natuurlijk in overeenstemming te zijn met de wetten van het land. In de wet is geregeld dat overheidsbeleid aan meerdere gezagsdragers (onder andere het parlement) wordt voorgehouden. Al deze gezagsdragers moeten het met elkaar eens zijn over het te voeren beleid. Goede communicatieve- en onderhandelingsvaardigheden, het inbouwen van ruilmogelijkheden of compromissen sluiten behoren tot de onderhandelingstrategie van beleidsmakers om tot overeenstemming te komen. Indien er geen overeenstemming bereikt kan worden, dan blijft de mogelijkheid tot stemming over.

Goedkeuring van de achterban

De achterban zal het beleid moeten steunen. Goedkeuring van de achterban is daarom belangrijk. Beleid hoeft immers niet zonder meer geaccepteerd en gesteund te worden door de burgers. Beleid is een coproductie van overheid en burgers. De overheid kan dwang als middel gebruiken ter acceptatie van beleid (Hoogerwerf 1998).

5. Beleidsuitvoering (de implementatie)

In deze fase vindt het toepassen van de gekozen middelen voor de gekozen doelen plaats. Deze fase verloopt niet altijd even gemakkelijk. Volgens Pressman en Wildavsky (1984) bestaat er grote discrepantie tussen het idealisme van het beleid en het realisme van de werkelijkheid. Doordat in een beleidsproces vele actoren actief zijn, kan het zijn dat deze actoren tegengestelde belangen hebben, langs elkaar heen werken, traag en conservatief zijn, enz. De beleidsontwikkelaar heeft hier geen invloed op.

Om te voorkomen dat er veel mis gaat bij de beleidsuitvoering is het van belang rekening te houden met het *weten*, *willen* en *kunnen* (Van de Graaf en Hoppe 1993). De uitvoerders moeten *weten* wat van hen verwacht wordt, en ze moeten het beleid niet alleen *kunnen*, maar ook *willen* uitvoeren. Het *weten* wordt bereikt door goede communicatie tussen beleidsbepalers en –uitvoerders. Het is van belang dat het beleid helder en consistent is, zodat het beleid niet verkeerd geïnterpreteerd kan worden. Goede en juiste beschikbaarheid dragen bij tot het bereiken van het *kunnen*. Geld, arbeidskracht en tijd maken praktische uitvoering mogelijk. *Willen* wordt bereikt wanneer de beleidsuitvoerders achter het beleid staan en er prioriteit aan geven.

6. Beleidsevaluatie

In deze fase worden de inhoud, het beleidsproces en of de effecten van een beleid aan de hand van bepaalde criteria beoordeeld. Hierna kan het gevoerde beleid worden aangepast of kunnen conclusies worden getrokken voor volgend beleid. Beleid kan door verschillende instanties en personen worden geëvalueerd. Burgers kunnen door middel van ingezonden brieven het beleid mede evalueren. Kranten en andere bladen evalueren ook regelmatig beleid. De beleidswetenschap geeft aan dat de beleidsevaluatie op verschillende manieren kan plaatsvinden:

- Ex ante-evaluatie is een evaluatievorm die vóór de beleidsuitvoering plaatsvindt. Voorafgaand aan het te voeren beleid wordt getracht te voorspellen wat de effecten en neveneffecten zullen zijn.
- Ex post-evaluatie is een klassieke vorm van evaluatie die achteraf plaatsvindt.
- Evaluatie tijdens het proces hoeft niet noodzakelijkerwijs pas na de beleidsuitvoering plaats te vinden.

De meest voorkomende evaluaties zijn de ex post-evaluatie en de evaluatie tijdens het proces (Hoogerwerf 1993).

7. Feedback (terugkoppeling)

Na de beleidsevaluatie kan er bijstelling van het gevoerde beleid plaatsvinden. Dit kan op verschillende momenten en niveaus van het beleid gebeuren. Beleidsbepalers selecteren en interpreteren allerlei verkregen informatie en kunnen op verschillende manieren op de uitkomsten van het gevoerde beleid reageren:

- niet reageren;
- het vervangen door ander beleid;
- het bijstellen;
- het continueren;
- het opschorten;
- beëindigen.

8. Beleidsbeëindiging

De beleidsbepalers kunnen na de evaluatie besluiten het beleid te beëindigen wanneer:

- De doelen van het gevoerde beleid behaald zijn.
- Maatschappelijke veranderingen hebben plaatsgevonden.
- Het beleid de problemen niet kan oplossen, maar verergert.
- Het beleid aan slijtage onderhevig is.
- De kosten veel hoger dan de baten uitvallen.
- Het probleem door een andere aanpak veel effectiever aangepakt kan worden.

4.4 Interpretatie van een beleidstekst

Beleid kan vooral worden afgeleid uit teksten die in de loop van het proces van beleidsvoering worden geproduceerd. In een tekst wordt het beleid, het plan, op een duidelijke waarneembare manier weergegeven (Hoogerwerf 1993). Er zijn verschillende methoden om een beleidstekst te interpreteren:

1. De doel – middel interpretatie.

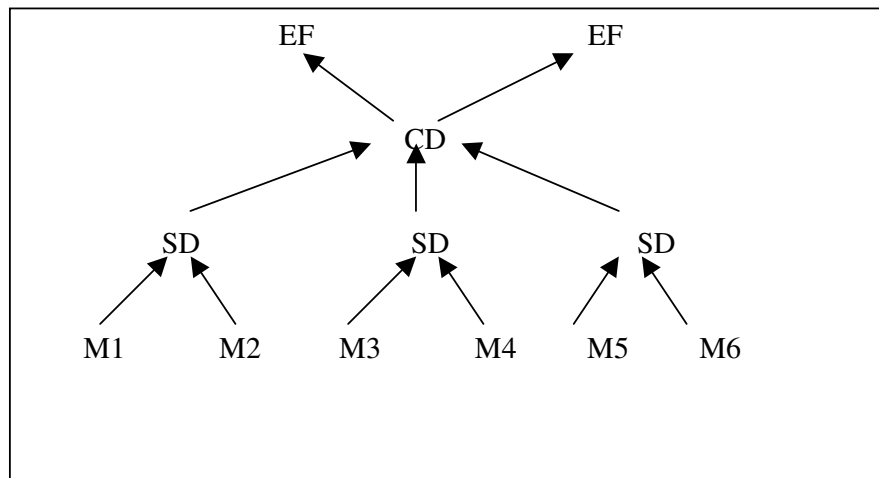
Deze methode heeft tot doel uit een beleidstekst de daarin opgesloten doelenboom te reconstrueren, om op die manier erachter te komen welke doelen de beleidsactor precies voor ogen heeft, welke middelen hij daarvoor wil inzetten, in welke volgorde en zo mogelijk op welke termijn.

2. De argumentatieve interpretatie.
Door middel van de argumentatieve interpretatie kan een antwoord op de vraag, waarom een actor iets wil bereiken en waarom hij het op de aangegeven manier wil bereiken, worden gegeven. Het gaat hierbij om de argumenten die de beleidsactor aangeeft voor het kiezen van bepaalde doelen en van bepaalde middelen bij die doelen.
3. Reconstructie van de beleidstheorie.
Deze methode heeft betrekking op de rationaliteit achter het beleid. Het gaat nu om de vraag waarom de beleidsactor juist deze middel – doel combinaties heeft gekozen (in dit onderzoeksverslag wordt hier niet verder op ingegaan).

De doelenboom

Het beleid dat is opgebouwd uit doelen en middelen en middel – doel relaties, kan worden weergegeven in de vorm van een omgekeerde boom: de doelenboom, die er schematisch als volgt uitziet (Van de Graaf en Hoppe 1993: 81-83).

Figuur 4.1: Schematische voorstelling van een doelenboom

CD staat voor centrale doelstelling. Deze beschrijft wat de beleidsactor concreet wil bereiken met het beleid.

EF staat voor eindformule. In de eindformules wordt de motivering voor de centrale doelstelling opgenomen. Een eindformule is een doel dat een reden geeft waarom het van belang is de centrale doelstelling van het beleid in kwestie na te streven.

SD staat voor sectordoel. Sectordoelen geven aan welke zaken er nodig zijn om de centrale doelstelling te bereiken.

M staat voor middel. De middelen van beleid zijn de handelingen die de overheid, of een andere actor in opdracht van de overheid, moet uitvoeren om eerst de sectordoelen en daarmee vervolgens de centrale doelstelling van het beleid te realiseren.

4.5 Factoren die bepalend zijn voor het taalbeleid van een land

In de voorgaande paragrafen van dit hoofdstuk zijn het begrip beleid en de daarbij behorende begrippen besproken. Aangezien de toetreding tot de Nederlandse Taalunie een taalpolitieke beslissing is, die gevolgen zal hebben voor het taalbeleid van Suriname, worden de begrippen taalbeleid en taalpolitiek in deze paragraaf in het kort besproken.

Taalbeleid en taalpolitiek

Taalbeleid is beleid op het gebied van taal, dat ontwikkeld en uitgevoerd moet worden. De inhoud van het taalbeleid wordt bepaald door de taalpolitiek die de overheid voert. Taalpolitiek is het proces dat leidt tot een concrete politiek ofwel een concreet beleid dat moet worden uitgevoerd. Het is een proces dat zich op macroniveau afspeelt. De overheid bepaalt de inhoud van de taalpolitiek en laat het maken en implementeren en evalueren van het taalbeleid over aan instellingen als bijvoorbeeld de Nederlandse Taalunie en het ministerie van onderwijs (Kaplan & Baldauf 1997).

Deze instellingen kunnen in samenwerking met universiteiten en andere onderzoeksinstituten een rol spelen bij het formuleren en implementeren van de taalpolitiek van een land. Bij de ontwikkeling van taalbeleid zijn de taalpolitieke ideologie en het perspectief op taal die de overheid voorstaat van belang (Bourhis 2000).

De taalpolitieke ideologieën

De taalpolitieke ideologieën kunnen op een continuüm geplaatst worden. De vier ideologieën die voorkomen zijn:

1. Pluralism ideology (pluralistisch: brede kijk op verscheidenheid):
  - Minderheden moeten publieke waarden respecteren (zoals democratie, rechten van de mens).
  - De staat heeft geen invloed/ zeggenschap in privé-waarden.
  - De staat is wel bereid privé-activiteiten, waarden, normen, ideeën te ondersteunen.
  - Behoud van eigen taal, cultuur en godsdienst wordt gewaardeerd.
  - Dominante groep wil minderheden accommoderen; culturele transformatie (bijvoorbeeld Suikerfeest als nationale feestdag).
  - Perspectief op taalpolitiek: eigen taal als instructietaal, positief t.a.v. meertaligheid.
2. Civic ideology (burgerlijk: essentie van lid zijn van een staat):
  - Het gaat hier vaak om linguïstisch homogene staten.
  - Minderheden moeten publieke waarden respecteren.
  - De staat bemoeit zich niet met privé-waarden.
  - De staat zal geen privé-waarden ondersteunen.
  - Er is geen accommodatie.
  - Er is non-interventiebeleid van de neutrale overheid (iedereen is gelijk).
  - Perspectief op taalpolitiek: eigen taal buiten het onderwijs houden.

3. Assimilation ideology (gelijk worden: men is tegen diversiteit):

- Minderheden moeten publieke waarden respecteren.
- In principe bemoeit de overheid zich niet met het privé-domein (wel met het talige).
- Minderheden moeten hun talige en culturele eigenheid prijsgeven (inburgering).
- Er zijn taalwetten gericht op overgang naar de meerderheidstaal.
- Perspectief op taalpolitiek: sterke drang om eigen taal te laten vallen.

4. Ethnic ideology (raszuiverheid: eigen volk eerst):

- Iedereen moet publieke waarden van de meerderheid respecteren.
- De staat heeft het recht om privé-waarden te beïnvloeden of te beperken, want de staat is de norm.
- Er is een gedwongen overname van de taal en cultuur van de dominante groep.
- De minderheden is niet toegestaan te assimileren (apartheid).
- Perspectief op taalpolitiek: geen onderwijs in de minderheidstalen, soms ook geen onderwijs in de meerderheidstaal voor de minderheden.

Perspectief op taal

Het perspectief op taal kan zijn:

- **Ecologisch perspectief:**
De taal van de bewoners wordt gerespecteerd. De koloniale taal wordt niet aan de bewoners opgedrongen. Dit perspectief is op de bevolking gericht. Beschrijving van de situatie zoals die is.
- **Economisch perspectief:**
Dit perspectief is gebaseerd op economische overwegingen: wat is het goedkoopste. De talen van de bevolking worden wel geaccepteerd, maar in het openbare leven wordt alleen de taal van de kolonisator geaccepteerd. Dit perspectief is gericht op de actor, de kolonisator.

Taalbeleidsdoelen

Taalbeleid kan verschillende doelen hebben. Kaplan en Baldauf (1997) onderscheiden elf doelen van taalbeleid. Enkele zijn: taalzuivering, taalherstel, taalverbetering, taalstandaardisatie, taalverspreiding, taalbehoud, lexicale modernisering, stilistische vereenvoudiging.

Domeinen van de taalpolitiek

De domeinen van de taalpolitiek waarbinnen taalbeleid ontwikkeld kan worden zijn (Kaplan & Baldauf 1997):

- **Prestigeplanning:** Voorfase van de statusplanning. Mensen ervan overtuigen waarom een bepaalde taal de nationale taal wordt.
- **Statusplanning:** Taalkeuzebeleid: het toekennen van een functie aan een taal.
- **Corpusplanning:** Vastleggen van de taalvormen (o.a. spellingsregels).
- **Acquisitieplanning:** Vergroten van het aantal sprekers/gebruikers van die taal.

Statusplanning is de belangrijkste stap die door de politiek wordt gezet. De politiek kent een bepaalde functie aan een taal toe en dan is het aan de taalkundigen om de taalvormen te bepalen die vervolgens worden vastgelegd.

5. Vraagstelling, opzet en uitvoering van het onderzoek

Naar aanleiding van de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie heb ik onderzoek gedaan naar de opvattingen van Surinamers in Suriname en Nederland over deze taalpolitieke beslissing en het proces dat tot de toetreding heeft geleid geanalyseerd. In dit hoofdstuk wordt de opzet en de uitvoering van het onderzoek dat in deze scriptie wordt beschreven, uiteengezet .

5.1 Vraagstelling

Op 12 december 2003 tekenden de Nederlandse Taalunie en de Republiek Suriname een associatieovereenkomst waarmee Suriname officieel deel uitmaakt van de Nederlandse Taalunie. In Suriname is het Nederlands de officiële taal, maar er worden ook andere talen gesproken. Men kan zich afvragen hoe de Surinamers in Suriname en Nederland over de toetreding denken. Het Nederlands is de taal van de voormalige kolonisator. Bovendien bevindt Suriname zich in een regio waar de invloed van het Engels zeer groot is.

Ten behoeve van dit onderzoek zijn twee onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Hoe is de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie als taalbeleidsproces verlopen?
2. Wat is de opvatting van Surinamers in Suriname en Nederland over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie?

Daarbij kunnen aanvullend de volgende deelvragen geformuleerd worden:

- Is er verschil tussen Surinamers in Suriname en Surinamers in Nederland in deze opvattingen?
- Zijn er verschillen tussen verschillende subgroepen in de opvattingen die ze hebben? Daarbij kan gedacht worden aan verschillen tussen mannen en vrouwen, tussen hoger- en lager opgeleiden en tussen sprekers van verschillende moedertalen.

Het antwoord op de tweede onderzoeksvraag kan inzicht verschaffen in de manier waarop Surinamers in Suriname en in Nederland reageren op een taalbeleidsmatige beslissing die normvormend is: vasthouden aan het Nederlands in een meertalige context.

5.2 Methode van onderzoek

5.2.1 Beleidsanalyse

Om de eerste onderzoeksvraag te beantwoorden wordt een beleidsanalyse uitgevoerd van het proces dat tot de toetreding heeft geleid. Hiervoor zijn de associatieovereenkomst tussen Suriname en de Nederlandse Taalunie en andere documenten die betrekking hebben op de toetreding gebruikt, is gecorrespondeerd met Lila Gobardhan-Rambocus en zijn interviews afgenomen.

5.2.2 Survey-onderzoek

Om de tweede onderzoeksvraag te beantwoorden, wordt via een vragenlijstonderzoek onderzocht welke de opvattingen zijn van de Surinamers en welke factoren van invloed zijn op hun oordeel over de toetreding. Die opvattingen betreffen de toetreding zelf, de rol van het Nederlands in het onderwijs en in sociaal-maatschappelijk-economische situaties en de relatie tussen het Nederlands en de Surinaamse identiteit.

Het onderzoek is uitgevoerd bij een groot aantal Surinamers in Suriname en Nederland. Hierna worden achtereenvolgens het onderzoeksinstrument en de informanten beschreven

De vragenlijst

De vragenlijst, die de opvattingen van de informanten in kaart moet brengen, bestaat uit vijf clusters van stellingen. Daaraan vooraf ging een eerste cluster vragen over achtergrondgegevens van de informanten (de onafhankelijke variabelen in het onderzoek). Daarbij werd gevraagd naar de volgende gegevens: sekse, leeftijd, geboorteland, nationaliteit, opleidingsniveau, woonplaats (Surinaamse versie van de vragenlijst), verblijfsduur (Nederlandse versie van de vragenlijst), etnische achtergrond, moedertaal, taal die men het liefst, meest en best spreekt, taal/talen die men voor het werk gebruikt en politieke voorkeur. Bij het formuleren van de stellingen is onder andere rekening gehouden met de meningen die de respondenten zouden kunnen hebben over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie en de gevolgen daarvan voor het onderwijs en de andere talen die in Suriname gesproken worden, sociaal-maatschappelijk-economische aspecten als het lidmaatschap van de Caricom in relatie tot Nederlands als officiële taal en de vraag in hoeverre het Nederlands deel uitmaakt van de Surinaamse identiteit. Bij de stellingen werden de volgende categorieën onderscheiden:

- A. Taalunie: stellingen die te maken hebben met de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie. Een stelling in deze categorie is bijvoorbeeld: *De toetreding tot de Nederlandse Taalunie is een goede beslissing geweest: alle betrokkenen moeten hierin investeren.*
- B. Onderwijs: stellingen over de instructietaal in het onderwijs. Een stelling in deze categorie is bijvoorbeeld: *Door de verbetering van het Nederlands als vak en als onderwijstaal zal het schoolsucces van Surinamers toenemen.*
- C. Sociaal-Maatschappelijk-Economisch: stellingen over de relatie tussen sociaal-maatschappelijk-economische aspecten en het Nederlands of Engels. Een stelling in deze categorie is bijvoorbeeld: *Suriname is lid van de Caricom en moet daarom het gebruik van het Engels door zijn inwoners stimuleren.*
- D. Taal: stellingen over de officiële taal. Een stelling in deze categorie is bijvoorbeeld: *Het Surinaams Nederlands moet verder ontwikkeld worden en op den duur het Nederlands Nederlands vervangen.*
- E. Identiteit: stellingen over de relatie taal – identiteit. Een stelling in deze categorie is bijvoorbeeld: *Surinaamse talen zijn bepalend voor de Surinaamse identiteit.*

Zie bijlage 3 voor de complete vragenlijst.

De respondent kon aan de hand van een vijf-punt-schaal, variërend van “helemaal mee oneens” tot “helemaal mee eens” zijn/ haar mening geven of het alternatief dat op hem/ haar betrekking had, aankruisen. De vragenlijst betrof in totaal 13 items met achtergrondgegevens en 48 items met stellingen. De vragenlijst werd schriftelijk afgenomen. De respondenten kregen de vragenlijst persoonlijk overhandigd of via de post of email toegestuurd.

Respondenten

Bij de selectie van de respondenten is gebruik gemaakt van de sneeuwbal methode voor steekproeftrekking ('t Hart e.a. 1998: 238). Nadat door de onderzoeker kennissen en collega's benaderd waren om mee te werken aan het onderzoek, is steeds aan de betreffende respondenten gevraagd of die één of meerdere anderen wilden vragen om de vragenlijst in te vullen. De ene respondent heeft een andere gevraagd om mee te werken.

De steekproef bestaat uit 315 respondenten: 188 uit Suriname en 127 uit Nederland. De respondenten zijn Surinamers in Nederland en Suriname in de leeftijd van 18 tot en met 80 jaar. In dit onderzoek worden tot Surinamers gerekend respondenten die in Suriname geboren zijn en de Nederlandse of Surinaamse nationaliteit hebben en respondenten die elders geboren zijn, maar wel de Surinaamse nationaliteit hebben. Ter illustratie: één respondent is in China geboren, maar bezit de Surinaamse nationaliteit.

Voor aanvullende gegevens en commentaren zijn daarnaast enkele sleutelfiguren door de onderzoeker geïnterviewd:

- Eva Essed - Fruin: zij heeft samen met Lila Gobardhan - Rambocus de eerste stap gezet om tot de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie te komen.
- Koen Jaspaert, voormalig algemeen-secretaris van de Nederlandse Taalunie, en Maryse Bolhuis, senior projectleider bij de Nederlandse Taalunie; zij hebben vanuit de Taalunie de toetreding voorbereid.
- Wilfred Campbell, taalpsycholoog; hij is de initiatiefnemer van de conferentie “Suriname als zelfstandig Nederlandstalige gemeenschap” die in verband met de toetreding in december 2004 is georganiseerd.
- Ook is voor aanvullende gegevens gebruik gemaakt van een interview met Hein Eersel, een Surinaamse taalkundige. Hij is in januari 2005 geïnterviewd door Pearl Antonius, journalist bij het Surinaamse radiostation ABC.

Plaats en tijd

Het onderzoek door middel van de vragenlijst is in de periode juni tot en met augustus 2005 in Nederland en in Suriname uitgevoerd en de interviews zijn in maart en april 2005 in Nederland, Suriname en België afgenomen.

Data-analyse

De data die door de vragenlijst verkregen zijn, zijn in het programma SPSS (11.0) ingevoerd. Van de 48 stellingen, die verdeeld waren over vijf clusters, zijn er in totaal 7, die negatief geformuleerd waren, eerst omgepoold, zodat alle stellingen op dezelfde wijze geschaald waren. Om na te gaan of de aanvankelijk

gehanteerde clusters reële dimensies representeren, en om de betrouwbaarheid van de vragenlijst te optimaliseren, is eerst een factoranalyse (Principal Componenten Analyse met Promaxrotatie) uitgevoerd met alle items. Op basis van de screeplot konden zes factoren onderscheiden worden met een eigenwaarde van 2 of hoger. Alleen items met een factorlading van 0,50 en hoger zijn in de factoren opgenomen. In totaal verklaarden de zes gevonden factoren ongeveer 50% van de variantie. In grote lijnen werd bevestiging gevonden voor de oorspronkelijk gehanteerde clusters van vragen, maar sommige items bleken van plaats te veranderen. Zij laadden hoog op een andere factor dan aanvankelijk gedacht. Een voorbeeld daarvan is item 20 (*Door de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie moet het land ook inspraak krijgen in veranderingen die het Nederlands aangaan*) die in het cluster *Taalunie* zit, maar na de factoranalyse in de factor *Taal* terecht kwam.

De volgende factoren konden worden onderscheiden.

- *A. Sociaal economisch maatschappelijk*: de items hebben betrekking op sociale, economische of maatschappelijke aspecten in relatie tot het Nederlands of Engels.
- *B. Taal*: de items hebben betrekking op de talige aspecten die van belang zijn voor de Surinaamse samenleving, bijvoorbeeld: Surinaams Nederlands en het gebruik van het Engels.
- *C. Taalunie*: bevat items die betrekking hebben op de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie.
- *D. Taalpolitiek*: de items hebben betrekking op de taalpolitieke gevolgen van de toetreding voor Suriname
- *E. Identiteit*: de items hebben betrekking op de relatie tussen de Surinaamse talen en Surinaamse identiteit.
- *F. Onderwijs*: de items hebben betrekking op de instructietaal in het onderwijs en het gevolg van de toetreding voor het onderwijs in Suriname.

Voor een overzicht van de items en de factorladingen per item zie hoofdstuk 7.

Deze zes factoren, en de items die zijn overgebleven, vormen de basis voor de analyses die zijn uitgevoerd om onderzoeksvraag 2 te beantwoorden. Daartoe is steeds, op basis van de oorspronkelijke schaalwaardes, de gemiddelde schaalscore van elk van de factoren berekend. Een gemiddelde score van 4.2 op de schaal onderwijs betekent bijvoorbeeld dat de respondenten het over het algemeen eens zijn met de stellingen uit dit cluster. Om de Surinaamse en Nederlandse steekproef met elkaar te vergelijken, zijn vervolgens t-toetsen gebruikt om de gemiddelde scores van beide steekproeven op de zes clusters te vergelijken. Met behulp van variantie-analyse (One Way Anova) is vervolgens binnen elk van de steekproeven (de Surinaamse en de Nederlandse) de invloed van de onafhankelijke variabelen nagegaan. Om na te gaan of er interactie is tussen woonland en andere achtergrondkenmerken is tenslotte een tweeweg-variantie-analyse uitgevoerd (General Linear Model) met steeds woonland en één van de andere achtergrondkenmerken, zoals bijvoorbeeld sekse, als onafhankelijke variabelen.

6. Beleidsanalyse

In dit hoofdstuk wordt de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie als taalbeleidsproces beschreven door middel van de beleidscyclus en wordt de associatieovereenkomst (de beleidstekst) tussen Suriname en de Nederlandse Taalunie geanalyseerd door middel van de doel – middel analyse: de doelenboom en de argumentatieanalyse.

6.1 De toetreding tot de Nederlandse Taalunie als taalbeleidsproces

Ideologievorming

Het Nederlands is sinds 1876 de officiële taal in Suriname. Ook na de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 is het de enige officiële taal gebleven. Naast het Nederlands wordt ook het Surinaams Nederlands, één van de varianten van het Nederlands, gesproken. De invloed van het Nederlands is echter nog steeds heel groot. Dat is onder andere te merken in het onderwijs, waar het Nederlands de instructietaal is en waar nog veel taalmethoden en studieboeken uit Nederland worden gebruikt.

Ondanks het feit dat het Nederlands de officiële taal is, heeft Suriname het jaren zonder de steun van en samenwerking met Nederland en België moeten doen. Deze landen die ook het Nederlands als officiële taal hebben, werken reeds vanaf 1980 samen op het gebied van de taal. Suriname als derde Nederlandssprekend land was uitgesloten. Suriname had echter wel behoefte aan ondersteuning die alleen van Nederland en Vlaanderen kan komen, want daar is het Nederlands ook de officiële taal. Omdat Nederland en Vlaanderen hun taalbeleid voor een belangrijk deel hebben overgedragen aan de Nederlandse Taalunie (NTU), is het logisch dat Suriname zich tot de NTU wendde. Mede vanwege het feit dat de Nederlandse Taalunie ernaar streeft gebruikers van het Nederlands waar ook ter wereld te ondersteunen.

Door toetreding tot de Nederlandse Taalunie zou Suriname, als Nederlands sprekend land, ondersteuning op taalgebied kunnen krijgen en betrokken kunnen worden bij taalbeleidsmatige beslissingen, zoals bijvoorbeeld de spellingsverandering in 1995, die officieel nog niet is ingevoerd in Suriname. Daarnaast levert de Surinaamse context waarin het Nederlands wordt gesproken mogelijk nieuwe inzichten op voor Nederland en Vlaanderen.

Lila Gobardhan-Rambocus en Eva Essed-Fruin, docenten Nederlands verbonden aan het Instituut voor de Opleiding van Leraren (I.O.L.) in Suriname, zagen de noodzaak tot samenwerking met de Nederlandse Taalunie in en spraken reeds in 1991 met de toenmalige algemeen-secretaris van de Nederlandse Taalunie, Oscar de Wandel. Hij was niet zo enthousiast en zei dat er wel een mogelijkheid van associatie was, maar dat lidmaatschap niet aan te raden was: het zou Suriname te veel geld kosten. Het bleef bij het eerste gesprek (bron: interview Gobardhan- Rambocus en Essed-Fruin).

In Suriname probeerden Gobardhan-Rambocus en Essed-Fruin samen met Robby Morroy de toenmalige minister van Onderwijs, Pigot, ervan te overtuigen dat het belangrijk was om tot de Nederlandse Taalunie toe te treden. Er werden weer contacten gelegd met de Nederlandse Taalunie en begin 1992 kreeg de minister van Onderwijs een conceptovereenkomst via het ministerie van Buitenlandse Zaken van Suriname toegestuurd. Gobardhan-Rambocus, Essed-Fruin en Morroy hebben de conceptovereenkomst becommentarieerd, waarna deze door hen en minister Pigot werd ondertekend. Hiermee werd overeenstemming bereikt over de noodzaak om samen te werken met Nederland en Vlaanderen in Taalunieverband. Daarna gebeurde er weinig meer. Een paar maanden daarna trad Pigot af en werd Gerard Hiwat minister van Onderwijs.

Agendavorming

In de volgende regering werd de heer Gobardhan minister van Onderwijs. Hij zorgde ervoor dat de samenwerking met de Nederlandse Taalunie op de politieke agenda werd geplaatst. Na informatie van de Nederlandse ambassadeur Van Heemstra bekeken de juridische adviseurs van de minister van onderwijs (Adhin en Werners) de kwestie nader. Dit duurde ruim zes maanden. Daarna werd een voorstel voor de Raad van Ministers in Suriname geformuleerd, dat op de tweede vergadering van de Raad van Ministers in september 1997 werd goedgekeurd. De samenwerking met de Nederlandse Taalunie stond op de beleidsagenda. De minister van Onderwijs kreeg de opdracht onderhandelingen te beginnen om te komen tot een associatieovereenkomst (bron: interview Gobardhan-Rambocus en Essed-Fruin).

Beleidsvoorbereiding

Vanwege de wisselende onderwijsministers in Suriname en de bekoelde relaties met Nederland, werd steeds van een associatie afgezien. Uiteindelijk werd in 1998 weer contact met de Taalunie gezocht. In februari 1998 schreef toen de nieuwe minister van Onderwijs, Mahadewsingh, een brief naar de Nederlandse Taalunie. Op de reguliere vergadering van het Comité van Ministers voor de Nederlandse Taalunie is deze als agendapunt behandeld en in oktober 1998 ging er een delegatie van de Taalunie naar Suriname. Daarna was er wel schriftelijk contact met de directeur van cultuur in Suriname, maar veel gebeurde er niet. Als Nederlandse ministers Suriname bezochten, werd er wel steeds over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie gesproken, maar er werd geen actie ondernomen.

In 2001 werden nieuwe stappen gezet om de toetreding tot de Nederlandse Taalunie te realiseren. Op 11 september van dat jaar vond de ondertekening plaats van de gemeenschappelijke verklaring inzake de intensivering van de culturele samenwerking tussen de Republiek Suriname en het Koninkrijk der Nederlanden. In 2002 werd een commissie benoemd, waarvan Gobardhan-Rambocus voorzitter werd. Essed-Fruin was al in 1995 naar Nederland vertrokken. In oktober 2002 bracht een delegatie van de Taalunie, bestaande uit de toenmalige algemeen-secretaris, Koen Jaspaert, en de senior projectleider, Maryse Bolhuis een werkbezoek aan Suriname. In Suriname bleek de behoefte tot de toetreding wel degelijk te bestaan, aldus Maryse Bolhuis (Van Veelen 2004).

Vanaf toen is doorgewerkt aan de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie.

De commissie die in Suriname de toetreding moest voorbereiden, bestond uit Lila Gobardhan (voorzitter), Jane Smith en Ismene Krishnadath. Vanuit de Taalunie waren Koen Jaspaert en Maryse Bolhuis belast met de voorbereiding van de toetreding van Suriname. Het doel van de beleidsvoorbereiding was het opstellen van een associatieovereenkomst tussen Suriname en de Nederlandse Taalunie. De basis hiervoor werd in 2002 gelegd, tijdens het werkbezoek van Jaspaert en Bolhuis. Voor de inhoud van de associatieovereenkomst is advies gevraagd aan het Comité van Ministers. Vanuit de Taalunie is toen een concept opgesteld, dat daarna met de Surinaamse commissie is besproken. Waar het nodig was, gaf de commissie commentaar (bron: interview Bolhuis en Jaspaert). Deze samenwerking heeft geresulteerd in de beleidstekst: de associatieovereenkomst tussen de Nederlandse Taalunie en de Republiek Suriname die op 12 december 2003 in Brussel is ondertekend door de toenmalige voorzitter van het Comité van Ministers, mevrouw Van der Laan, en de Surinaamse Minister van Onderwijs en Volksontwikkeling, de heer Sandriman. In de associatieovereenkomst (zie bijlage 1) staat vermeld op welke manier inhoud zal worden gegeven aan de samenwerking tussen de Nederlandse Taalunie en de Republiek Suriname.

Beleidsbepaling

Een belangrijk aspect van de beleidsbepaling is de goedkeuring van het geformuleerde beleid door de beleidsbepalers. De associatie was een feit, maar moest formeel nog door het Surinaamse parlement worden goedgekeurd. De toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie is een taalpolitieke beslissing. Goedkeuring van de associatie door het Surinaamse parlement zou betekenen dat de status van de Nederlandse taal in Suriname verstevigd werd. Op 16 april 2004 voerden de toenmalige algemeen-secretaris van de Nederlandse Taalunie Jaspaert en senior projectleider Bolhuis een informatief gesprek over de ratificatie van de overeenkomst met de Vaste Commissie van de Nationale Assemblée voor het ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling (Dagblad Suriname 2005).

De overeenkomst trad in werking bij het staatsbesluit van 2 december 2004 (zie bijlage 2).

Beleidsuitvoering

Met de implementatie van de overeenkomst is gestart op 12 januari 2005. De Nederlandse Taalunie heeft toen een driedaags congres *Onderwijs in en van het Nederlands in Suriname*, georganiseerd. Tijdens dit congres konden mensen uit de Surinaamse onderwijspraktijk, samen met enkele collega's uit Nederland en Vlaanderen, nadenken over een Taalunieprogramma voor Suriname ter ondersteuning van het Nederlands als vak en als instructietaal in het lager en secundair onderwijs. De wensen en noden van leraren, leerlingen en ouders vormden daarbij een belangrijk uitgangspunt. Als basis voor de gesprekken is er een startdocument opgesteld, waarin drie Surinaamse deskundigen de organisatie en de inzet van het onderwijs in en van het Nederlands in Suriname beschreven (Startdocument 2005). Het congres had tot doel het leggen van een basis voor een meerjaren werkprogramma in Taalunieverband op het terrein van het

onderwijs. De beoogde activiteiten moeten het onderwijs in Suriname ondersteunen.

Het congres

Inhoudelijke voordrachten door onder andere Sjaak Kroon, de documentaire “Ver weg of dichtbij” van Nina Jurna en het Startdocument (2004) creëerden een gemeenschappelijk kennisniveau en vertrekpunt.

De deelnemers werden opgesplitst in drie inhoudelijke stromen:

- Lager Onderwijs;
- Voortgezet Onderwijs;
- Onderwijs in het binnenland.

In elk van de stromen werd aan de hand van een reeks stellingen gediscussieerd. De opzet van de discussie was zo dat de deelnemers steeds werd gevraagd van elke stelling vóór en na de discussie hun mening aangaande de stelling te geven. De stellingen waren van tevoren geformuleerd door een voorbereidende Nederlands/Vlaams/Surinaams Taaluniewerkgroep die bestond uit:

- Mieke Smits, Annemarie Sanches, en Linda Asin (Lager Onderwijs);
- Rita Rymenans, Lila Gobardhan en Shirley Sitaldin (Voortgezet Onderwijs);
- Nora Bogaert, Annick Schramme en Ismene Krishnadat (Onderwijs binnenland);
- Sjaak Kroon (inhoudelijke coördinatie).

De stellingen, die voor de drie stromen gelijk waren, hadden betrekking op Nederlands als vak, Nederlands als instructietaal, de didactiek van het Nederlands en de professionaliteit van leraren. Het resultaat van de discussie was een groot aantal zeer uiteenlopende voorstellen voor Taalunieprojecten in Suriname.

Op basis van de discussie in de drie stromen werden er twaalf voorstellen (drie door de stroom Lager Onderwijs, vier door de stroom Voortgezet Onderwijs en vijf door de stroom Onderwijs in het binnenland) ingebracht die in de eerste vijfjarige planperiode van het Taalunielidmaatschap van Suriname zouden kunnen worden uitgevoerd:

- Lager Onderwijs:
  - Ontwikkeling van een methode voor aanvankelijk leesonderwijs.
  - Deskundigheidsbevordering van leerkrachten inzake taalontwikkeling.
  - Scholing van leerkrachten tot mentoren.
- Voortgezet Onderwijs:
  - Bevordering van spreekdurf en spreekvaardigheid.
  - Opzetten van een didactisch centrum Nederlands.
  - Ontwikkeling van een taalvaardigheidsmethode voor het voortgezet onderwijs.
  - *BV Taal* inzetten in het lager beroepsgericht onderwijs
- Onderwijs in het binnenland.
  - Gebruik maken van kinderliteratuur voor taalverwervingsonderwijs.
  - Ontwikkeling van hulpmiddelen voor de combinatieklas.
  - Combinatie van taalontwikkeling van ouders en kinderen.
  - Bevordering van de taalontwikkeling van leraren en leerlingen via internet.

- Informatievoorziening en scholing via internet.
Het volledige verslag van het congres is te lezen op
www.taalunieversum.org/taalunie/Verslagconferentiesuriname.doc

Op basis van overwegingen en observaties voorafgaand aan, tijdens en na het Taaluniecongres zijn een aantal suggesties voor activiteiten die in het kader van de samenwerking tussen Suriname en Nederland en Vlaanderen specifiek op het gebied van het onderwijs in en van het Nederlands zouden kunnen worden aangepakt, geformuleerd. Deze suggesties kunnen naast de ideeën en projectvoorstellen uit de discussiegroepen een rol spelen in de vaststelling van het Meerjarenplan van de Taalunie rond het onderwijs in en van het Nederlands in Suriname (Surinaamse Vereniging van Neerlandici 2005).

De activiteiten die aangepakt zouden kunnen worden zijn (Kroon e.a. 2005):

1. Architectuur van het onderwijs Nederlands

In een ideale wereld begint nadenken over de inhoud en de vorm van het onderwijs in het Nederlands bij een bepaling van de behoeften waaraan je met dit onderwijs wilt voldoen. Dat kunnen maatschappelijke behoeften zijn, bijvoorbeeld inzake een welbepaald niveau van beheersing van het Nederlands van de burgers van een land, maar ook behoeften op het niveau van een vervolgopleiding. Op basis van dergelijke behoeften - die overigens niet per se makkelijk vast te stellen zijn - kunnen dan de doelstellingen worden bepaald van het onderwijs Nederlands dat aan die behoeften moet voldoen. Het gaat dan om een bepaling van de kerndoelen of eindtermen van dat onderwijs op de verschillende niveaus. Die doelstellingen op hun beurt bepalen vervolgens de keuze van de leerinhouden van het onderwijs, van een leerlijn en van de manier waarop die inhouden worden overgedragen. In de echte wereld verloopt het beschreven proces doorgaans echter minder systematisch en komt het curriculum op grond van uiteenlopende historische, vakwetenschappelijke, pedagogische, politieke overwegingen tot stand.

Voorgesteld wordt de Taalunie-activiteiten met betrekking tot het onderwijs van en in het Nederlands in Suriname te laten starten met een bepaling van de behoeften waar dit onderwijs op alle niveaus concreet aan moet voldoen, naar de doelstellingen die uit deze behoeften voor alle niveaus kunnen worden afgeleid en naar het curriculum waarmee deze doelstellingen op alle niveaus kunnen worden bereikt. Het gaat er met andere woorden om de Nederlandse taalvaardigheid in kaart te brengen die nodig is om maatschappelijk of op het niveau van een vervolgopleiding adequaat te kunnen functioneren en daar het onderwijs in en van het Nederlands - inclusief de ontwikkeling van onderwijsleermiddelen - op af te stemmen.

2. Centrale coördinatie

In de discussie over het onderwijs van en in het Nederlands en de professionalisering van onderwijsgevendenden in Suriname is een groot aantal suggesties voor projecten, programma's en innovaties naar voren gebracht die in Taalunieverband zouden kunnen worden aangepakt. Deze suggesties betreffen zowel zeer kleinschalige lokale initiatieven als initiatieven die direct ingrijpen in de structuur van het onderwijsbestel. Met name waar het gaat om de bepaling van

behoefden, doelstellingen, inhouden en didactiek van het onderwijs Nederlands, om de vervaardiging van onderwijsleermiddelen en toetsen, om de formulering van schooltaalbeleid en om de opzet van de initiële en post-initiële opleiding van leraren, lijkt een centrale regie onontbeerlijk. Gezien de schaal van het land, de organisatiestructuur van het onderwijsveld en de positie van de Taalunie als intergouvernementele organisatie lijkt het aangewezen die centrale regie op enige manier te koppelen aan het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling.

Voorgesteld wordt te onderzoeken of het mogelijk is een Stuurgroep Onderwijs Nederlands in het leven te roepen die de centrale regie neemt waar het gaat om de vernieuwing van het onderwijs van en in het Nederlands in Suriname in Taalunieverband. Een dergelijke stuurgroep, waarvan ambtenaren van het ministerie, beleidsbetrokkenen, opleiders, wetenschappers en Taalunievertegenwoordigers deel kunnen uitmaken, zou moeten opereren als denktank en als coördinerende instantie.

3. Leermiddelen

Veel van de in Suriname gebruikte leermiddelen voor het onderwijs Nederlands zijn oud en/of niet voor de Surinaamse situatie ontwikkeld. Ze gaan voor een deel uit van inmiddels achterhaalde vakinhoudelijke en vakdidactische principes en houden onvoldoende rekening met de specifieke positie van het Nederlands in de meertalige Surinaamse samenleving. Met name voor het aanvankelijk-leesonderwijs op de lagere school, voor het geïntegreerd taalvaardigheidsonderwijs in het voortgezet onderwijs en voor de opleidingsdidactiek lijkt de nood aan specifiek voor de Surinaamse situatie ontwikkelde methoden groot.

Voorgesteld wordt de ontwikkeling van leermiddelen voor (nader te bepalen delen van) het onderwijs Nederlands in het lager en voortgezet onderwijs en de didactiek van dit onderwijs gecoördineerd en in samenhang aan te pakken. De boven gemaakte opmerkingen over de architectuur en coördinatie van het onderwijs in en van het Nederlands alsmede de consequenties van meertaligheid voor dat onderwijs (zie beneden) moeten hierbij richtinggevend zijn. Verder moeten bij de vormgeving en productie van leermiddelen ook sociaal-economische en schaaloverwegingen een rol spelen en waar mogelijk moet de inzet van het internet worden overwogen.

4. Professionalisering

Als het gaat om de vernieuwing van het onderwijs van en in het Nederlands zijn de leerkrachten in het lager onderwijs en de leraren Nederlands in het voortgezet onderwijs en hun opleiders de centrale actoren en doelgroepen van beleid. Zonder coproductie door de doelgroep kan beleid niet effectief zijn. Voorwaarde voor de optimale participatie van onderwijsgeevenden in de beoogde vernieuwing van het onderwijs in en van het Nederlands is een bepaald niveau van professionaliteit. In Suriname zijn recent voorstellen gedaan voor een herstructurering van de lerarenopleiding voor het lager en voortgezet onderwijs. In deze opleiding is de relatie tussen theorie en praktijk zoals vormgegeven in praktijkstages van groot belang. Behalve via de initiële opleiding moet expertisebevordering ook plaatsvinden via de post-initiële bij- en nascholing. In dit verband kan verder worden gewezen op de behoefte van onderwijsbetrokkenen zich op gezette tijden

te laten adviseren over (vernieuwingen) in de inhoud en didactiek van het schoolvak Nederlands. Hierin kan worden voorzien door het opzetten van een onafhankelijk didactisch centrum dat nauwe banden onderhoudt met de overheid, de lerarenopleiding, de onderwijspraktijk en de kenniscentra die in het binnenland zijn en worden gevestigd.

Voorgesteld wordt de mogelijkheden te onderzoeken van een geïntegreerde aanpak van deskundigheidbevordering van onderwijsgeevenden waarin behalve de initiële en post-initiële opleiding ook een op te zetten didactisch centrum instrumenteel kan zijn. Een onderzoek naar de mogelijke inzet van internet, met name waar het gaat om het bereiken van het binnenland in dit verband, is wenselijk.

5. Meertaligheid

Een belangrijke stap in het proces van beleidsontwikkeling is de beleidsvoorbereiding. Daarin gaat het erom alle gegevens te verzamelen die noodzakelijk zijn voor een beter begrip van het probleem waar het beleid een oplossing voor zoekt, voor een nadere bepaling van het nagestreefde doel en voor de selectie van de middelen die kunnen worden ingezet om dit doel te bereiken. In het geval van de ontwikkeling van een taalbeleid voor Suriname in het algemeen en een schooltaalbeleid voor het onderwijs in Suriname in het bijzonder, waarin naast het Nederlands ook de moedertalen van de leerlingen en het Sranan als lingua franca een rol spelen, zijn empirische sociolinguïstische gegevens over de taalsituatie in Suriname en over de wijze waarop mensen in deze situatie van meertaligheid talig functioneren van centraal belang. De taalsituatie in Suriname is weliswaar door verschillende auteurs in algemene zin beschreven, maar die beschrijvingen bevatten relatief weinig informatie over concrete patronen van taalkeuze, taalvaardigheid, taaldominantie, taalpreferentie en taalvitaliteit in relatie tot de verschillende in Suriname voorkomende talen. Met name kennis over opvattingen en attitudes van de bevolking inzake (de positie van) het Nederlands, de moedertalen, het Sranan en vreemde talen zoals Engels en Portugees en over de beheersing door de bevolking van genoemde talen is voor de formulering van een schooltaalbeleid van eminent belang.

Voorgesteld wordt een landelijk *home language survey* te doen uitvoeren om beleidsrelevante empirische gegevens te verzamelen over de sociolinguïstische situatie in Suriname. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van bestaande voorbeelden en expertise in Nederland, van de expertise van het Surinaamse Bureau voor de Statistiek en van het (op te richten) Taleninstituut waar minister Sandriman in zijn slottoespraak op het congres naar verwees. Behalve met het oog op de vormgeving van het onderwijs Nederlands (zie hieronder), is een dergelijke activiteit ook van belang in het kader van de bescherming en het behoud van het talige immateriële erfgoed van Suriname.

6. Hulptaalaanpak

Naast het kiezen van de officiële taal of talen is een van de belangrijkste taalkeuzeprocessen waar een meertalig land zich voor gesteld ziet de bepaling van de onderwijstaal of -talen. De centrale vraag in dit opzicht is of naast de officiële taal ook andere talen in het onderwijs als vak en/of instructietaal een rol moeten spelen. De literatuur over meertaligheid en onderwijs onderscheidt in dit

opzicht verschillende basismodellen die allemaal hun voors en tegens hebben. In die situaties waarin de niet-officiële talen van een land een rol krijgen als instructietaal in het onderwijs is er sprake van twee modellen: taaltransitie en taalbehoud. In het transitie-model wordt de niet-officiële taal (meestal de moedertaal van de leerlingen) een tijd lang gebruikt als instructietaal om daarna te worden vervangen door de officiële taal. In het taalbehoudsmodel blijven beide talen gedurende de hele schoolloopbaan van de leerlingen naast elkaar in gebruik als instructietaal. Beide modellen lijken voor het onderwijs in Suriname gezien de specifieke positie van het Nederlands als officiële taal enerzijds en de geringe mate van standaardisering en codificatie van de moedertalen en het Sranan anderzijds ongeschikt.

Voorgesteld wordt een specifiek Surinaams model te ontwikkelen voor het gebruik van de moedertalen en het Sranan in een hulptaalaanpak. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van ervaringen zoals die in Nederland en Vlaanderen zijn opgedaan bij de opvang van dialectsprekende leerlingen in het onderwijs. Ook kan hiervoor samenwerking worden gezocht met het op te richten Surinaamse Taleninstituut.

7. Boekpromotie

In de op taalverwerving gerichte didactiek van het Nederlands die door veel onderwijsbetrokkenen in de meertalige Surinaamse situatie wordt voorgestaan, kunnen in het Nederlands geschreven Surinaamse kinder- en jeugdboeken (en ook boeken voor volwassenen) een belangrijke rol spelen. Taalverwervingsgericht onderwijs moet zo vroeg mogelijk beginnen. De promotie en het gevarieerde gebruik van kinderboeken op jonge leeftijd kan motiverend en enthousiasmerend werken en bijdragen aan een positieve attitude inzake taalleren. Een probleem in de Surinaamse context is de geringe beschikbaarheid van boeken op scholen.

Voorgesteld wordt een programma op te zetten dat gericht is op collectievorming en beschikbaarstelling van collecties ten behoeve van schoolbibliotheken, op de promotie van boeken en leesplezier in de context van een taalverwervingsgerichte didactiek van het Nederlands (waarbij ook kinderboekenschrijvers betrokken kunnen worden). Waar nodig kan (in het binnenland) gedacht worden aan mobiele collecties die via een boekenboot of boekenbus ter beschikking worden gesteld.

8. Speciale voorzieningen voor leerlingen in het binnenland

Het onderwijs in het binnenland (en voor een deel ook in de districten) is minder ontwikkeld dan het onderwijs in de stad. Dit hangt samen met uiteenlopende (sociaal-economische) oorzaken, zoals de geringere verspreiding en beheersing van het Nederlands, de geringere beschikbaarheid van (vaak lager opgeleide) leerkrachten en onderwijsleermiddelen, infrastructurele en logistieke omstandigheden enzovoort. Leerlingen die het Nederlands niet of nauwelijks beheersen kunnen daardoor op school vaak niet optimaal worden opgevangen. Speciale aandacht in dit verband verdient de combinatieklas. Bovendien blijken leerlingen uit het binnenland die na de lagere school door willen stromen naar het voortgezet onderwijs in de stad daar het niveau veelal niet aan te kunnen. Dat betreft dan zowel het noodzakelijke niveau van beheersing van het Nederlands als het algemene niveau van het onderwijs.

Voorgesteld wordt te onderzoeken of het mogelijk is in het binnenland enerzijds een speciale opvang te creëren aan het begin van het lager onderwijs voor leerlingen die onvoldoende Nederlands beheersen en anderzijds een brugklas op te zetten tussen lagere school en voortgezet onderwijs voor leerlingen uit het binnenland die het niveau van het voortgezet onderwijs in de stad niet aankunnen. Dergelijke voorzieningen, die ook de vorm kunnen hebben van een programma dat parallel loopt aan de eerste, c.q. zesde klas van de lagere school in het binnenland, zou de leerlingen in staat moeten stellen met vrucht deel te nemen aan het reguliere onderwijs. Daartoe moet de nadruk liggen op vaardigheid in het Nederlands als vak en als instructietaal.

Woordenlijst van de Nederlandse taal

Een ander onderdeel van de implementatie van de associatieovereenkomst is het opnemen van 500 Surinaams Nederlandse woorden in de *Woordenlijst van de Nederlandse taal*, het Groene Boekje, dat in oktober jl. is uitgegeven. Deze woorden zijn door een werkgroep onderleiding van Renate De Bies geselecteerd.

Meerjarenplan

De volgende stap is het opstellen van een Meerjarenplan, dat deel zal uitmaken van de implementatie van de associatieovereenkomst. De beleidscyclus die gestart is met de ideologievorming: consensus bereiken over de noodzaak tot toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie eindigt in de besluiten die het Comité van Ministers over Suriname heeft genomen tijdens de 62e vergadering in april 2005:

1. Het Comité van Ministers stemt er mee in de Republiek Suriname te betrekken bij de voorgestelde activiteiten en projecten beschreven in het document "Voorstel voor betrekking van de Republiek Suriname bij reguliere activiteiten van de Taalunie 2005-2006-2007". Het Comité van Ministers draagt het Algemeen Secretariaat op hiervoor de noodzakelijke voorbereidingen te treffen.
2. Het Comité van Ministers besluit de besluiten aangaande de spelling van het Nederlands, genomen op 25 april 2005, van toepassing te verklaren op de Republiek Suriname. Het Comité van Ministers verzoekt de Republiek Suriname de vaststelling van de spelling door de Taalunie in haar rechtsorde op te nemen.
3. Het Comité van Ministers vraagt de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, inclusief de daaronder ressorterende werkgroep van Surinaamse deskundigen, in een continu proces te adviseren over projecten die van toepassing verklaard moeten worden op de Republiek Suriname.

Het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling van de Republiek Suriname stelt capaciteit beschikbaar voor het realiseren van activiteiten in het kader van de Nederlandse Taalunie, die gericht zijn op Suriname (Nederlandse Taalunie 2005).

6.2 Reacties op de toetreding

Hoewel de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie reeds op 12 december 2003 had plaatsgevonden, werd pas door de conferentie die in januari 2005 georganiseerd werd, meer bekendheid gegeven aan deze toetreding.

Het gevolg hiervan is dat Surinamers zich afvroegen of de toetreding wel juist is geweest, of het wel noodzakelijk is de positie van het Nederlands in Suriname te verbeteren en of het niet beter zou zijn om een andere officiële taal te kiezen. Kortom er werd gediscussieerd over de toetreding tot de Nederlandse Taalunie en over de Surinaamse taalsituatie. In deze paragraaf worden reacties over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie besproken. De informatie is verkregen uit interviews, krantenartikelen en verslagen.

6.2.1 Reactie van Wilfred Campell

De heer W. Campell, taalpsycholoog, gaf in een interview met de onderzoeker zijn mening over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie.

Het viel hem op dat:

- Suriname geen volwaardig lid is, want er is een associatieovereenkomst. Suriname heeft hierdoor ten opzichte van Nederland en België geen gelijkwaardige positie in de Nederlandse Taalunie. Ook is Suriname niet op dezelfde manier als Nederland en België vertegenwoordigd in de vier organen van de Nederlandse Taalunie.
- Binnen de Surinaamse context er niemand is geweest die eerder een stuk over de toetreding heeft geschreven; in Nederland en ook in Suriname niet.
- De toetreding in besloten kring is geregeld: enkele mensen in Suriname en de minister van onderwijs hebben de associatie met de Nederlandse Taalunie voorbereid.
- Er in de associatieovereenkomst niets staat over het Nederlands dat in Suriname gesproken wordt. De Surinaamse taalsituatie zou eerst besproken moeten worden en in dat kader kan Suriname geplaatst worden in de Nederlandse taalgemeenschap.
- De Nederlandse Taalunie zal moeten kiezen tussen het Europees Nederlands en het Surinaams Nederlands, indien ze de samenwerking met Suriname op grond van artikel 2.4 van de associatieovereenkomst (zie bijlage 1) zou willen realiseren.

Naar aanleiding van de toetreding en de inhoud van de associatieovereenkomst organiseerde Campell op 27 december 2003 met medewerking van onder andere Renate de Bies en de heer Van Donselaar een miniconferentie, met het doel de associatieovereenkomst nader te bekijken.

De topics van de conferentie waren:

- Taalonderwijs: Hoe kan door middel van het Nederlands het onderwijs op een hoger niveau gebracht worden. En dan is de vraag: gebruik je Europees Nederlands of Surinaams Nederlands.
- Taalbeleid: De Surinaamse regering moet de noodzaak hiervan inzien. De regering moet uitspraken doen over de wijze waarop met de talen in Suriname moet worden omgegaan. Hierbij speelt ook het verdrag met de CARICOM een belangrijke rol. Welke talen zijn in dit verband van belang?
- Discussie over de inhoud van het verdrag. Onder andere het overnemen van de Nederlandse spelling. Suriname zou hierover ook een uitspraak moeten doen. In de associatieovereenkomst staat dat Suriname ondersteund zal worden bij het gebruik van het Nederlands in het

onderwijs. Er is niet aangegeven of het Europees Nederlands of het Surinaams Nederlands ondersteund zal worden. Er staat in de associatieovereenkomst niets over het Nederlands dat in Suriname gesproken wordt. De Surinaamse taalsituatie moet eerst besproken worden en in dat kader kan Suriname geplaatst worden in de Nederlandse taalgemeenschap.

- Het invoeren van het Engels: waar moet je beginnen?
- Als je het Nederlands behoudt, betekent dit dat je het Europees Nederlands aanhoudt of het Surinaams Nederlands
- Consequenties van het Surinaams Nederlands: standaardisering is noodzakelijk.

Het vervolg van deze miniconferentie was een grotere conferentie die in april 2004 met medewerking van de Stichting INAASOO (Instituut Nederland/ Nederlandse Antillen-Aruba-Suriname voor Onderzoek en Onderwijs) en SSDH (Samenwerkingsverband Suriname – Den Haag) in Den Haag is georganiseerd. Het doel van de conferentie was om ideeën uit te wisselen over de consequenties van de associatieovereenkomst voor het taalbeleid van Suriname.

Discussiepunten die direct betrekking hadden op de associatieovereenkomst tussen de Nederlandse Taalunie en Suriname waren onder andere de spelling (van zowel het Europees Nederlands als het Surinaams Nederlands), het Surinaams Nederlands als variëteit van het Nederlands, het belang van het Europees Nederlands voor het Surinaamse bedrijfsleven en het vervangen van het Europees Nederlands door het Surinaams Nederlands in het basisonderwijs.

Een belangrijk uitgangspunt van de conferentie is, dat Suriname als Nederlandstalige gemeenschap zelfstandig dient te opereren zonder enige vorm en ruggespraak met andere Nederlandstalige gemeenschappen (Nederland en België) over het te voeren taalbeleid en de inzet van instrumenten ter bevordering van het gebruik van deze taal in Suriname (Campbell 2004).

Campbell had de conferentie die de Nederlandse Taalunie in Suriname organiseerde bijgewoond en was van mening dat:

- De conferentie gericht was op de Nederlandse taal als vak en als instructietaal, wat hij erg beperkt vond.
- Op de conferentie er niet gezegd is of het Europees Nederlands of Surinaams Nederlands ondersteund zal worden.
- Mevr. Gobardhan de enige deskundige op het gebied van de taal is die betrokken is geweest bij de voorbereidingen. Andere Surinaamse deskundigen op het gebied van de taal zijn er niet bijgehaald.

In een interview met Pearl Antonius, journalist bij radiostation ABC in Suriname, in januari 2005 zei Campbell dat Nederland deel uit maakt van de Europese Gemeenschap en dat in dat verband de Nederlandse taal niet belangrijk is. Men streeft naar het behoud van de Nederlandse taal en is blij om Suriname als Nederlands sprekend land via een associatieovereenkomst erbij te hebben.

6.2.2 Reactie van Hein Eersel

Hein Eersel is een Surinaamse taalkundige die vaker over de Surinaamse taalsituatie heeft geschreven. Hij gaf zijn mening over de toetreding tot de Nederlandse Taalunie in een telefonisch gesprek met Pearl Antonius. Eersel is van mening dat men in Nederland bezig is met een achterhoedegevecht. Vanwege de Europese eenwording zullen België en Nederland slechts 4% van de totale Europese bevolking uitmaken en taalkundig dus geen vuist kunnen maken. Het Nederlands zal gereduceerd worden tot een aardige provinciale taal, waarin leuke toneelstukken en boeken geschreven worden. De functie van het Nederlands in Europa zal tot 0,0 gereduceerd worden. De toetreding van Suriname geeft Nederland en Vlaanderen een zekere prestige versterking: zelfs buiten Europa is er een land waar het Nederlands de officiële taal is.

Carla Tuinfort van het Surinaamse dagblad *de Ware Tijd* (2005) had naar aanleiding van de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie en de discussie die was opgelaaid over welke taal in Suriname de officiële taal zou moeten zijn, een serie gesprekken met Eersel. Hij stelde dat de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie blijkt geeft van een Surinaamse taalpolitiek gericht op Europa, waarschijnlijk in de hoop op materiële hulp (boeken en bijvoorbeeld trainingen voor onderwijzers) vanuit de Nederlandse Taalunie voor het onderwijs in Suriname. Hij is van mening dat er vanuit de Surinaamse taalsituatie gekeken, behoefte is aan een nationaal gerichte taalpolitiek. Suriname is in de Nederlandse Taalunie onderdeel van een achterhoedegevecht (interview met P. Antonius) om het Nederlands, waarbij de enige winst voor Suriname is een korte termijn hulp voor het Surinaams onderwijsgebeuren.

Indien Suriname een nationale taalpolitiek wil voeren die gericht is op Caribische integratie, betekent dat, dat er voor het Engels gekozen zal moeten worden. Indien het Engels zodanig geïmplementeerd wordt dat het de officiële voertaal wordt, dan zal het Nederlands als zodanig in Suriname moeten worden afgeschaft: "Niemand gaat huilen wanneer het Nederlands verdwijnt". Volgens Eersel zal in de naaste toekomst het Engels de officiële taal worden en het Sranan de algemene contacttaal blijven. "De politiek moet het Sranan cultiveren zodat het zijn mooie functie van algemene contacttaal van Suriname optimaal kan vervullen".

Eersel ziet in de toekomst het Nederlands als officiële taal uit Suriname verdwijnen en daarvoor het Sranantongo komen met het Engels als sterke tweede taal of het Engels met het Sranantongo als sterke tweede taal. Hij is van mening dat de film van Nina Jurna duidelijk toont dat het Nederlands door de doorsnee Surinaamse kinderen als een vreemde taal wordt ervaren en dat ze via één van hun zestien moedertalen of het Sranantongo de leerstof van hun eerste leerjaren op school kunnen begrijpen, inclusief het Nederlands. "Noch de oriëntatie en integratie in Europa, het Caribisch gebied of Zuid-Amerika pleiten voor Surinames toetreding tot de Nederlandse Taalunie als onderdeel van een nationaal-, cultuur-, en regionale integratie politiek van Suriname".

6.2.3 Reacties uit kranten

De kranten besteedden natuurlijk aandacht aan de verschillende reacties op de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie en het Taaluniecongres. Ook in het parlement werd er gediscussieerd hierover. Hieronder volgen enkele reacties:

- Het belang van Surinamese toetreding tot de Nederlandse Taalunie: De Nederlandse beroepsbevolking is aan het vergrijzen. Via de Taalunie zal Nederland zich ervan verzekeren dat de taal geen barrière zal zijn om in de toekomst arbeidskrachten te selecteren (*de Ware Tijd* van 26 januari 2005).
- Het hanteren van de Nederlandse taal houdt Suriname op in zijn ontwikkeling en optreden naar buiten toe (*de Ware Tijd* van 20 januari 2005).
- De Nederlandse Taalunie vormt een sluipend gevaar voor onze intergratie in de regio, waar onze toekomst ligt (F. M. Parmanand in *de Ware Tijd*).
- Ook in het Surinaamse parlement waren enkele leden van zowel de oppositie als de coalitie van mening dat de toetreding tot de Nederlandse Taalunie niet in het voordeel van Suriname is. Volgens coalitie lid Rodgers: "Nederland wil met Suriname als lid van de Taalunie een poot in dit deel van de wereld blijven hebben: taalimperialisme vanuit Nederland" (*de Ware Tijd* van 20 januari 2005).

6.2.4 Taalbeleidsconferentie als reactie op het Taaluniecongres

Op 4 februari 2005 werd een taalbeleidsconferentie gehouden door de Faculteit der Maatschappijwetenschappen van de universiteit van Suriname onder de titel: "Taalunie: wat nu? Visies op taalbeleid en maatschappelijke ontwikkeling van de Republiek Suriname". De faculteitsdecaan gaf als reden voor de conferentie dat Suriname te weinig betrokken was geweest bij het Taaluniecongres en als aanleiding de discussie in parlement en media over de taalkeuze. De conferentie beoogde antwoord te geven op de vraag naar de aard van een te ontwikkelen taalbeleid ter ondersteuning van sociale economische en culturele ontwikkelingen in Suriname. Er kwamen verschillende sprekers aan het woord die hun mening over de keuze voor het Nederlands of een andere officiële taal bespraken (Nederlands in Suriname 2005):

- Maurits Hassankhan wees erop dat vanwege de 350.000 Surinamers in Nederland de banden met Nederland niet zwakker zullen worden bij vermindering van de ontwikkelingshulp en dat de toetreding van Suriname tot de Caricom een onomkeerbaar feit met reële gevolgen is. Hij pleitte ervoor het Nederlands vast te houden en daarnaast zo vroeg mogelijk het Engels aan te leren.
- Volgens Winston Ramautarsing is het handhaven van Nederlands als voertaal en als schooltaal bestendinging van isolement en achterstand. De ontwikkeling van het Engels ten faveure is onomkeerbaar. De universiteit zou hierin het voorbeeld moeten geven.
- Clayton Wallerlei vond dat het Engels naast het Nederlands als officiële taal een belangrijke rol moet krijgen. Hij herinnerde eraan dat reeds in

1974 is bepaald dat Suriname moet uitkijken naar een taal die of Surinaams of internationaal is.

- Renate de Bies besprak het belang van een taalbeleid voor het Surinaams Nederlands en voor het Engels. Het taalbeleid ten gunste van het Surinaams Nederlands moet gericht zijn op de ontwikkeling van de taalgebruikers, ook in het binnenland. Voor extern gebruik komt het Engels in aanmerking, wat niet betekent dat het Engels in Suriname voertaal of tweede officiële taal moet zijn.
- John Pawiroedjo, directeur Cultuur van het Ministerie van Onderwijs en Ontwikkeling in Suriname, voelde niet veel voor een overstap naar het Engels, omdat het Nederlands behoort tot het gemeenschappelijke koloniale/culturele erfgoed. Bovendien zijn Haïti en Cuba ook lid van de Caricom met Frans en Spaans als moedertaal.

Naar aanleiding van de reacties over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie die in paragraaf 6.2-6.2.4 besproken zijn, kan er een nieuwe fase van ideologievorming ontstaan die gericht is op het terugtrekken van Suriname uit de Nederlandse Taalunie. De toetreding tot de Nederlandse Taalunie zou opnieuw op de agenda geplaatst kunnen worden waardoor een nieuwe beleidscyclus ontstaat.

6.3 De doelenboom

Aan de hand van een aantal elementen (zie bladzijde 24) kan uit een beleidstekst een doelenboom worden geconstrueerd. Aan de hand van deze elementen kan de associatieovereenkomst tussen Suriname en de Nederlandse Taalunie als volgt worden geanalyseerd:

De eindformule (EF)

Een associatie tot stand brengen tussen de Nederlandse Taalunie en de Republiek Suriname.

De centrale doelstelling (CD)

De Republiek Suriname betrekken in de activiteiten die op grond van het Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie worden ondernomen, waar het door beide Overeenkomstsluitende partijen gewenst en mogelijk geacht wordt.

De sectordoelen (SD)

In de sectordoelen staat de samenwerking tussen Suriname en de Nederlandse Taalunie en de betrokkenheid van Suriname centraal.

Sectordoel 1

De samenwerking die uit deze Overeenkomst voortvloeit dient uitdrukking te geven aan het feit dat het Nederlands niet uitsluitend de taal is van Nederlanders en Vlamingen, maar ook van de inwoners van de Republiek Suriname.

Middelen

1. De Overeenkomst biedt de Nederlandse Taalunie de kans om haar doelstellingen binnen een groter deel van het Nederlandse

taalgebied te realiseren en op die manier een betere samenwerking tot stand te brengen tussen alle gebruikers van het Nederlands.

2. a. De ondersteuning van de inwoners van de Republiek Suriname bij het gebruik van de Nederlandse taal.
- b. De ontwikkeling van het onderwijs in en van het Nederlands.
- c. De bevordering van de Nederlandse letteren.

Sectordeel 2

De betrokkenheid van de Republiek Suriname bij de organen van de Nederlandse Taalunie.

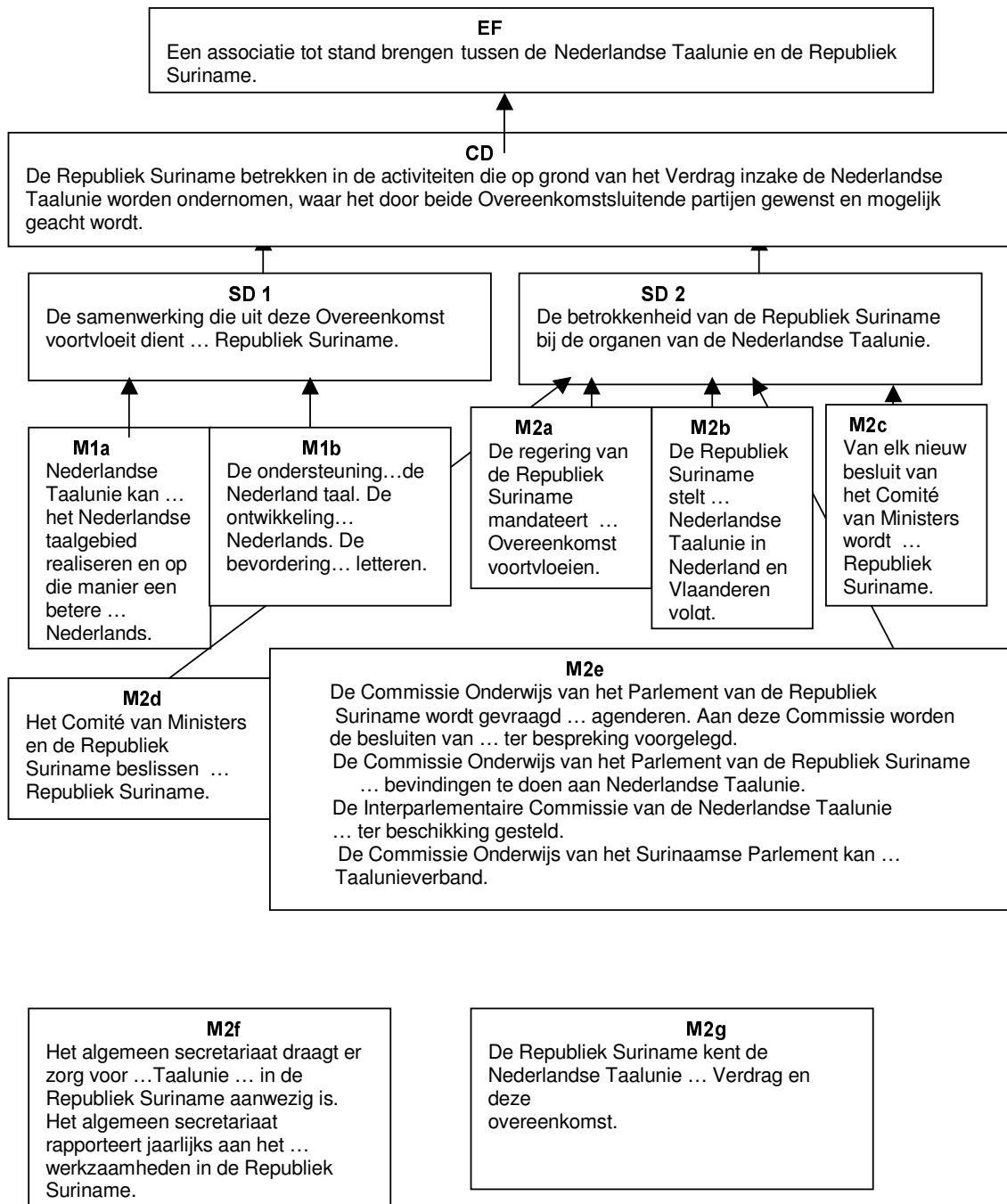
Middelen

1. De regering van de Republiek Suriname mandateert één van haar leden om in haar naam op te treden in alle zaken die uit deze Overeenkomst voortvloeien.
2. De Republiek Suriname stelt een vertegenwoordiger aan die formele aangelegenheden betreffende de Nederlandse Taalunie in Nederland en Vlaanderen volgt.
3. Van elk nieuw besluit van het Comité van Ministers wordt aangegeven of het van toepassing verklaard kan worden op de Republiek Suriname.
4. Het Comité van Ministers en de Republiek Suriname beslissen bij het van kracht worden van de Overeenkomst welke van de in het verleden genomen besluiten van het Comité van Ministers van toepassing worden verklaard op de Republiek Suriname.
- 5a. De Commissie Onderwijs van het Parlement van de Republiek Suriname wordt gevraagd eens per jaar de samenwerking in Taalunieverband te agenderen. Aan deze Commissie worden de besluiten van het Comité van Ministers en de documenten over de werking van de Nederlandse Taalunie ter bespreking voorgelegd.
- b. De Commissie Onderwijs van het Parlement van de Republiek Suriname wordt gevraagd eens per jaar verslag van haar bevindingen te doen aan de Interparlementaire Commissie van de Nederlandse Taalunie.
- c. De Interparlementaire Commissie van de Nederlandse Taalunie wordt gevraagd eens per jaar de samenwerking met de Republiek Suriname te agenderen. Het verslag van de Commissie Onderwijs van het Parlement van de Republiek Suriname wordt hiervoor ter beschikking gesteld.
- d. De Commissie Onderwijs van het Surinaamse Parlement kan te allen tijde schriftelijke vragen betreffende de samenwerking in Taalunieverband stellen aan het Comité van Ministers en aan de Surinaamse minister die bevoegd is voor de samenwerking in Taalunieverband.
- 6 a. Het algemeen secretariaat draagt er zorg voor dat de Nederlandse Taalunie herkenbaar en efficiënt in de Republiek Suriname aanwezig is.
- b. Het algemeen secretariaat rapporteert jaarlijks aan het Comité van Ministers over zijn aanwezigheid en werkzaamheden in de Republiek Suriname.
- c. De Republiek Suriname kent de Nederlandse Taalunie een jaarlijkse bijdrage toe voor de uitvoering van de taken voortvloeiend uit het Verdrag en deze overeenkomst.

In figuur 6.1 wordt de analyse van de associatieovereenkomst in de vorm van een doelenboom weergegeven.

Figuur 6.1 : Reconstructie van de doelenboom

6.4 De argumentatieanalyse

De argumentatieve interpretatie geeft antwoord op de vraag, waarom een actor iets wil bereiken en waarom hij het op de aangegeven manier wil bereiken (zie bladzijde 24).

In de associatieovereenkomst tussen Suriname en de Nederlandse Taalunie zijn de Surinaamse overheid en de Nederlandse Taalunie de beleidsactoren. Zij hebben een doel voor ogen met het beleid dat zij willen maken.

Het doel dat deze beleidsactoren nastreven is : “De Republiek Suriname betrekken in de activiteiten die op grond van het Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie worden ondernomen, waar het door beide Overeenkomstsluitende partijen gewenst en mogelijk geacht wordt.”

Dit doel willen zij bereiken door middel van een associatie, want door een associatieovereenkomst af te sluiten, kan de Republiek Suriname betrokken worden bij de activiteiten en de organen van de van de Nederlandse Taalunie en kan de Taalunie haar doelstellingen ook in Suriname realiseren:

Waarom door middel van een overeenkomst:

- Op die manier krijgt de Nederlandse Taalunie de kans om haar doelstellingen binnen een groter deel van het Nederlandse taalgebied te realiseren en op die manier een betere samenwerking tot stand te brengen tussen alle gebruikers van het Nederlands.
- Alleen door het lidmaatschap kan de Republiek Suriname betrokken worden bij de activiteiten en de organen van de van de Nederlandse Taalunie.

6.5 De toetreding tot de Nederlandse Taalunie als taalpolitiek proces

Domeinen van de taalpolitiek

Door de toetreding tot de Nederlandse Taalunie heeft de Surinaamse overheid de status van het Nederlands als officiële taal bevestigd. De toetreding tot de Nederlandse Taalunie zal gevolgen hebben voor een te ontwikkelen taalbeleid op het gebied van de corpusplanning en acquisitieplanning.

- Corpusplanning: o.a. spellingsregels die door de Taalunie zijn vastgelegd overnemen en doorvoeren en het opnemen van Surinaams Nederlandse woorden in voorkomende corpusdocumenten
- Acquisitieplanning: door een te ontwikkelen en uit te voeren taalbeleid kan onderwijs in en van het Nederlands efficiënter plaatsvinden, waardoor het aantal sprekers/gebruikers van die taal zal toenemen.

Politieke ideologie

In paragraaf 4.5 is aangegeven dat politieke ideologieën zich op een continuüm bevinden. Deze ideologieën hebben voornamelijk betrekking op landen waar een onderscheid wordt gemaakt tussen de taal/talen van de meerderheid en die van de minderheid/minderheden. Van Suriname kan gezegd worden dat de politieke

ideologie die dit land voorstaat duidelijk kenmerken van pluralisme vertoont. Suriname is een meertalig land waar op een positieve manier met meertaligheid wordt omgegaan. Er worden verschillende talen naast elkaar gebruikt, zonder dat dit negatieve reacties veroorzaakt.

Door de toetreding tot de Nederlandse Taalunie is bevestigd dat het Nederlands de officiële taal blijft. Gelet op de Surinaamse taalsituatie staat de overheid wel positief tegenover meertaligheid en hebben de bewoners de ruimte om hun eigen taal en cultuur te behouden.

Perspectief op taal

Wat het perspectief op taal betreft, is hier sprake van een economisch perspectief. De taal van de voormalige kolonisator is bij de onafhankelijkheid in november 1975 stilzwijgend als officiële taal gekozen. Door de toetreding tot de Nederlandse Taalunie is nu bewust voor het Nederlands als officiële taal gekozen. De waardering voor de andere talen is niet minder geworden. Voor niet officiële gelegenheden is de bevolking vrij in het gebruik van de andere talen.

Taalpolitiek doel

Uit het feit dat Suriname lid is geworden van de Nederlandse Taalunie blijkt dat er duidelijk een keus is gemaakt voor behoud van het Nederlands (taalbehoud). De taalunie is namelijk een organisatie die ervoor wil zorgen dat alle Nederlandssprekenden hun taal op een doeltreffende en creatieve manier kunnen gebruiken. Door meer aandacht aan de taal te besteden, zal de positie van die taal worden versterkt.

7. Opvattingen van Surinamers in Suriname en Nederland over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd van het onderzoek dat door middel van de vragenlijst verricht is. In paragraaf 7.1 worden de achtergrondkenmerken van beide onderzoeksgroepen besproken en in 7.2 de dimensies in de opvattingen van Surinamers in Suriname en in Nederland over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie. In paragraaf 7.3 worden de opvattingen van Surinamers in Suriname en in 7.4 de opvattingen van Surinamers in Nederland besproken. Op basis van de indeling in zes factoren (zie hoofdstuk 5), is van de overblijvende items per factor op basis van de oorspronkelijke waarden, het gemiddelde berekend.

Om binnen de onderzoeksgroepen te kijken naar de invloed van de onafhankelijke variabelen *etnische groep*, *sekse*, *leeftijd*, *opleiding*, *moedertaal*, *liefst gesproken taal*, *stemgedrag* en *verblijfsduur* is een One way Anova uitgevoerd. Er is voor deze variabelen gekozen omdat uit de literatuur blijkt dat als het gaat om sociolinguïstisch onderzoek deze variabelen het oordeel van respondenten kunnen beïnvloeden.

Om de verdere analyse te vereenvoudigen, is er reductie toegepast. Voor de variabelen *moedertaal* en *liefst gesproken taal* is uitgegaan van de vier talen die het meest voorkomen (Nederlands, Surinaams Nederlands, Sranan en Sarnami). Wat de variabele *stemgedrag* betreft is bij beide onderzoeksgroepen een verdeling gemaakt in: regeringspartijen, oppositie en overige. In deze paragrafen worden ook de opvattingen over een andere of tweede officiële taal of drie officiële talen besproken.

In paragraaf 7.5 worden de twee onderzoeksgroepen met elkaar vergeleken en in 7.6 worden de conclusies vermeld. In bijlage 4 zijn tabellen met de gemiddelden opgenomen.

7.1 Achtergrondkenmerken van de respondenten in Suriname en in Nederland

7.1.1 Achtergrondkenmerken van de respondenten in Suriname

De Surinaamse onderzoeksgroep bestaat uit 188 respondenten: 132 vrouwen en 56 mannen. Bij de selectie van respondenten is gelet op hun geboorteland, nationaliteit en leeftijd (zie hoofdstuk 5). Van de 188 respondenten zijn er 184 in Suriname geboren, 2 in Nederland en 2 in een ander land dan Suriname of Nederland. Van deze respondenten hebben 181 de Surinaamse nationaliteit en 7 de Nederlandse. Het grootste deel van deze respondenten (139) woont in Paramaribo, het stadsdistrict. Uit de omringende districten Wanica en Commewijne komen respectievelijk 16 en 13 respondenten. 9 respondenten wonen in Nickerie, 6 in Saramacca, 3 in Para en 2 in Brokopondo.

Om de variabele leeftijd hanteerbaar te maken zijn de respondenten in vier leeftijdscategorieën ingedeeld. In de eerste, tweede en derde categorie zit een

leeftijdsverschil van 15 jaar en in de laatste categorie een leeftijdsverschil van 14 jaar. De verdeling staat in tabel 7.1.

Tabel 7.1: Leeftijd van de onderzoeksgroep (N en %)

Leeftijd	N	%
18 – 33	86	46,5
34 – 49	61	33,0
50 – 65	31	16,8
66 – 80	7	3,7
Totaal	185	100

Het opleidingsniveau van de respondenten is in drie categorieën ingedeeld. Hierbij is uitgegaan van het gemiddeld aantal jaren scholing: laag (0 – 10 jaar), midden (11 – 13 jaar) en hoog (15 – 18 jaar). Uit tabel 7.2 blijkt dat het opleidingsniveau van de respondenten over het algemeen hoog is. Vergeleken met het gemiddelde opleidingsniveau in Suriname (Encyclopedie van Suriname 1977) is deze steekproef dus relatief hoogopgeleid.

Tabel 7.2: Opleidingsniveau van de onderzoeksgroep (N en %)

Leeftijd	N	%
laag	20	10,6
midden	53	28,2
hoog	115	61,2
Totaal	188	100

Uit tabel 7.3 blijkt dat de drie grootste etnische groepen het meest vertegenwoordigd zijn in de steekproef: 84 Creolen, 45 Hindoestanen, 16 Javanen. Verder zijn er 2 Indiaanse, 2 Chinese en 4 Boslandcreoolse (3 Saramaccaners en 1 Ndjoeka) respondenten. Het alternatief andere/gemengd is door 35 respondenten aangekruist. Vanwege het feit dat vele Surinamers uit gemengde relaties zijn geboren, is het niet altijd mogelijk om precies aan te geven tot welke etnische groep men behoort of zich rekent.

Tabel 7.3: Etnische groepen in de onderzoeksgroep (N en %)

Etnische groep	N	%
Creoolse	84	44,7
Hindoestaanse	45	23,9
Javaanse	16	8,5
Indiaanse	2	1,1
Boslandcreoolse	4	2,1
Chinese	2	1,1
Andere/Gemengd	35	18,6
Totaal	188	100

Tabel 7.4 geeft een overzicht van de mate waarin de verschillende talen als moedertaal, als liefst gesproken, als meest gesproken en als best beheerste taal voorkomen. Nederlands en Surinaams Nederlands komen het meest voor. Sarnami komt als moedertaal 24 keer voor. De frequentie waarin Sarnami bij de

andere taalvariabelen voorkomt, is respectievelijk 6, 3 en 6 keer. Sranan komt als moedertaal slechts 3 keer voor, terwijl het als liefst gesproken taal 26 keer voorkomt. Het Surinaams Javaans komt wel als moedertaal (10 keer) en als best beheerste taal (1 keer) voor, maar niet als liefst of meest gesproken taal. De tabel laat zien dat de mate waarin de andere talen voorkomen, laag is. Opvallend is ook dat het Sranan door slechts vijf procent van de respondenten als meest gesproken taal genoemd wordt.

Tabel 7.4: Moedertaal, liefst gesproken, meest gesproken en best beheerste taal van de respondenten (N en %) (N =188)

	Moedertaal		Liefst gesproken taal		Meest gesproken taal		Best beheerste taal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Nederlands	74	39,4	74	39,4	87	46,3	83	44,1
Surinaams Nederlands	68	36,2	73	38,8	88	46,8	87	46,3
Sarnami	24	12,8	6	3,2	3	1,6	6	3,2
Surinaams Javaans	10	5,3	-	-	-	-	1	0,5
Sranan	3	1,6	26	13,8	10	5,3	5	2,7
Saramaccaans	3	1,6	1	0,5	-	-	2	1,1
Chinees	2	1,1	1	0,5	-	-	1	0,5
Engels	2	1,1	4	2,1	-	-	1	0,5
Aucaans	1	0,5	1	0,5	-	-	1	0,5
Een indiaanse taal	1	0,5	1	0,5	-	-	1	0,5
Spaans	-	-	1	0,5	-	-	-	-

Tabel 7.5 geeft een overzicht van de mate waarin de verschillende talen voor het werk worden gebruikt. Naast Nederlands (57 keer) en Surinaams Nederlands (25 keer) worden ook Sranan, Surinaams Javaans, Sarnami, Aucaans, Saramaccaans, Engels, Spaans, Portugees en Chinees voor het werk gebruikt. Ongeveer de helft gebruikt alleen een variant van het Nederlands. Er zijn verschillende combinaties van talen aangegeven, waarin het Nederlands en of Surinaams Nederlands ook voorkomen (bijvoorbeeld: Nederlands/Surinaams Nederlands/ Sranan/Saramaccaans of Surinaams Nederlands/Sranan/ Surinaams Javaans).

Uit de tabel blijkt dat het Nederlands, Surinaams Nederlands en Sranan voor het werk de belangrijkste talen zijn.

Tabel 7.5: Talen die voor het werk gebruikt worden (N en %)

Talen die voor het werk gebruikt worden	N	%
Nederlands	57	30,3
Surinaams Nederlands	25	13,3
Nederlands/Surinaams Nederlands	18	9,6
Nederlands/Sarnami	15	8,0
Surinaams Nederlands/Sranan/Engels	12	6,4
Nederlands/Surinaams Nederlands/ Sranan/Engels	10	5,3
Nederlands/Engels	9	4,8
Surinaams Nederlands/Sranan	7	3,7
Nederlands/Sranan	6	3,2
Surinaams Nederlands/Sranan/Sarnami	5	2,7
Nederlands/Surinaams Nederlands/Engels	3	1,6
Nederlands/Surinaams Nederlands/Spaans	2	1,1
Surinaams Nederlands/Engels	2	1,1
Portugees	1	0,5
Overige combinaties	9	0,45
Totaal	184	100

Op 25 mei 2005 zijn parlementsverkiezingen in Suriname gehouden. De partijen of combinatie van partijen waarop de respondenten konden stemmen zijn:

- **NF**: Nieuw Front voor Democratie en Ontwikkeling (Nationale Partij Suriname, Vooruitstrevende Hervormde Partij, Surinaamse Partij van de Arbeid, Pertjajah Luhur).
- **NDP**: Nationale Democratische Partij.
- **VVV**: Volksalliantie Voor Vooruitgang (Partij Pembangunan Rakjat Suriname, Kerukunan Tulodo Pranantal Inggel, Pendawa Lima, Democratisch nationaal Platform 2000, Basispartij voor Vernieuwing en Democratie).
- **Palu** (Progressieve Arbeiders en Landbouw Unie).
- **A-combinatie** (Algemene Bevrijdings- en Ontwikkelings Partij, Broederschap in Eenheid Partij), **A1** (Democraten van de 21^e eeuw, Trefpunt 2000-Democratisch Alternatief 91, Politieke Vleugel van de Fal).
- **UPS/DOE** (Unie van Progressieve Surinamers/ Democratie door Eenheid en Ontwikkeling).
- **NS** (Nieuw Suriname).

Uit tabel 7.6 blijkt dat 82 respondenten niet gestemd hebben. Op de regeringspartijen (NF, A-combinatie en A1) hebben 54 respondenten gestemd, op de partijen die deel uitmaken van de oppositie (NDP en VVV) 33 en op de overige partijen 19.

Tabel 7.6: Stemgedrag van de onderzoeksgroep (N en %)

Stemgedrag	N	%
Niet gestemd	82	43,7
NF	45	23,9
NDP	22	11,7
DOE	15	8,0
VVV	11	5,9
A1	7	3,7
NS	2	1,1
A-combinatie	2	1,1
PALU	2	1,1
Totaal	188	100

7.1.2 Achtergrondkenmerken van de respondenten in Nederland

De Nederlandse onderzoeksgroep bestaat uit 127 respondenten: 79 vrouwen en 48 mannen. 118 respondenten zijn in Suriname geboren, 6 in Nederland en 2 elders. Aangezien het de Nederlandse steekproef betreft, is het begrijpelijk dat de meeste respondenten (115) de Nederlandse nationaliteit hebben. Slechts 11 hebben de Surinaamse nationaliteit. 83 respondenten wonen langer dan 10 jaar in Nederland en 36 respondenten wonen er 10 jaar of korter.

Tabel 7.7 toont de verdeling van de respondenten in vier leeftijdscategorieën .

Tabel 7.7: Leeftijd van de onderzoeksgroep (N en %)

Leeftijd	N	%
18 – 33	29	29
34 – 49	59	46,5
50 – 65	34	26,8
66 – 80	4	3,1
Totaal	126	100

Uit tabel 7.8 blijkt dat het opleidingsniveau van de onderzoeksgroep hoog is: 68 respondenten zitten in de categorie hoog, 36 in de categorie midden en 21 in de categorie laag. Wat dit betreft is de groep vergelijkbaar met die in Suriname.

Tabel 7.8: Opleidingsniveau van de onderzoeksgroep (N en %)

Leeftijd	N	%
laag	21	16,8
midden	36	28,8
hoog	68	54,5
Totaal	125	100

Uit tabel 7.9 blijkt dat de grootste etnische groepen het meest vertegenwoordigd zijn: 50 Creolen, 33 Hindoestanen, 15 Javanen. Van de 7 Boslandcreolen zijn 3 Saramaccaners, 2 Aucaners en 2 Matuariers. Verder bestaat de steekproef uit 2

Indiaanse en 2 Chinese respondentent. Het alternatief *andere/gemengd* is door 17 respondentent aangekruist. 2 respondentent zijn van Creools/Hindoestaanse afkomst, en 2 van Creools/Chinese. Van de andere respondentent is geen specifiekere informatie bekend.

Tabel 7.9: Etnische groepen in de onderzoeksgroep (N en %)

Etnische groep	N	%
Creoolse	50	39,4
Hindoestaanse	33	26,0
Javaanse	15	10,2
Boslandcreoolse	7	5,5
Indiaanse	5	3,9
Chinese	2	1,6
Andere/gemengd	17	13,4
Totaal	127	100

Tabel 7.10 geeft een overzicht van de mate waarin de verschillende talen als moedertaal, als liefst gesproken, als meest gesproken en als best beheerste taal voorkomen. Evenals bij de Surinaamse steekproef komen Nederlands en Surinaams Nederlands komen het meest voor. Sarnami komt als moedertaal 24 keer voor. Sranan komt als moedertaal 9 keer voor en als liefst gesproken taal 18 keer. Het Surinaams Javaans komt 8 keer als moedertaal voor, 1 keer als liefst gesproken en 10 keer als meest gesproken taal. Uit de tabel blijkt in welke mate de andere talen voorkomen.

Tabel 7.10: Moedertaal, liefst gesproken, meest gesproken en best beheerste taal van de respondentent (N en %) (N = 127)

	Moedertaal		Liefst gesproken taal		Meest gesproken taal		Best beheerste taal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Nederlands	60	47,2	66	52,4	106	83,5	90	70,9
Surinaams Nederlands	23	18,1	26	20,6	14	11,0	23	18,1
Sarnami	24	12,7	5	4,0	2	1,6	4	3,1
Sranan	9	7,1	18	14,3	3	2,4	7	5,5
Surinaams Javaans	8	6,3	1	0,8	-	-	-	-
Saramaccaans	3	2,4	2	1,6	-	-	2	1,6
Aucaans	2	1,6	-	-	-	-	-	-
Een indiaanse taal	1	0,8	1	0,8	-	-	1	0,8
Chinees	1	0,8	-	-	-	-	-	-
Gwinti	1	0,8	-	-	1	0,8	-	-
Spaans	-	-	1	0,8	-	-	-	-
Engels	-	-	5	4,0	1	0,8	-	-
Portugees	-	-	1	0,8	-	-	-	-

In tabel 7.11 staat een overzicht van de talen die voor het werk gebruikt worden. Het is vanzelfsprekend dat in de Nederlandse steekproef Nederlands de taal is die het meest wordt gebruikt voor het werk. 60,6% (77) van de respondentent gebruikt alleen Nederlands voor het werk en de anderen gebruiken Nederlands en nog één

of meerdere talen erbij. Verrassend is dat ook Surinaams Nederlands en de etnische talen die in Suriname gesproken worden door enkele respondenten voor hun werk worden gebruikt.

Tabel 7.11: Talen die voor het werk gebruikt worden (N en %)

Talen die voor het werk gebruikt worden	N	%
Nederlands	77	61,6
Nederlands/Engels	28	22,4
Nederlands/Surinaams Nederlands	6	4,8
Surinaams Nederlands	3	2,4
Nederlands/Engels/Duits	2	1,6
Nederlands/Sranan/Saramaccaans	1	0,8
Nederlands/Engels/Sarnami	1	0,8
Nederlands/Surinaams Nederlands/Sranan	1	0,8
Nederlands/Sarnami	1	0,8
Nederlands/Hindi	1	0,8
Nederlands/Surinaams Nederlands/Sarnami/Duits	1	0,8
Nederlands/Surinaams Nederlands/Sranan/Engels	1	0,8
Nederlands/Surinaams Nederlands/Engels	1	0,8
Totaal	125	100

Tabel 7.12 toont dat als er nu verkiezingen gehouden zouden worden, 59 respondenten (bijna de helft) niet zouden stemmen. De overigen zouden stemmen op:

- De regeringspartijen: CDA (Christen Democratisch Appèl), D66 (Democraten '66) en VVD (Volkspartij voor Vrijheid en Democratie) : 9 stemmen.
- De oppositie: PvdA (Partij van de Arbeid), SP (Socialistische Partij), GroenLinks, ChristenUnie: 58 stemmen
- Overige: Partij van Peter R. de Vries: 1

Tabel 7.12: Stemgedrag van de onderzoeksgroep (N en %)

Stemgedrag	N	%
Niet gestemd	59	46,4
Regeringspartijen	9	7,1
Oppositie	58	45,7
Overige	1	0,8
Totaal	127	100

7.1.3 Verschillen en overeenkomsten tussen de Surinaamse en Nederlandse onderzoeksgroep

De Surinaamse onderzoeksgroep bestaat uit 188 respondenten en de Nederlandse uit 127. In de Surinaamse onderzoeksgroep is de grootste leeftijdscategorie 18 – 33 jaar (86) terwijl in de Nederlandse de grootste 34 – 49 jaar (59) is.

In de Surinaamse onderzoeksgroep zitten 115 respondenten in de categorie hoog en in de Nederlandse onderzoeksgroep zijn dat 68.

Op enkele achtergrondkenmerken is nagegaan of de steekproeven verschillen. In beide steekproeven komen ongeveer evenveel mannen als vrouwen voor, het verschil is niet significant. De steekproeven verschillen ook niet in verdeling in opleidingsniveaus ($X^2 = 2,77$, $P = 0,25$). De Surinamers in Nederland zijn gemiddeld ouder dan de Surinamers in Suriname: respectievelijk 42,45 (sd. 12,0) en 37,43 (sd. 13,4). Dat verschil is wel significant ($t = -3,39$, $P = 0,001$).

Wat de talen betreft is op te merken dat Nederlands en Surinaams Nederlands in beide onderzoeksgroepen de belangrijkste talen zijn, omdat zij bij alle taalvariabelen als eerste of tweede taal voorkomen.

7.2 Dimensies in de opvattingen van Surinamers in Suriname en Nederland over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie

De data die door de vragenlijst verkregen zijn, zijn in het programma SPSS (11.0) ingevoerd. De categorieën 2 tot en met 6 (de afhankelijke variabelen) bedroegen in totaal 48 items. Om de data van deze categorieën te analyseren is eerst een factoranalyse (Principal Componenten Analyse met Promaxrotatie) uitgevoerd. Op basis van de screeplot werden zes factoren met een eigenvalue van 2 of hoger gekozen. De items met een factorlading van 0,50 en hoger zijn in de factoren opgenomen.

De factoren zijn (zie tabel 7.13):

- *A. Sociaal-maatschappelijk-economisch*: de items hebben betrekking op sociale, economische of maatschappelijke aspecten in relatie tot het Nederlands of Engels (8 items).
- *B. Taal*: de items hebben betrekking op de talige aspecten die van belang zijn voor de Surinaamse samenleving, bijvoorbeeld: Surinaams Nederlands en het gebruik van het Engels (6 items).
- *C. Taalunie*: bevat items die betrekking hebben op de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie (4 items).
- *D. Taalpolitiek*: de items hebben betrekking op de taalpolitieke gevolgen van de toetreding voor Suriname (5 items).
- *E. Identiteit*: de items hebben betrekking op de relatie tussen de Surinaamse talen en Surinaamse identiteit (4 items).
- *F. Onderwijs*: de items hebben betrekking op de instructietaal in het onderwijs en het gevolg van de toetreding voor het onderwijs in Suriname (6 items).

In tabel 7.13 staat een overzicht van de factoren (A tot en met F) met de items die er hoog op laden, de factorlading en de verklaarde variantie per factor.

Tabel 7.13: De zes factoren met de daarbij behorende items

A. Sociaal-maatschappelijk-economisch

Items	Factorlading
Goede beheersing Nederlands en soc-eco vooruitgang (39)	0,94
Goede beheersing Engels en soc-eco vooruitgang (40)	0,94
Suriname is lid van de Caricom: Eng bevorderen (43)	0,94
Suriname is lid van de Caricom: Eng voertaal (44)	0,82
Pol en eco banden met Nederland: Nederlands blijft officiële taal (45)	0,82
Officiële taal Nederlands vormt een belemmering (42)	0,75
Kleuterschool: onderwijs in de moedertaal (27)	0,74
Invloed van Nederland kan toenemen (41)	0,74

Verklaarde variantie: 11,26%

B. Taal

Items	Factorlading
Surinaams Nederlands vervangt Nederlands Nederlands (51)	0,86
Surinaams Nederlands is gelijkwaardige variëteit (52)	0,83
Woordenschat Surinaams Nederlands in Van Dale (53)	0,83
Goede beheersing Engels is belangrijk (50)	0,82
Binnen tien jaar Nederlands als officiële taal af (57)	0,78
Inspraak in veranderingen (20)	0,77

Verklaarde variantie: 10,98%

C. Taalunie

Items	Factorlading
Grammatica van het Surinaams Nederlands in Ans (55)	0,77
Toetreding is een goede beslissing (21)	0,76
Positie Nederlands zal versterkt worden (17)	0,75
Oordeel over toetreding door referendum (14)	0,50

Verklaarde variantie: 8,23%

D. Taalpolitiek

Items	Factorlading
Door toetreding: positie Surinaams talen zal verzwakken (18)	0,80
Tweede officiële taal is noodzakelijk (58)	0,68
Suriname niet langer autonoom in formulering taalbeleid (19)	0,58
Surinaams Nederlandse woorden in vertaalwoordenboeken (56)	0,51
Drie officiële talen zijn noodzakelijk (61)	0,45

Verklaarde variantie: 6,16%

E. Identiteit

Items	Factorlading
Surinaamse talen zijn deel cultureel immaterieel erfgoed (67)	0,93
Surinaamse talen zijn bepalend voor Surinaamse identiteit (65)	0,85
De Surinaamse identiteit is moeilijk aan te geven (66)	0,76
Nederlands is voor Surinamers in Suriname een vreemde taal (68)	0,47

Verklaarde variantie: 5,02%

F. Onderwijs

Items	Factorlading
V.O.J.: onderwijs in de moedertaal (31)	0,72
Hoger onderwijs in de moedertaal (33)	0,72
Hoger onderwijs in het Nederlands (34)	0,72
Suriname heeft hulp van de Taalunie nodig (24)	0,68
Hulp mogelijk zonder toetreding (26)	0,53
Suriname blijft wat betreft de taal afhankelijk (15)	0,50

Verklaarde variantie: 7,79%

Het totaal aan verklaarde variantie over deze zes factoren is 49,44%.

7.3 Opvattingen van Surinamers in Suriname

In deze paragraaf worden de opvattingen van de Surinaamse onderzoeksgroep besproken. Eerst wordt het gemiddelde oordeel over de zes factoren, daarna de invloed van onafhankelijke variabelen op de zes factoren besproken en vervolgens worden de opvattingen over een andere of tweede officiële taal of drie officiële talen besproken.

7.3.1 Het gemiddelde oordeel over de zes factoren

Uit tabel 7.14 blijkt dat over het algemeen het oordeel van de respondenten neutraal tot positief is (groter dan 3,0). Bij de factor *Onderwijs* is het gemiddelde 2,8. Dat geeft aan dat de Surinaamse steekproef negatiever oordeelt over items de betrekking hebben op de instructietaal in het onderwijs en het gevolg van de toetreding tot de Nederlandse Taalunie voor het onderwijs in Suriname dan over andere stellingen. Binnen deze factor is het oordeel over de items *Hoger onderwijs in de moedertaal* (1,8) en *V.O.J.: onderwijs in de moedertaal* (1,9) negatief, terwijl het oordeel over item *Hoger onderwijs in het Nederlands* (4,5) zeer positief is. Het oordeel over de factor *Taal* (opvatting over het Surinaams Nederlands) is het positiefst (3,7). Binnen deze factor is het oordeel over item *Surinaamse Nederlands is een gelijkwaardige variëteit* het positiefst (4,1) en het oordeel over item *Binnen tien jaar Nederlands als officiële taal af* (2,2) het negatiefst (zie bijlage 4 voor de gemiddelde score per item).

Tabel 7.14: Gemiddeld oordeel van de Surinaamse onderzoeksgroep (N, gemiddelde en standaard deviatie)

Factor en land van afname	N	Gemiddelde	Standaard deviatie
Sociaal-economisch-maatschappelijk	188	3,2	0,68
Taal	187	3,7	0,75
Taalunie	187	3,4	0,68
Taalpolitiek	187	3,4	0,71
Identiteit	188	3,3	0,71
Onderwijs	188	2,8	0,56

7.3.2 Invloed van de onafhankelijke variabelen

Uit tabel 7.15 blijkt dat de invloed van de achtergrondkenmerken op de factoren zeer gering is, er zijn wel enkele significante (*) verschillen:

- De invloed van de achtergrondkenmerken *Opleidingsniveau*, *Moedertaal*, *Liefst gesproken taal* en *Stemgedrag* is significant op de items die betrekking hebben op het Surinaams Nederlands (factor *Taal*). Bij *Opleidingsniveau* is het oordeel van de hoog opgeleiden het positiefst (3,8). De laag opgeleiden hebben met een gemiddelde van 3,0 het negatiefst geoordeeld. Bij het achtergrondkenmerk *Moedertaal* is het oordeel van de sprekers van het Sranan positiever (4,3). De sprekers van het Sarnami oordelen het negatiefst: 3,4. Ook bij *Liefst gesproken taal* is het oordeel van de sprekers van het Sranan het positiefst (4,0) en het oordeel van de sprekers van het Sarnami (2,9) het negatiefst. Bij *Stemgedrag* oordelen respondenten in de categorie overige het positiefst (4,0) en respondenten in de categorie regeringspartijen het negatiefst (3,5).
- De invloed van de achtergrondkenmerken *Sekse en Moedertaal* op het oordeel over de taalpolitieke gevolgen van de toetreding voor Suriname (factor *Taalpolitiek*) is significant. De vrouwen oordelen positiever (3,5) dan de mannen (3,2). Bij *Moedertaal* is het oordeel van de sprekers van het Surinaams Nederlands en het Sranan het positiefst (3,5), terwijl de sprekers van het Sarnami het negatiefst oordelen (2,9).
- Op de items die betrekking hebben op de instructietaal in het onderwijs en het gevolg van de toetreding tot de Nederlandse Taalunie voor het onderwijs in Suriname (factor *Onderwijs*) is de invloed van het achtergrondkenmerk *Leeftijd* significant. Respondenten in de leeftijdscategorie 50-55 oordelen het positiefst (2,9) en respondenten in de leeftijdscategorie 65-80 het negatiefst (2,3)

Tabel 7.15: De invloed van de achtergrondkenmerken etnische groep, sekse, leeftijd, opleiding, moedertaal, liefst gesproken taal en stemgedrag op de factoren (F- en P- waarden)

	Sociaal economisch maatschappelijk	Taal	Taalunie	Taalpolitiek	Identiteit	Onderwijs
Etnische groep	F<1**	F= 1,17 p=0,32**	F= 1,88 p=0,09**	F= 1,27 p=0,28**	F<1**	F<1**
Leeftijd	F<1	F<1	F<1	F<1	F<1	F= 3,14 p<0,05 *
Sekse	F<1	F<1	F<1	F= 6,09 p<0,05 *	F<1	F= 2,14 p=0,15
Opleidingsniveau	F<1	F= 9,76 p<0,05 *	F<1	F= 1,07 p=0,34	F<1	F= 1,79 p=0,17
Moedertaal	F<1	F= 6,27 p<0,05 *	F<1	F= 3,82 p<0,05 *	F<1	F= 1,01 p=0,39
Liefst gesproken taal	F<1	F= 6,22 p<0,05 *	F= 1,39 p=0,25	F= 1,62 p=0,19	F= 1,29 p=0,28	F<1
Stemgedrag	F= 1,74 P =0,16	F= 2,88 p<0,05 *	F= 1,40 p=0,25	F<1	F<1	F<1

Etnische groep vertoont geen enkel significant effect op de opvattingen (**).

7.3.3 Opvattingen over een andere taal of een tweede officiële taal of drie officiële talen

Uit tabel 7.16 blijkt dat de respondenten negatief oordelen over het afschaffen van het Nederlands als officiële taal (2,2) en de invoering van drie officiële talen (2,4). Het oordeel over de invoering van een tweede officiële taal is positief (3,8).

Tabel 7.16: Gemiddeld oordeel over een andere officiële taal (N, gemiddelde en standaard deviatie)

	N	Gem	Std
Binnen tien jaar Nederlands als officiële taal af	186	2,2	1,3
Tweede officiële taal is noodzakelijk	186	3,8	1,4
Drie officiële talen zijn noodzakelijk	181	2,4	1,6

Tabel 7.17 laat zien dat Surinaams Nederlands 92 keer als andere officiële taal wordt gekozen, gevolgd door Engels (52 keer). Engels is 126 keer als tweede taal officiële taal gekozen. Opvallend is dat Sranan slechts 3 keer als officiële taal wordt gekozen en 13 keer als tweede taal.

Tabel 7.17: Talen die in gekozen zijn als andere of tweede officiële taal (N, gemiddelde en %)

	Een andere officiële taal		Een tweede officiële taal	
	N	%	N	%
Nvt	92	49,2	29	15,4
Surinaams Nederlands	38	20,3	16	8,5
Sarnami	-	-	-	-
Sranan	3	1,6	13	6,9
Surinaams Javaans	1	0,5	2	1,1
Chinees	1	0,5	1	0,5
Spaans	-	-	1	0,5
Engels	52	27,8	126	67,0
Portugees	-	-	-	-
Totaal	187	100	188	100

Uit tabel 7.18 blijkt dat 119 respondenten de invoering van drie officiële talen niet nodig achten. Verder laat de tabel de combinaties van talen zien die door respondenten die van mening zijn dat Suriname wel drie officiële talen moeten hebben, zijn aangegeven. Opmerkelijk is dat bij 8 van de 11 combinaties Engels voorkomt. Voor de combinaties *Nederlands/ Engels/ Spaans* en *Nederlands/ Surinaams Nederlands/Engels* is 20 keer gekozen.

Tabel 7.18: Drie officiële talen: combinaties van talen die aangegeven zijn (N, gemiddelde en %)

Drie officiële talen	Suriname	
	N	%
Nvt	119	63,6
Ned/Eng/Spa	20	10,7
Ned/Surned/Eng	20	10,7
Ned/Eng/Sranan	10	5,3
Surned/Eng/Spa	7	3,7
Surned/Eng/Sranan	5	2,7
Ned/Surned/Sranan	1	0,5
Sranan/Eng/Spa	1	0,5
Sarnami/Surjav/Surned	1	0,5
Ned/Eng/Sarnami	1	0,5
Ned/Chinees/Sarnami	1	0,5
Ned/Eng/moedertaal	1	0,5
Totaal	187	100

7.4 Opvattingen van Surinamers in Nederland

7.4.1 Het gemiddelde oordeel

Uit tabel 7.19 blijkt dat over het algemeen het oordeel van de respondenten net boven het gemiddelde is. Bij de factor *Onderwijs* is het gemiddelde 2,8. Dat geeft aan dat de steekproef negatietiever oordeelt over de items de betrekking hebben op de instructietaal in het onderwijs en het gevolg van de toetreding tot de Nederlandse Taalunie voor het onderwijs in Suriname. Binnen deze factor is het oordeel over de items *Hoger onderwijs in de moedertaal* (1,8), *V.O.J.: onderwijs in de moedertaal* (1,9), *Hulp is mogelijk zonder toetreding* (2,2) en *Suriname blijft voor wat betreft de taal afhankelijk* (2,9) negatief. Er wordt positief geoordeeld over de items *Suriname heeft hulp van de Taalunie nodig* (3,7) en *Hoger onderwijs in het Nederlands* (4,4). Over de toetreding tot de Nederlandse Taalunie (factor *Taalunie*), de taalpolitiek gevolgen van de toetreding voor Suriname (factor *Taalpolitiek*) en de opvatting over het Surinaams Nederlands (factor *Taal*) wordt er licht positief geoordeeld (3,4).

Tabel 7.19 : Gemiddeld oordeel van de Nederlandse onderzoeksgroep

Factor en land van afname	N	Gemiddelde	Standaard deviatie
Sociaal economisch maatschappelijk	127	3,2	0,56
Taal	127	3,4	0,57
Taalunie	127	3,4	0,57
Taalpolitiek	127	3,4	0,62
Identiteit	127	3,1	0,61
Onderwijs	127	2,8	0,43

7.4.2 Invloed van de onafhankelijke variabelen

Uit tabel 7.20 blijkt dat de invloed van de achtergrondkenmerken op de factoren zeer gering is, er zijn wel enkele significante(*) verschillen:

- De invloed van het achtergrondkenmerk *Leeftijd* op de taalpolitieke gevolgen van de toetreding voor Suriname (factor *Taalpolitiek*) is significant. Respondenten in de leeftijdscategorie 50-55 oordelen het negatiefst (3,2) en respondenten in de leeftijdscategorie 34-49 oordelen het positiefst (3,9).
- De invloed van achtergrondkenmerken *Sekse* op items die betrekking hebben op de relatie tussen de Surinaamse talen en Surinaamse identiteit (factor *Identiteit*) is significant. De mannen oordelen positiever (3,2) dan de vrouwen (3,0).
- De invloed van het achtergrondkenmerk *Stemgedrag* op items die betrekking hebben op de instructietaal in het onderwijs en het gevolg van de toetreding tot de Nederlandse Taalunie voor het onderwijs in Suriname (factor *Onderwijs*) is significant. Respondenten die op de regeringspartijen

zouden stemmen, oordelen het positiefst (3,6) en respondenten die op de oppositie zouden stemmen oordelen het negatiefst (3,0).

De invloed van het achtergrondkenmerk *Verblijfsduur* op items die betrekking hebben op de instructietaal in het onderwijs en het gevolg van de toetreding tot de Nederlandse Taalunie voor het onderwijs in Suriname (factor *Onderwijs*) ligt dicht bij het significantieniveau ($p = 0,06$). Het oordeel van respondenten die tussen 1 en 10 jaar in Nederland wonen is het negatiefst (2,6) en dat van respondenten die langer dan 21 jaar in Nederland wonen het positiefst (2,9). Ook hier is er geen enkel significant effect van *Etnische groep* (**).

Tabel 7.20: De invloed van de achtergrondkenmerken *etnische groep, sekse, leeftijd, opleiding, moedertaal, liefst gesproken taal en stemgedrag* (F- en P- waarden)

	Sociaal-economisch-maatschappelijk	Taal	Taalunie	Taalpolitiek	Identiteit	Onderwijs
Etnische groep	F= 1,34 p=0,25**	F= 1,09 p=0,37**	F<1**	F<1**	F<1**	F<1**
Leeftijd	F<1	F<1	F<1	F= 2,72 p<0,05*	F<1	F<1
Sekse	F= 2,16 p=0,14	F= 2,08 p=0,15	F<1	F<1	F= 4,16 p<0,05*	F= 2,2, p=0,14
Opleidingsniveau	F= 1,27 p=0,28	F<1	F= 2,03 p=0,14	F= 2,97 p=0,06	F<1	F<1
Moedertaal	F= 1,33 p=0,27	F<1	F= 1,93 p=0,13	F= 1,63 p=0,19	F<1	F= 1,01 p=0,39
Liefst gesproken taal	F= 1,32 p=0,27	F=2,25 p=0,09	F<1	F<1	F<1	F=1,12 p=0,34
Stemgedrag	F= 1,88 p=0,14	F= 1,68 p=0,18	F<1	F<1	F= 1,54 p=0,21	F= 3,26 p<0,05*
Verblijfsduur	F= 2,20 p=0,09	F<1	F<1	F<1	F<1	F= 2,48 p=0,06

7.4.3 Opvattingen over een andere of een tweede officiële taal of drie officiële talen

Uit tabel 7.21 blijkt dat het oordeel van de respondenten over het afschaffen van het Nederlands als officiële taal (2,2) en de invoering van drie officiële talen (2,5) negatief is. Het oordeel over de invoering van een tweede officiële taal is positief (3,8).

Tabel 7.21: Gemiddeld oordeel over een andere officiële taal (N, gemiddelde en standaard deviatie)

	N	Gem	Std
Binnen tien jaar Nederlands als officiële taal af	186	2,2	1,3
Tweede officiële taal is noodzakelijk	186	3,8	1,4
Drie officiële talen zijn noodzakelijk	181	2,4	1,6

Tabel 7.22 laat zien dat Engels als een andere of een tweede officiële taal wordt gekozen. Na Engels komt Surinaams Nederlands voor andere of tweede officiële taal in aanmerking. Sranan is de derde taal die als andere of tweede officiële taal is gekozen.

Tabel 7.22: Talen die in gekozen zijn als andere of tweede officiële taal (N, gemiddelde en %)

	Een andere officiële taal		Een tweede officiële taal	
	N	%	N	%
Nvt	78	61,4	12	9,5
Surinaams Nederlands	13	10,2	14	11,1
Sarnami	1	0,8	-	-
Sranan	6	4,7	11	8,7
Chinees	1	0,5	1	0,5
Spaans	2	1,6	-	-
Engels	26	20,5	80	63,5
Portugees	1	0,8	-	-
Totaal	127	100	127	100

Uit tabel 7.23 blijkt dat 72 respondenten de invoering van drie officiële talen niet nodig achten. Verder laat de tabel de combinaties van talen zien die door respondenten die van mening zijn dat Suriname wel drie officiële talen moeten hebben, zijn aangegeven. Opmerkelijk is dat bij 10 van de 11 combinaties Engels voorkomt.

Voor de combinatie *Nederlands/ Engels/ Spaans* is 20 keer gekozen.

Tabel 7.23: Drie officiële talen: combinaties van talen die aangegeven zijn (N, gemiddelde en %)

Drie officiële talen	Nederland	
	N	%
Nvt	72	57,1
Ned/Eng/Spa	20	15,9
Ned/Surned/Eng	9	7,1
Ned/Eng/Sranan	15	11,9
Surned/Eng/Spa	1	0,8
Surned/Eng/Sranan	1	0,8
Ned/Surned/Sranan	1	0,8
Sranan/Eng/Spa	1	0,8
Ned/Eng/moedertaal	1	0,8
Ned/Eng/Frans	3	2,4
Ned/Eng/Portugees	1	0,8
Eng/Spa/Frans	1	0,8
Totaal	126	100

7.5 Vergelijking van de opvattingen van de Surinaamse en Nederlandse onderzoeksgroep

In deze paragraaf worden de onderzoeksresultaten van de twee onderzoeksgroepen met elkaar vergeleken.

7.5.1 Algemene vergelijking van de gemiddelden

De gemiddelde scores van alle factoren van de vragenlijst zijn met behulp van een t-toets getoetst op verschillen tussen de Surinaamse en de Nederlandse steekproef. In tabel 7.24 zijn het aantal respondenten, de gemiddelden, de standaard deviatie en de gemiddelde T- en P-waarde opgenomen.

Uit tabel 7.24 blijkt dat het oordeel van beide onderzoeksgroepen over sociale, maatschappelijke en economische aspecten in relatie tot het Nederlands of Engels (*Sociaal-maatschappelijk-economische*), de toetreding tot de Nederlandse Taalunie (factor *Taalunie*), de taalpolitiek gevolgen van de toetreding (factor *Taalpolitiek*) hetzelfde is.

Bij factor *Taal* is er een significant (*) verschil in het oordeel van de beide onderzoeksgroepen. De onderzoeksgroepen verschillen in hun opvatting over het Surinaams Nederlands. Binnen deze factor is het oordeel van de Surinaamse onderzoeksgroep positiever dan het oordeel van de Nederlandse onderzoeksgroep.

Het verschil zit in het oordeel over de items:

- *Inspraak in veranderingen* (gemiddeld oordeel Surinaams onderzoeksgroep 4,4 en Nederlands 4,2)
- *Surinaams Nederlands vervangt Nederlands Nederlands* (gemiddeld oordeel Surinaamse onderzoeksgroep 3,3 en Nederlandse 2,8)
- *Surinaams Nederlands is gelijkwaardige variëteit* (gemiddeld oordeel Surinaamse onderzoeksgroep 4,1 en Nederlandse 3,7)
- *Woordenschat Surinaams Nederlands in Van Dale* (gemiddeld oordeel Surinaamse onderzoeksgroep 4,0 en Nederlandse 3,6).

Ook bij factor *Identiteit* (*) er een significant verschil in het oordeel van de beide steekproeven. Het oordeel van de Surinaamse onderzoeksgroep over de relatie tussen de Surinaamse talen en Surinaamse identiteit is positiever dan het oordeel van de Nederlandse onderzoeksgroep. De Surinaamse onderzoeksgroep oordeelt positiever over item *De Surinaamse identiteit is moeilijk aan te geven* (2,6) dan de Nederlandse onderzoeksgroep (2,4). Bij item *Nederlands is voor Surinamers in Suriname een vreemde taal* oordeelt de Surinaamse onderzoeksgroep positiever (2,2) dan de Nederlandse (1,9). Bij de andere items is het verschil in het gemiddelde oordeel steeds 0,1.

Tabel 7.24: Gemiddelde T – en P-waarde van de Surinaamse en de Nederlandse steekproef

Factor en land van afname	N	Gemiddelde	Standaard deviatie	T - waarde	P - waarde
Sociaal- maatschappelijk- economisch	188	3,2	0,68	1,50	0,88
Suriname	127	3,2	0,56		
Nederland					
Totaal	315	3,2	0,64		
Taal					
Suriname	187	3,7	0,75	3,32 *	0,002
Nederland	127	3,4	0,57		
Totaal	314	3,6	0,69		
Taalunie					
Suriname	187	3,4	0,68	0,68	0,50
Nederland	127	3,4	0,57		
Totaal	314	3,4	0,63		
Taalpolitiek					
Suriname	187	3,4	0,71	0,92	0,36
Nederland	127	3,4	0,62		
Totaal	314	3,4	0,68		
Identiteit					
Suriname	188	3,3	0,71	2,83 *	0,006
Nederland	127	3,1	0,61		
Totaal	315	3,2	0,68		
Onderwijs					
Suriname	188	2,8	0,56	0,31	0,75
Nederland	127	2,8	0,43		
Totaal	315	2,8	0,51		

7.5.2 Tweeweg-variantie-analyse: interactie land en achtergrondkenmerken

Om te kijken of er interacties zijn tussen achtergrondkenmerken zijn enkele tweeweg variantie-analyses uitgevoerd met *seks* als een onafhankelijke variabele en *moedertaal*, *liefst gesproken taal* of *opleidingsniveau* als tweede onafhankelijke factor.

Daarnaast is er nagegaan of er een significante interactie is tussen achtergrondkenmerken en *land van afname*. Alleen de significante resultaten worden vermeld (zie tabellen in bijlage 4).

Bij de Surinaamse onderzoeksgroep is er een significante interactie tussen de achtergrondkenmerken *seks* en *liefst gesproken taal* ($P < 0,05$) bij de factor *Taal* (opvatting over het Surinaams Nederlands).

De sprekers van het Sranan (3,9) zijn positiever in hun oordeel over het Surinaams Nederlands dan sprekers van het Nederlands (3,5).

Bij de Nederlandse onderzoeksgroep is er een significante interactie tussen *seks* en *opleidingsniveau* ($P < 0,05$) bij de factor *Onderwijs* (stellingen die betrekking hebben op de instructietaal in het onderwijs en het gevolg van de toetreding tot de Nederlandse Taalunie voor het onderwijs in Suriname).

Vrouwen met een laag opleidingsniveau, mannen met een hoog opleidingsniveau en vrouwen met een gemiddeld opleidingsniveau hebben een negatiever oordeel (2,7), terwijl de mannen met een laag opleidingsniveau het positiefst oordelen (3,2).

Tussen de achtergrondkenmerken *seks* en *land van afname* is er een significante interactie ($P < 0,05$) bij de factor *Onderwijs*. De Surinaamse vrouwen en de Nederlandse mannen oordelen anders (2,8) over de stellingen over de instructietaal in het onderwijs en het gevolg van de toetreding tot de Nederlandse Taalunie dan de Surinaamse mannen en de Nederlandse vrouwen (2,7).

7.6 Conclusie

De twee onderzoeksgroepen verschillen niet veel van elkaar in hun oordeel over de zes factoren vanwege het feit dat het verschil in oordeel slechts bij twee (factor *Taal* en factor *Identiteit*) van de zes factoren significant is. De Surinaamse onderzoeksgroep oordeelt positiever over het Surinaams Nederlands en is van mening dat het Nederlands Nederlands erdoor vervangen kan worden. De Surinaamse onderzoeksgroep vindt het moeilijker dan de Nederlandse onderzoeksgroep om de Surinaamse identiteit aan te geven.

Uit de paragrafen 7.3.1 en 7.4.1 blijkt dat de opvattingen van de Surinaamse en de Nederlandse onderzoeksgroep niet veel van elkaar verschillen.

Beide onderzoeksgroepen zijn het erover eens dat:

- Nederlands en Engels belangrijk zijn voor de sociaal-economische vooruitgang van Suriname.
- Het Surinaams Nederlands een gelijkwaardige variëteit van het Nederlands is.
- De toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie een goede beslissing is die niet door middel van een referendum goedgekeurd hoeft te worden.
- Een tweede officiële taal ingevoerd moet worden en dat de positie van de Surinaamse talen verzwakt zal worden door de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie.
- Surinaamse talen deel zijn van het cultureel immaterieel erfgoed en bepalend zijn voor de Surinaamse identiteit.
- Het onderwijs op V.O.J.- en hoger niveau niet in de moedertaal, maar in het Nederlands verzorgd moet worden.

Bij de Surinaamse onderzoeksgroep heeft alleen het achtergrondkenmerk *etnische achtergrond* geen invloed op de factoren. De andere achtergrondkenmerken hebben wel invloed op één of meerder factoren. De invloed is over het algemeen niet groot, omdat deze maar zeven keer significant is. Duidelijk is wel dat op de opvatting dat het Surinaams Nederlands een gelijkwaardige variëteit van het Nederlands is die het Nederlands Nederlands kan vervangen, de invloed van het oordeel van hoog opgeleide respondenten, sprekers van het Sranan als moedertaal of als liefste taal, respondenten die op de overige politieke partijen hebben gestemd, het grootst is. Het oordeel van de vrouwen en respondenten die Surinaams Nederlands of Sranan als moedertaal spreken heeft de grootste invloed op de opvatting dat een tweede officiële taal ingevoerd moet worden en dat de positie van de Surinaamse talen verzwakt zal worden door de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie.

Op de opvatting dat het onderwijs op V.O.J.- en hoger niveau niet in de moedertaal, maar in het Nederlands verzorgd moet worden, is de invloed van het oordeel van de respondenten in de leeftijdscategorie 50-55 het grootst.

Bij de Nederlandse onderzoeksgroep hebben de achtergrondkenmerken *etnische achtergrond* en *moedertaal* geen invloed op de factoren. De andere achtergrondkenmerken hebben wel invloed op één of meerder factoren. De invloed is drie keer significant.

Op de opvatting dat een tweede officiële taal ingevoerd moet worden en dat de positie van de Surinaamse talen verzwakt zal worden door de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie, is de invloed van het oordeel van de respondenten in de leeftijdscategorie 34-49 het grootst.

Het oordeel van de mannen heeft de grootste invloed op de opvatting dat Surinaamse talen deel zijn van het cultureel materieel erfgoed en bepalend zijn voor de Surinaamse identiteit.

De invloed van het oordeel van respondenten die op de regeringspartijen zouden stemmen op de opvatting dat het onderwijs op V.O.J.- en hoger niveau niet in de moedertaal, maar in het Nederlands verzorgd moet worden, is het grootst.

Zowel de Surinaamse als de Nederlandse onderzoeksgroep is van mening dat Nederlands niet als officiële taal vervangen moet worden (zie tabel 7.16 en 7.21).

Respondenten die voor een andere officiële taal zijn, kiezen Engels (zie tabel 7.17 en 7.22).

Beide onderzoeksgroepen staan positief tegenover de invoering van een tweede officiële taal naast Nederlands en kiezen Engels als tweede officiële taal (zie tabel 7.17 en 7.22). Invoering van drie officiële talen vinden de onderzoeksgroepen niet nodig (zie tabel 7.16 en 7.21).

Beide onderzoeksgroepen blijken niet voor de vervanging van het Nederlands als officiële taal zijn. Hierdoor kiezen ze overduidelijk voor het Nederlands als officiële taal.

Uit de tabellen 7.17, 7.18, 7.21 en 7.22 blijkt dat de mate waarin het Engels als andere of tweede officiële taal is gekozen hoog is. De respondenten uit beide steekproeven hebben hiermee aangegeven dat ze het Engels belangrijk vinden

De mannelijke Surinaamse sprekers van het Sranan zijn overduidelijk van mening dat de positie van het Surinaams Nederlands verbeterd moet worden en dat een goede beheersing van het Engels door de Surinaamse bevolking belangrijk is.

Op de opvattingen dat het Nederlands de instructietaal in het onderwijs hoort te zijn en dat Suriname hulp nodig heeft van de Nederlandse Taalunie bij de verbetering van het onderwijs van en in het Nederlands heeft het oordeel van de laagopgeleide mannen uit de Nederlandse onderzoeksgroep het grootste effect. Het oordeel van Surinaamse vrouwen en Nederlandse mannen heeft het grootste effect op de opvattingen dat het Nederlands de instructietaal in het onderwijs hoort te zijn en dat Suriname hulp nodig heeft van de Nederlandse Taalunie bij de verbetering van het onderwijs van en in het Nederlands.

8. Conclusie en aanbevelingen

Het onderzoek, waarover in deze scriptie verslag is gedaan, is verricht naar aanleiding van de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie in december 2003. Suriname is een meertalig land waar het Nederlands sinds 1876 de officiële taal is. Eerst door de toenmalige kolonisator opgedrongen en later, na de onafhankelijkheid van Suriname in 1975, stilzwijgend als officiële taal behouden.

Nu het land reeds 30 jaar onafhankelijk is, lid is van de Caricom en zich in een deel van de wereld bevindt waar de invloed van het Engels en Spaans groot is, kan men zich afvragen of het Nederlands de officiële taal van Suriname moet blijven. Misschien zou Suriname nu een andere officiële taal moeten kiezen in plaats van de positie van het Nederlands te verstevigen via het lidmaatschap van de Nederlandse Taalunie.

Door middel van dit onderzoek is getracht antwoord te geven op twee onderzoeksvragen:

1. Hoe is de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie als taalbeleidsproces verlopen?
2. Wat is de opvatting van Surinamers in Suriname en Nederland is over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden is de toetreding als beleidsproces geanalyseerd en is er bij Surinamers in Suriname en Nederland een vragenlijst afgenomen. In dit hoofdstuk worden de conclusies die naar aanleiding van de onderzoeksresultaten getrokken zijn gepresenteerd en worden aanbevelingen gedaan.

8.1 Conclusies

De conclusies in deze paragraaf hebben betrekking op:

1. De analyse van de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie.
2. Het survey-onderzoek

8.1.1 De analyse van de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie

De reacties van parlementsleden en andere deskundigen op het gebied van taal, wekken de indruk dat de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie niet terecht is geweest en/of niet goed is voorbereid (zie paragraaf 6.2-6.2.4). Uit de analyse van de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie is gebleken dat de toetreding van Suriname conform het beleidsproces is verlopen. De meeste deelprocessen die in een beleidsproces te onderscheiden zijn, zijn terug te vinden in de analyse van de toetreding. Aangezien pas in januari 2005 met de implementatie begonnen is, is er nog geen sprake van beleidsevaluatie, feedback en beleidsbeëindiging.

Een punt van kritiek is geweest, dat de toetreding van Suriname door een kleine groep is voorbereid en dat de Surinaamse gemeenschap pas in het eindstadium

hiervan op de hoogte is gebracht. Deze werkwijze is niet verkeerd, omdat beleid (overheidsbeleid) meestal door een kleine groep (overheidsfunctionarissen of overheidsinstanties) wordt ontwikkeld. Dit beleid moet dan door de beleidsuitvoerders en de doelgroep worden uitgevoerd. Dit is ook het geval geweest bij de tot stand koming van de associatie tussen Suriname en de Nederlandse Taalunie. De toetreding is door beleidsmakers in Suriname en beleidsmakers van de Nederlandse Taalunie tot stand gekomen en is bij het staatsbesluit van 2 december 2004 (zie bijlage 2) inwerking getreden. De toetreding draagt dus de goedkeuring van het Surinaamse parlement en zal door beleidsuitvoerders en burgers uitgevoerd moeten worden.

Met de implementatie van de associatieovereenkomst is in januari 2005 begonnen door middel van het congres *Onderwijs in en van het Nederlands in Suriname*. Gelet op de voorbereidingen en de uitkomsten van het congres dat in samenwerking met de Nederlandse Taalunie in Suriname is georganiseerd, kan geconcludeerd worden dat deze toetreding door het onderwijsveld wordt gedragen. Dit blijkt uit de manier waarop het onderwijsveld heeft geparticipeerd. Men heeft getracht voldoende voorstellen en oplossingen aan te dragen (blz. 35-36) zodat het Surinaamse onderwijs, in het bijzonder het onderwijs van en in het Nederlands, erop vooruit kan gaan. Uit de discussies en aanbevelingen die naar aanleiding van de conferentie gedaan zijn, blijkt dat het onderwijsveld de expertise die de Taalunie kan bieden nodig heeft en graag wil gebruiken. Het is daarom van belang dat de overheid verder gaat met de implementatie, opdat de discussies niet alleen papier blijven.

Het opnemen van 500 Surinaams Nederlandse woorden in de *Woordenlijst van de Nederlandse taal* maakt ook deel uit van de implementatie van de associatieovereenkomst. Dit is een duidelijk voorbeeld van corpusplanning die het gevolg is van de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie.

De toetreding tot de Nederlandse Taalunie is een taalpolitieke beslissing die door de Surinaamse overheid is genomen. Hierdoor heeft de overheid bevestigd dat het Nederlands de officiële taal van het land is. De toetreding tot de Nederlandse Taalunie kan beschouwd worden als de eerste stap die gezet is om tot een Surinaams taalbeleid te komen. Een taalbeleid waarin er niet alleen ruimte is voor het Nederlands en Surinaams Nederlands, maar ook ruimte voor de andere talen die in Suriname gesproken worden. De associatie biedt Suriname een kader waarin ze haar eigen beleid ten aanzien van het Nederlands kan plaatsen. Hierbij kan Suriname gebruikmaken van de expertise van de Taalunie. De toetreding tot de Nederlandse Taalunie zal zeker gevolgen hebben voor het te ontwikkelen Surinaams taalbeleid op het gebied van de corpusplanning: onder andere het overnemen en doorvoeren van de laatste spellingsregels van het Nederlands.

8.1.2 Het survey-onderzoek

Via het vragenlijstonderzoek is getracht antwoord te geven op de tweede onderzoeksvraag: Wat is de opvatting van Surinamers in Suriname en Nederland

is over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie? Bij deze onderzoeksvraag zijn twee deelvragen geformuleerd, die aan de hand van de resultaten van het onderzoek worden beantwoord.

Deelvraag 1: Is er verschil tussen Surinamers in Suriname en Surinamers in Nederland in deze opvattingen?

Op basis van de zes factoren (zie hoofdstuk 5) is de gemiddelde opvatting van de Surinamers in Suriname en Nederland over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie onderzocht. De gemiddelden zijn:

- de gehele onderzoeksgroep 3,3;
- de Surinaamse onderzoeksgroep 3,3
- de Nederlandse onderzoeksgroep 3,2.

De twee onderzoeksgroepen verschillen niet veel van elkaar in hun oordeel. Slechts bij twee (*Taal* en *Identiteit*) van de zes factoren is het verschil in oordeel significant. De Surinaamse onderzoeksgroep oordeelt positiever over het Surinaams Nederlands en is van mening dat het Nederlands Nederlands erdoor vervangen kan worden. De Surinaamse onderzoeksgroep vindt het moeilijker dan de Nederlandse onderzoeksgroep om de Surinaamse identiteit aan te geven.

De opvattingen over de zes factoren kunnen als volgt geïnterpreteerd worden:

- Nederlands en Engels zijn belangrijk voor de sociaal-maatschappelijk-economische vooruitgang van Suriname.
- Het Surinaams Nederlands is een gelijkwaardige variëteit van het Nederlands die het Nederlands Nederlands kan vervangen.
- De toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie is een goede beslissing die niet door middel van een referendum goedgekeurd hoeft te worden.
- In Suriname moet een tweede officiële taal worden ingevoerd. De positie van de Surinaamse talen zal verzwakken door de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie.
- Surinaamse talen zijn deel van het cultureel immaterieel erfgoed en bepalend voor de Surinaamse identiteit.
- Het onderwijs op V.O.J.- en hoger niveau moet niet in de moedertaal, maar in het Nederlands verzorgd moet worden.

De conclusie die hieruit getrokken kan worden, is dat de totale steekproef positief oordeelt over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie. Uit het oordeel van de respondenten blijkt dat zij de associatie met de Nederlandse Taalunie niet beschouwen als een gevaar voor "taalimperialisme" of een belemmering in het economisch verkeer met de Caricom.

Er is ook gekeken naar de opvatting over een andere of tweede officiële taal en drie officiële talen. Uit het onderzoek is gebleken dat zowel de Surinaamse als de Nederlandse onderzoeksgroep van mening is dat Nederlands niet als officiële taal vervangen moet worden, maar dat er wel een tweede officiële taal ingevoerd moet worden. Hiervoor komt het Engels in aanmerking. Invoering van drie officiële talen vinden de onderzoeksgroepen niet nodig.

Deelvraag 2: Zijn er verschillen tussen verschillende subgroepen in de opvattingen die ze hebben? Daarbij kan gedacht worden aan verschillen tussen mannen en

vrouwen, tussen hoger- en lageropgeleiden en tussen sprekers van verschillende moedertalen

Uit het onderzoek is gebleken dat zowel bij de Surinaamse als bij de Nederlandse onderzoeksgroep de verschillen in opvattingen tussen de subgroepen gering zijn. Bij beide groepen heeft het achtergrondkenmerk *etnische achtergrond* geen invloed op de opvattingen.

Bij de Surinaamse onderzoeksgroep denken hoog opgeleide respondenten, sprekers van het Sranan als moedertaal of als liefste taal en respondenten die op de overige politieke partijen hebben gestemd positiever over de opvatting dat het Surinaams Nederlands een gelijkwaardige variëteit van het Nederlands is die het Nederlands Nederlands kan vervangen.

Vrouwen en respondenten die Surinaams Nederlands of Sranan als moedertaal spreken denken het positiefst over de opvatting dat een tweede officiële taal ingevoerd moet worden en dat de positie van de Surinaamse talen verzwakt zal worden door de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie.

Over de opvatting dat het onderwijs op V.O.J.- en hoger niveau niet in de moedertaal, maar in het Nederlands verzorgd moet worden, denken respondenten in de leeftijdscategorie het positiefst.

Bij de Nederlandse onderzoeksgroep heeft ook het achtergrondkenmerk *moedertaal* geen invloed op de opvattingen. De invloed van de andere achtergrondkenmerken is drie keer significant. Over de opvatting dat een tweede officiële taal ingevoerd moet worden en dat de positie van de Surinaamse talen verzwakt zal worden door de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie, is het oordeel van de respondenten in de leeftijdscategorie 34-49 het positiefst.

Het oordeel van de mannen over de opvatting dat Surinaamse talen deel zijn van het cultureel materieel erfgoed en bepalend zijn voor de Surinaamse identiteit. Is het positiefst. Het oordeel van respondenten die op de regeringspartijen zouden stemmen over de opvatting dat het onderwijs op V.O.J.- en hoger niveau niet in de moedertaal, maar in het Nederlands verzorgd moet worden, is het positiefst.

De mannelijke Surinaamse sprekers van het Sranan zijn overduidelijk van mening dat de positie van het Surinaams Nederlands verbeterd moet worden en dat een goede beheersing van het Engels door de Surinaamse bevolking belangrijk is. De laagopgeleide mannen uit de Nederlandse onderzoeksgroep zijn van mening dat het Nederlands de instructietaal in het onderwijs hoort te zijn en dat Suriname hulp nodig heeft van de Nederlandse Taalunie bij de verbetering van het onderwijs van en in het Nederlands.

De Surinaamse vrouwen en Nederlandse mannen vinden dat het Nederlands de instructietaal in het onderwijs hoort te zijn en dat Suriname hulp nodig heeft van de Nederlandse Taalunie bij de verbetering van het onderwijs van en in het Nederlands.

Er zijn dus wel verschillen in opvattingen tussen mannen en vrouwen, hoger- en lager opgeleiden, sprekers van verschillende moedertalen, respondenten in de drie leeftijdscategorieën en respondenten met verschillende politieke voorkeuren.

Het antwoord op de vraagstelling luidt: Surinamers in Suriname en Nederland zijn het eens met de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie. Ze zijn voor het behoud van het Nederlands als officiële taal van Suriname. Hieruit blijkt dat de Surinamers positief reageren op de taalbeleidsmatige beslissing die normvormend is: vasthouden aan het Nederlands als officiële taal in de meertalige samenleving. Ze beschouwen het Nederlands niet als een belemmering voor het lidmaatschap van de Caricom of de integratie in de regio (zie 6.2.1-6.2.4). De respondenten geven wel aan dat de invoering van een tweede officiële taal nodig is. Ze kiezen voor het Engels als tweede officiële taal en niet voor het Sranan, dat volgens Eersel in de toekomst de eerste of tweede officiële taal van Suriname zal worden (zie blz. 43).

Uit het taalonderzoek dat in juni 2005 in Nederland, Vlaanderen en Suriname is gedaan in opdracht van de Nederlandse Taalunie (Nederlandse Taalunie 2005), blijkt dat 62 % van de ondervraagden in Suriname het Nederlands als zijn/ haar moedertaal beschouwt. In dit onderzoek hebben 74 (39,4%) van de 188 respondenten uit Suriname aangegeven Nederlands als moedertaal te hebben. Hieruit blijkt dat de positie van het Nederlands in Suriname veel sterker is dan de reacties over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie doen geloven (zie 6.2.1-6.2.4).

8.2 Aanbevelingen

Uit dit kleinschalig onderzoek is gebleken dat Surinamers in Suriname en Nederland het eens zijn met de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie. Een onderzoek met meerdere respondenten, afkomstig uit alle districten zou meer of andere empirische informatie kunnen opleveren, zodat er meer duidelijkheid komt over de positie van het Nederlands in Suriname.

De toetreding tot de Nederlandse Taalunie is de eerste stap die gezet is om tot een Surinaams taalbeleid te komen. Door de toetreding heeft de Surinaamse overheid al bepaald dat het Nederlands de officiële taal van het land blijft. Het is nu van belang dat de Surinaamse overheid zo gauw als mogelijk overgaat tot de ontwikkeling van een nationaal taalbeleid voor Suriname. Wanneer een nationaal taalbeleid is ontwikkeld, waarin de positie van het Nederlands en de ander talen die in Suriname worden gesproken is opgenomen, kan de Surinaamse samenleving optimaal gebruik maken van de samenwerking met de Nederlandse Taalunie.

De respondenten hebben zich duidelijk uitgesproken voor Engels als tweede officiële taal. In het te ontwikkelen taalbeleid voor Surinaamse, zou zeker rekening gehouden moeten worden met het Engels.

Literatuurlijst

Asin, L. , L. Gobardhan & I. Krisnadath (2004), *Onderwijs in en van het Nederlands in Suriname: Congres Nederlandse Taalunie 12, 13 en 14 januari 2005 Hotel Krasnapolsky, Paramaribo; Startdocument*. Den Haag: Nederlandse Taalunie. Zie www.taalunieversum.org/taalunie/.

Bosch van den, L. (2005), *Taalgebruiker vanaf het begin bij alle activiteiten betrekken. De Taalunie in 2004-2005: een tussenbalans*. Den Haag: Nederlandse Taalunie. Zie www.taalunieversum.org/taalunie/.

Bourhis, R.Y. (2001), Acculturation, language maintenance, and language shift. In: J. Klatter-Folmer & P. van Avermaet (eds), *Language maintenance and language loss*. Tilburg: Tilburg University Press, 5-37.

Bruijnings, C. F. A. & J. Voorhoeve (red.) (1977), *Encyclopedie van Suriname*. Amsterdam/Brussel: Elsevier.

Campbell, H. W. (2004), *Suriname als zelfstandig Nederlandstalige gemeenschap*. Verslag van een conferentie in het kader van de associatieovereenkomst tussen de Nederlandse Taalunie en Suriname. Den Haag: SSDH, Nijmegen: INAASOO.

Carlin, E. B. & J. Arends (eds) (2002), *Atlas of the Languages of Suriname*. Leiden: KITLV Press.

Charry, E. , G. Koefoed & P. Muysken (1983), *De talen van Suriname. Achtergronden en ontwikkelingen*. Muiderberg: Coutinho.

Dagblad Suriname (2005), *Minov en Taalunie bespreken procedure ratificatie*. Interneteditie van 20 januari 2005. Zie www.dbsuriname.com.

Eersel, H. (1997), De Surinaamse taalpolitiek: een historisch overzicht. In: K. Groeneboer (red.) *Koloniale taalpolitiek in Oost en West: Nederlands-Indië, Suriname, Nederlandse Antillen en Aruba*. Amsterdam: Amsterdam Universiy Press, 207-224.

Gobardhan-Rambocus, L (1997), Suriname en het Nederlands. In: K. Groeneboer (red.) *Koloniale taalpolitiek in Oost en West: Nederlands-Indië, Suriname, Nederlandse Antillen en Aruba*. Amsterdam: Amsterdam Universiy Press, 225-249.

Gobardhan-Rambocus, L. (2001), *Onderwijs als sleutel tot maatschappelijke vooruitgang. Een taal- en onderwijsgeschiedenis van Suriname, 1651-1975*. Zutphen: Walburg Pers.

Gobardhan-Rambocus, L. (2004), *Taalpolitiek en taalonderwijspolitiek in Suriname. Nederlands in Suriname, 9^e jaargang nr. 1, 3-5*.

- Graaf, H. van de (1983), *Denken aan doen : een onderzoek naar enkele methodische aspecten van beleidsontwikkeling*. Amsterdam: VU Boekhandel/Uitgeverij.
- Graaf, H. van de & R. Hoppe (1992), *Beleid en politiek, een inleiding tot de beleidswetenschap en de beleidskunde*. 3^e druk, Bussum: Coutinho.
- 't Hart, H. e.a. (1998), *Onderzoeksmethoden*. Amsterdam/Meppel: Boom.
- Hoogerwerf, A. e.a. (1993), *Overheidsbeleid, een inleiding in de beleidswetenschap*. Alphen aan den Rijn: Samsom.
- Hoogerwerf, A. e.a. (1998), *Het ontwerpen van beleid : een handleiding voor de praktijk en resultaten van onderzoek*. Alphen aan den Rijn: Samsom.
- Hoppe, R. (1998), *Beleidsnota's die (door)werken: handleiding voor geslaagde beleidsvoorbereiding*. Bussum: Coutinho
- Kaplan, B & R. Baldauf (1997), *Language planning, from practice to theory*. Clevedon: Multilingual Matters LTD.
- Kroon, S. e.a. (2005), *Onderwijs in en van het Nederlands in Suriname, congres van de Nederlandse Taalunie, 12-14 januari 2005, Paramaribo*. Den Haag: Nederlandse Taalunie. Zie www.taalunieversum.org/taalunie/.
- Kuypers, G. (1980), *Beginnelsen van beleidsontwikkeling (A: Basistheorie)*. Muiderberg: Coutinho.
- Nederlandse Taalunie (2005), *De Taalunie in 2004-2005: een tussenbalans*. Zie www.taalunieversum.org/taalunie.
- Nederlandse Taalunie (2005), *Hoe trots zijn wij op het Nederlands? Taalpeil*. Den Haag. Zie www.taalunieversum.org/taalunie/.
- Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling (1974), *Nota vreemde talen in het onderwijs*. Paramaribo: Minov.
- Surinaamse Vereniging van Neerlandici (2005), *Samenvatting van discussies en voorstellen. Nederlands in Suriname*, 9^e jaargang nr. 2, 10^e jaargang nr. 1, 27-30.
- Tuinfort, C. (2005), *Taalpolitiek gesprek. De Ware Tijd*. (2, 3 en 4 februari).
- Veelen, A. van (2004), *Surinamers beseffen dat het Nederlands hun taal is. Onze Taal*, 73ste jaargang nr. 11, 35.
- Wolf, T. (2004), *We moeten het Nederlands koesteren. Nederlands in Suriname*, 9^e jaargang nr. 1, 3-5.
- Wolf, T. (2005), *Taalbeleidsconferentie. Nederlands in Suriname*, 9^e jaargang nr. 2, 10^e jaargang nr. 1, 31-32.

De volgende personen zijn geïnterviewd:

- Maryse Bolhuis, senior projectleider bij de Nederlandse Taalunie.
- Wilfred Campbell, taalpsycholoog.
- Eva Essed-Fruin, voormalig coördinator Nederlands bij het Instituut voor de Opleiding van Leraren in Suriname.
- Koen Jaspeart, voormalig algemeen-secretaris van de Nederlandse Taalunie.

Bijlage 1: De associatieovereenkomst tussen de Nederlandse Taalunie en de Republiek Suriname

Associatieovereenkomst tussen de Nederlandse Taalunie en de Republiek Suriname

De Nederlandse Taalunie en de Republiek Suriname, hierna te noemen de Overeenkomstsluitende Partijen, verenigd in de wil de verwezenlijking van de doelstellingen van het op 9 september 1980 te Brussel tot stand gekomen Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie, hierna te noemen het Verdrag, voort te zetten;

overwegende dat de Republiek Suriname de wens heeft uitgesproken aan de activiteiten van de Nederlandse Taalunie mee te werken;

verlangende de Republiek Suriname in de activiteiten van de Nederlandse Taalunie te betrekken, zodat de Republiek Suriname daarin haar eigen bijdrage kan leveren;

overwegende dat artikel 20 van het Verdrag bepaalt dat andere Staten die aan de activiteiten van de Nederlandse Taalunie wensen mede te werken, met de Nederlandse Taalunie een Associatieovereenkomst kunnen sluiten, waarin de vormen en voorwaarden van deze samenwerking zijn bepaald;

hebben besloten een Overeenkomst aan te gaan, waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Nederlandse Taalunie en de Republiek Suriname;

en hebben te dien einde overeenstemming bereikt over het volgende:

Hoofdstuk I Doel en inhoud

Artikel 1

De Overeenkomst brengt een associatie tot stand tussen de Nederlandse Taalunie en de Republiek Suriname.

Artikel 2

1. De Overeenkomst heeft tot doel de Republiek Suriname te betrekken in de activiteiten die op grond van het Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie worden ondernomen, waar het door beide Overeenkomstsluitende partijen gewenst en mogelijk geacht wordt.
2. De samenwerking die uit deze Overeenkomst voortvloeit dient uitdrukking te geven aan het feit dat het Nederlands niet uitsluitend de taal is van Nederlanders en Vlamingen, maar ook van de inwoners van de Republiek Suriname.
3. De Overeenkomst biedt de Nederlandse Taalunie de kans om haar doelstellingen binnen een groter deel van het Nederlandse taalgebied te realiseren en op die manier een betere samenwerking tot stand te brengen tussen alle gebruikers van het Nederlands.
4. De samenwerking is gericht op:
  - a. De ondersteuning van de inwoners van de Republiek Suriname bij het gebruik van de Nederlandse taal;
  - b. De ontwikkeling van onderwijs in en van het Nederlands;
  - c. De bevordering van de Nederlandstalige letteren.

Hoofdstuk II

De betrokkenheid van de Republiek Suriname bij de Organen van de Nederlandse Taalunie

Artikel 3

De regering van de Republiek Suriname mandateert één van haar leden om in haar naam op te treden in alle zaken die uit deze Overeenkomst voortvloeien.

Het Comité van Ministers

Vertegenwoordiging van de Republiek Suriname in het Comité van Ministers

Artikel 4

1. De Republiek Suriname stelt een vertegenwoordiger aan die formele aangelegenheden betreffende de Nederlandse Taalunie in Nederland en Vlaanderen volgt.
2. De vertegenwoordiger van de Republiek Suriname:
  - a. volgt de vergaderingen van het Comité van Ministers van de Nederlandse Taalunie als waarnemer
  - b. kan als waarnemend lid van het Comité van Ministers deelnemen aan de vergaderingen van de Interparlementaire Commissie met het Comité van Ministers
  - c. kan door het Comité van Ministers worden uitgenodigd zitting te nemen in werkgroepen die door het Comité van Ministers worden opgericht ter uitvoering van de doelstellingen van de Taalunie zoals omschreven in het Verdrag.

Besluitvorming in het Comité van Ministers

Artikel 5

Van elk nieuw besluit van het Comité van Ministers wordt aangegeven of het van toepassing verklaard kan worden op de Republiek Suriname. De inclusie van de Republiek Suriname in een besluit vereist instemming van zowel het Comité van Ministers als van de vertegenwoordiger van de Republiek Suriname.

Artikel 6

Het Comité van Ministers en de Republiek Suriname beslissen bij het van kracht worden van de Overeenkomst welke van de in het verleden genomen besluiten van het Comité van Ministers van toepassing worden verklaard op de Republiek Suriname.

Artikel 7

Voor de besluiten van het Comité van Ministers die niet van toepassing verklaard zijn op de Republiek Suriname geldt dat zij op een later tijdstip alsnog van toepassing verklaard kunnen worden. Het verzoek hiertoe dient door één van de Overeenkomstsluitende partijen te worden geagendeerd op het Comité van Ministers.

Artikel 8

Op verzoek van één van de Overeenkomstsluitende Partijen kan de intrekking van de toepasselijkheidsverklaring op de Republiek Suriname geagendeerd worden op het Comité van Ministers. Om de toepasselijkheidsverklaring te continueren is het akkoord van de Overeenkomstsluitende partijen nodig.

De Interparlementaire Commissie

Artikel 9

1. De Commissie Onderwijs van het Parlement van de Republiek Suriname wordt gevraagd eens per jaar de samenwerking in Taalunieverband te agenderen. Aan deze Commissie worden de besluiten van het Comité van Ministers en de documenten over de werking van de Nederlandse Taalunie ter bespreking voorgelegd.
2. De Commissie Onderwijs van het Parlement van de Republiek Suriname wordt gevraagd eens per jaar verslag van haar bevindingen te doen aan de Interparlementaire Commissie van de Nederlandse Taalunie.
3. De Interparlementaire Commissie van de Nederlandse Taalunie wordt gevraagd eens per jaar de samenwerking met de Republiek Suriname te agenderen. Het verslag van de Commissie Onderwijs van het Parlement van de Republiek Suriname wordt hiervoor ter beschikking gesteld.
4. De Commissie Onderwijs van het Surinaamse Parlement kan te allen tijde schriftelijke vragen betreffende de samenwerking in Taalunieverband stellen aan het Comité van Ministers en aan de Surinaamse minister die bevoegd is voor de samenwerking in Taalunieverband.

De Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren

Artikel 10

1. In de Republiek Suriname wordt een commissie van drie deskundigen op het gebied van taal en letteren samengesteld die fungeert als werkgroep van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren.
2. De commissie wordt benoemd door de Surinaamse minister die bevoegd is voor de samenwerking in Taalunieverband, op voordracht van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren.
3. De commissie sluit waar mogelijk aan bij de werkzaamheden en bij de statuten en het huishoudelijk reglement van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren. Op verzoek van één van de Overeenkomstsluitende partijen en met instemming van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren kan de toepasselijkheid van een specifieke statutaire bepaling op deze commissie, worden uitgesloten. De commissie doet eens per jaar verslag van haar bevindingen aan de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, die op haar beurt de samenwerking met de Republiek Suriname agendeert.

Het algemeen secretariaat

Artikel 11

1. Het algemeen secretariaat draagt er zorg voor dat de Nederlandse Taalunie herkenbaar en efficiënt in de Republiek Suriname aanwezig is.

2. Het algemeen secretariaat rapporteert jaarlijks aan het Comité van Ministers over zijn aanwezigheid en werkzaamheden in de Republiek Suriname.

Hoofdstuk III Geldmiddelen

Artikel 12

De Republiek Suriname kent de Nederlandse Taalunie een jaarlijkse bijdrage toe voor de uitvoering van de taken voortvloeiend uit het Verdrag en deze overeenkomst. De bijdrage van de Republiek Suriname aan de Nederlandse Taalunie wordt vastgesteld in de meerjarenbegroting en de jaarlijkse begroting van de Nederlandse Taalunie. Bij de vaststelling van de bijdrage wordt rekening gehouden met de omvang van de groep gebruikers van het Nederlands in de Republiek Suriname. Voor projecten die specifiek op Suriname gericht zijn, kunnen door of vanwege de Republiek Suriname extra middelen worden toegekend.

Hoofdstuk IV Slotbepalingen

Artikel 13

De voorrechten en immuniteiten welke nodig zijn voor de uitoefening van de personeelsfuncties en voor het bereiken van de doelstellingen van de Nederlandse Taalunie in de Republiek Suriname worden vastgelegd in een tussen de Overeenkomstsluitende partijen te sluiten protocol.

Wijziging van de Overeenkomst

Artikel 14

1. De Overeenkomstsluitende Partijen onderwerpen na verloop van drie jaren na inwerkingtreding van deze Overeenkomst, en daarna al naar gelang daaraan behoefte bestaat, de tenuitvoerlegging van deze Overeenkomst aan een evaluatie.
2. Naar aanleiding van deze evaluatie kunnen de Overeenkomstsluitende Partijen tot wijziging van deze Overeenkomst besluiten.

Looptijd en beëindiging van de Overeenkomst

Artikel 15

1. De Overeenkomst wordt voor onbepaalde tijd gesloten.
2. De Overeenkomst kan door ieder van de Overeenkomstsluitende Partijen worden opgezegd. De opzegging wordt van kracht op de eerste dag van de dertiende maand nadat de andere overeenkomstsluitende Partij de schriftelijke opzegging heeft ontvangen.

Inwerkingtreding van de Overeenkomst

Artikel 16

Deze Overeenkomst treedt in werking op de eerste dag van de tweede maand nadat de Overeenkomstsluitende Partijen elkaar schriftelijk ervan in kennis hebben gesteld dat aan de vereiste interne juridische procedures voor de inwerkingtreding van deze Overeenkomst is voldaan.

TEN BLIJKE WAARVAN de ondergetekenden, daartoe behoorlijk gevolmachtigd, deze Overeenkomst hebben ondertekend.

GEDAAN te Brussel op 12 december 2003 in twee exemplaren.

Voor de Nederlandse Taalunie, de Voorzitter van het Comité van Ministers

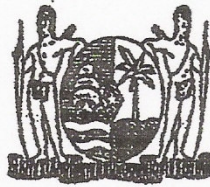
Mr. Medy van der Laan

Voor de Republiek Suriname, de Minister van Onderwijs en Volksontwikkeling

Walter Sandriman

Bijlage 2: Het staatsbesluit

2004

No. 159

STAATSBLAD VAN DE REPUBLIEK SURINAME

STAATSBESLUIT van 2 december 2004, houdende de inwerkingtreding van de “Associatie-overeenkomst tussen de Nederlandse Taalunie en de Republiek Suriname”.

DE PRESIDENT VAN DE REPUBLIEK SURINAME,

Overwegende, dat het nodig is de op 12 december 2003 te Brussel, België getekende “Associatie-overeenkomst tussen de Nederlandse Taalunie en de Republiek Suriname” te vervatten in nationale wetgeving, teneinde de overeenkomst in Suriname van kracht te doen zijn.

Heeft, de Staatsraad gehoord, vastgesteld het onderstaand door de Raad van Ministers voorbereid staatsbesluit.

Artikel 1

De op 12 december 2003 te Brussel, België getekende Associatie-overeenkomst tussen de Nederlandse Taalunie en de Republiek Suriname wordt van toepassing verklaart voor Suriname.

STAATSBESLUIT van 2 december 2004, houdende de inwerkingtreding van de "Associatie-overeenkomst tussen de Nederlandse Taalunie en de Republiek Suriname".

NOTA VAN TOELICHTING

De op 12 december 2003 te Brussel, België getekende "Associatie-overeenkomst tussen de Nederlandse Taalunie en de Republiek Suriname" is gesloten in het kader van de ondersteuning bij het gebruik van de Nederlandse taal en bij de ontwikkeling van het onderwijs in het Nederlands en de Nederlandstalige letteren te bevorderen.

Deze overeenkomst is gesloten met de Nederlandse Taalunie als organisatie en niet met de separate staten die lid zijn van de Nederlandse Taalunie.

Teneinde voornoemde overeenkomst van toepassing te doen zijn in en voor Suriname is het noodzakelijk dat deze vervat wordt in de nationale wetgeving van Suriname.

Gezien de aard van de overeenkomst is besloten zulks bij staatsbesluit te doen.

Paramaribo, 2 december 2004,

R. R. VENETIAAN

Artikel 2

1. Dit staatsbesluit wordt afgekondigd in het Staatsblad van de Republiek Suriname.
2. Het treedt in werking met ingang van de dag volgende op die van zijn afkondiging.
3. De Minister van Onderwijs en Volksontwikkeling is belast met de uitvoering van dit staatsbesluit.

Gegeven te Paramaribo, de 2e december 2004,

R. R. VENETIAAN

Uitgegeven te Paramaribo, de 10e december 2004
De Minister van Binnenlandse Zaken,

U. JOELLA – SEWNUNDUN

Bijlage 3: De vragenlijst

Suriname lid van de Nederlandse Taalunie

Suriname is op 12 december 2003 geassocieerd lid van de Nederlandse Taalunie geworden. Voor- en tegenstanders van deze toetreding hebben in verschillende nieuwsbladen en fora hun mening hierover gegeven. Om echter meer inzicht te krijgen in de mening van Surinamers, is onderzoek noodzakelijk.

Door middel van deze vragenlijst wordt onderzocht wat de mening van Surinamers in Suriname en Nederland is over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie.

U wordt verzocht uw medewerking te verlenen aan dit onderzoek door deze vragenlijst in te vullen.

NB: Met Nederlands wordt het Nederlands zoals het ook in Nederland gesproken wordt bedoeld (Nederlands Nederlands) en met Surinaams Nederlands wordt het Nederlands bedoeld dat zich in Suriname heeft ontwikkeld.

Nr.....(Niets invullen.)

Kruis aan, vul in of zet een cirkel om het cijfer dat uw mening weergeeft:

Algemeen

1. Geslacht: Man ☐ Vrouw ☐	
2. Leeftijd:	
3. Geboorteland:	
4. Nationaliteit: Surinaamse ☐ Nederlandse ☐	
5. Woonplaats: Brokopondo ☐ Commewijne ☐ Coronie ☐ Marowijne ☐ Nickerie ☐ Para ☐ Paramaribo ☐ Saramacca ☐ Sipaliwini ☐ Wanica ☐	

6. Tot welke bevolkingsgroep rekent u uzelf:	
Creoolse	☐
Hindoestaanse	☐
Javaanse	☐
Indiaanse	☐
Boslandcreoolse, namelijk (stam).....	☐
Chinese	☐
Andere	☐
7. Wat is uw moedertaal? (Eén antwoord aankruisen.)	
Nederlands	☐
Surinaams Nederlands	☐
Sranan	☐
Sarnami	☐
Surinaams Javaans	☐
Saramaccaans	☐
Aucaans	☐
Een Indiaanse taal	☐
Een andere taal, namelijk	☐
8. Welke taal spreekt u het best? (Eén antwoord aankruisen.)	
Nederlands	☐
Surinaams Nederlands	☐
Sranan	☐
Sarnami	☐
Surinaams Javaans	☐
Saramaccaans	☐
Aucaans	☐
Een Indiaanse taal	☐
Een andere taal, namelijk	☐
9. Welke taal spreekt u het meest? (Eén antwoord aankruisen.)	
Nederlands	☐
Surinaams Nederlands	☐
Sranan	☐
Sarnami	☐
Surinaams Javaans	☐
Saramaccaans	☐
Aucaans	☐
Een Indiaanse taal	☐
Een andere taal, namelijk	☐
10. Welke taal spreekt u het liefst? (Eén antwoord aankruisen.)	
Nederlands	☐
Surinaams Nederlands	☐
Sranan	☐
Sarnami	☐
Surinaams Javaans	☐
Saramaccaans	☐
Aucaans	☐
Een Indiaanse taal	☐
Een andere taal, namelijk	☐

11. Welke taal/talen gebruikt u voor uw werk? (Meerdere antwoorden mogelijk.)	
Nederlands	☐
Surinaams Nederlands	☐
Sranan	☐
Sarnami	☐
Surinaams Javaans	☐
Saramaccaans	☐
Aucaans	☐
Een Indiaanse taal	☐
Engels	☐
Portugees	☐
Een andere taal, namelijk	☐
12. Wat is uw opleidingsniveau?	
Universiteit	☐
I.O.L	☐
Kweekschool	☐
IMEO	☐
Lyceum/ AMS	☐
HAVO	☐
NATIN	☐
AMTO	☐
MULO	☐
L.B.G.O.	☐
L.T.S.	☐
Lagere school	☐
Andere, namelijk	☐
Indien in Nederland opgeleid:	
WO	☐
HBO	☐
MBO	☐
VWO	☐
HAVO	☐
VMBO/MAVO	☐
Basisonderwijs	☐
13. Als u de Surinaamse nationaliteit hebt:	
Op welke politieke partij hebt u gestemd bij de parlementsverkiezingen op 25 mei 2005?	
.....	
Ik heb niet gestemd	☐
Als u de Nederlandse nationaliteit hebt:	
Op welke politieke partij zou u stemmen als er nu Tweede- Kamerverkiezingen waren?	
Ik ga niet stemmen	☐

Taalunie

14. Surinamers moeten zich in een referendum kunnen uitspreken over de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie.							
Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens	
15. Door de toetreding tot de Nederlandse Taalunie blijft Suriname voor wat betreft de spelling, woordenschat en grammatica van het Nederlands afhankelijk van Nederland.							
Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens	
16. De geografische afstand tussen Suriname en de andere lidlanden van de Nederlandse Taalunie is te groot om goed samen te kunnen werken.							
Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens	
17. Door de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie zal de positie van het Nederlands in Suriname versterkt worden.							
Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens	
18. Door de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie zal de positie van de Surinaamse talen verzwakt worden.							
Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens	
19. Door de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie is het land niet langer autonoom in de formulering van zijn taalbeleid.							
Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens	
20. Door de toetreding van Suriname tot de Nederlandse Taalunie moet het land ook inspraak krijgen in veranderingen die het Nederlands aangaan.							
Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens	
21. De toetreding tot de Nederlandse Taalunie is een goede beslissing geweest: alle betrokkenen moeten hierin investeren.							
Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens	
22. De toetreding tot de Nederlandse Taalunie is geen goede beslissing geweest: Suriname moet zo gauw mogelijk uit de Nederlandse Taalunie stappen.							
Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens	

23. Verbetering van het Nederlands als vak en als onderwijstaal in Suriname is noodzakelijk.	Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
24. Bij de verbetering van het Nederlands als vak en als onderwijstaal heeft Suriname hulp nodig van de Nederlandse Taalunie.	Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
25. Door verbetering van het Nederlands als vak en als onderwijstaal zal het schoolsucces van Surinamers toenemen.	Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
26. Ook zonder de toetreding tot de Nederlandse Taalunie kan Suriname ondersteund worden in het onderwijs van en in het Nederlands.	Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
27. Op de kleuterschool moet het onderwijs in de moedertaal gegeven worden.	Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
28. Op de kleuterschool moet het onderwijs in het Nederlands gegeven worden.	Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
29. Op de lagere school moet het onderwijs in de moedertaal gegeven worden.	Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
30. Op de lagere school moet het onderwijs in het Nederlands gegeven worden.	Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
31. In het V.O.J. moet het onderwijs in de moedertaal gegeven worden.	Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
32. In het V.O.J. moet het onderwijs in het Nederlands gegeven worden.	Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
33. In het V.O.S en hoger onderwijs (I.O.L. en universiteit) moet het onderwijs in de moedertaal gegeven worden.	Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens

Onderwijs

34. In het V.O.S en hoger onderwijs (I.O.L. en universiteit) moet het onderwijs in het Nederlands gegeven worden.

Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   helemaal mee eens

35. Welke taal acht u het meest geschikt als onderwijstaal op de kleuterschool ?

- Nederlands
- Surinaams Nederlands
- Sranan
- Sarnami
- Surinaams Javaans
- Saramaccaans
- Aucaans
- Een Indiaanse taal
- Engels
- Een andere taal, namelijk

36. Welke taal acht u het meest geschikt als onderwijstaal op de lagere school ?

- Nederlands
- Surinaams Nederlands
- Sranan
- Sarnami
- Surinaams Javaans
- Saramaccaans
- Aucaans
- Een Indiaanse taal
- Engels
- Een andere taal, namelijk

37. Welke taal acht u het meest geschikt als onderwijstaal in het V.O.J.

- Nederlands
- Surinaams Nederlands
- Sranan
- Sarnami
- Surinaams Javaans
- Saramaccaans
- Aucaans
- Een Indiaanse taal
- Engels
- Een andere taal, namelijk

38. Welke taal acht u het meest geschikt als onderwijstaal in het V.O.S en hoger onderwijs (I.O.L. en universiteit) ?	
Nederlands	☐
Surinaams Nederlands	☐
Sranan	☐
Sarnami	☐
Surinaams Javaans	☐
Saramaccaans	☐
Aucaans	☐
Een Indiaanse taal	☐
Engels	☐
Een andere taal, namelijk	☐

Sociaal - Maatschappelijk - Economisch

39. Goede beheersing van het Nederlands door de inwoners is noodzakelijk voor de sociaal-economische vooruitgang van Suriname.
Helemaal mee oneens 1   2   3   4   5   helemaal mee eens
40. Goede beheersing van het Engels door de inwoners is noodzakelijk voor de sociaal-economische vooruitgang van Suriname.
Helemaal mee oneens 1   2   3   4   5   helemaal mee eens
41. Door de positie van het Nederlands in Suriname te verbeteren, kan de invloed van Nederland op de Surinaamse samenleving toenemen.
Helemaal mee oneens 1   2   3   4   5   helemaal mee eens
42. Dat het Nederlands de officiële taal is, belemmert Suriname in zijn optreden in de regio.
Helemaal mee oneens 1   2   3   4   5   helemaal mee eens
43. Suriname is lid van de Caricom en moet daarom het gebruik van het Engels door zijn inwoners bevorderen.
Helemaal mee oneens 1   2   3   4   5   helemaal mee eens
44. Suriname is lid van de Caricom. Daarom moeten overheid, onderwijs en bedrijfsleven het Engels als voertaal gebruiken.
Helemaal mee oneens 1   2   3   4   5   helemaal mee eens

45. Suriname heeft politieke en economische banden met Nederland. Daarom moet het Nederlands de officiële taal blijven.
Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 helemaal mee eens
46. Suriname heeft historische en culturele banden met Nederland. Daarom moet het Nederlands de officiële taal blijven.
Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 helemaal mee eens

Taal

47. Het Nederlands moet in Suriname als officiële taal worden gehandhaafd.
Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 helemaal mee eens
48. Het Engels moet in Suriname als tweede officiële taal worden ingevoerd.
Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 helemaal mee eens
49. Voor de inwoners van Suriname is goede mondelinge en schriftelijke beheersing van het Nederlands belangrijk.
Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 helemaal mee eens
50. Voor de inwoners van Suriname is goede mondelinge en schriftelijke beheersing van het Engels belangrijk.
Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 helemaal mee eens
51. Het Surinaams Nederlands moet verder ontwikkeld worden en op den duur het Nederlands Nederlands vervangen.
Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 helemaal mee eens
52. Het Surinaams Nederlands moet net als het Nederlands in Nederland en het Nederlands in België als gelijkwaardige variëteit van het Nederlands worden erkend door de Nederlandse Taalunie.
Helemaal mee oneens 1 2 3 4 5 helemaal mee eens
53. De woordenschat van het Surinaams Nederlands moet in Van Dale worden opgenomen.

Helemaal mee oneens	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
----------------------------	----------	----------	----------	----------	----------	--------------------------

54. De spelling van alle Surinaams Nederlandse woorden moet in het Groene Boekje worden vermeld.	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
55. De grammatica van het Surinaams Nederlands moet worden beschreven in de Algemene Nederlandse Spraakkunst.	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
56. Surinaams Nederlandse woorden moeten worden opgenomen in vertaal woordenboeken Nederlands – Frans, Nederlands – Engels, enz.	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
57. Het Nederlands moet in Suriname binnen tien jaar als officiële taal worden afgeschaft.	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
58. Indien u het ermee eens bent dat het Nederlands als officiële taal moet worden afgeschaft, welke taal komt dan als officiële taal in aanmerking? (Eén antwoord aankruisen.)						
Surinaams Nederlands						☐
Sranan						☐
Sarnami						☐
Surinaams Javaans						☐
Engels						☐
Portugees						☐
Een andere taal, namelijk						☐
59. Het Nederlands moet als officiële taal blijven, maar daarnaast moet er een tweede officiële taal gekozen worden.	1	2	3	4	5	helemaal mee eens
60. Indien u het ermee eens bent dat er naast het Nederlands een tweede officiële taal gekozen moet worden, welke taal komt dan daarvoor in aanmerking ? (Eén antwoord aankruisen.)						
Surinaams Nederlands						☐
Sranan						☐
Sarnami						☐
Javaans Surinaams						☐
Engels						☐
Spaans						☐
Portugees						☐
Een andere taal, namelijk						☐

Identiteit

<p>61. Suriname moet drie officiële talen krijgen.</p> <p style="text-align: center;">Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   helemaal mee eens</p>
<p>62. Indien u het ermee eens bent, welke drie talen komen daarvoor in aanmerking ?</p> <p>1.....</p> <p>2.....</p> <p>3.....</p>
<p>63. Voor de ontwikkeling van de staat Suriname is behoud van de Surinaamse talen belangrijker dan het Nederlands.</p> <p style="text-align: center;">Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   helemaal mee eens</p>
<p>64. Het Nederlands maakt net als de andere talen die in Suriname gesproken worden, deel uit van de Surinaamse identiteit.</p> <p style="text-align: center;">Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   helemaal mee eens</p>
<p>65. Surinaamse talen zijn bepalend voor de Surinaamse identiteit.</p> <p style="text-align: center;">Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   helemaal mee eens</p>
<p>66. Doordat het Nederlands in Suriname de officiële taal is, is het moeilijk om aan te geven wat precies de Surinaamse identiteit is.</p> <p style="text-align: center;">Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   helemaal mee eens</p>
<p>67. Surinaamse talen zijn deel van het cultureel immaterieel erfgoed dat behouden moet worden.</p> <p style="text-align: center;">Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   helemaal mee eens</p>
<p>68. Voor Surinamers in Suriname is het Nederlands een vreemde taal.</p> <p style="text-align: center;">Helemaal mee oneens   1   2   3   4   5   helemaal mee eens</p>

Bedankt voor uw medewerking.

NB: Deze vragenlijst is de Surinaamse versie. Op de Nederlandse versie staat er in plaats van Woonplaats: In Nederland sinds.....

Bijlage 4 : Tabellen

4.1 Invloed van de onafhankelijke variabelen (N, gemiddelde en standaard deviatie)

Etnische groep	Sociaal- maatschappelijk economisch-		Taal		Taalunie		Taalpolitiek		Identiteit		Onderwijs	
	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem
Creoolse	84	3,1 (0,72)	84	3,7 (0,80)	83	3,4 (0,63)	83	3,4 (0,68)	84	3,4 (0,70)	84	2,8 (0,57)
Hindoestaanse	45	3,2 (0,63)	45	3,5 (0,79)	45	3,6 (0,71)	45	3,2 (0,77)	45	3,2 (0,78)	45	2,7 (0,49)
Javaanse	16	3,4 (0,61)	16	3,7 (0,83)	16	3,5 (0,63)	16	3,2 (0,73)	16	3,4 (0,80)	16	2,9 (0,74)
Indiaanse	2	3,8 (0,27)	1	4,0 (.)	2	2,8 (0,65)	2	3,0 (1,41)	2	4,1 (1,24)	2	2,8 (0,28)
Boslandcreoolse	4	3,3 (1,19)	4	3,4 (0,29)	4	2,9 (0,72)	4	3,5 (0,62)	4	3,2 (0,72)	4	2,6 (0,44)
Chinese	2	3,6 (0,09)	2	4,3 (0,12)	2	2,6 (1,24)	2	4,0 (0,00)	2	3,5 (0,00)	2	2,9 (0,59)
Andere/Gemend	35	3,2 (0,66)	35	3,9 (0,54)	35	3,5 (0,67)	35	3,6 (0,68)	35	3,3 (0,56)	35	2,8 (0,59)
Totaal	188	3,2 (0,68)	187	3,7 (0,75)	187	3,4 (0,68)	187	3,4 (0,71)	188	3,3 (0,71)	188	2,8 (0,60)
	F<1		F(6,180) = 1,17 p = 0,32		F(6,180) = 1,88 p = 0,09		F(6,180) = 1,27 p = 0,28		F<1		F<1	

De Surinaamse onderzoeksgroep

Leeftijd	Sociaal- economisch- maatschappelijk		Taal		Taalunie		Taalpolitiek		Identiteit		Onderwijs	
	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem
18-33	86	3,2 (0,63)	86	3,7 (0,72)	86	3,4 (0,68)	86	3,4 (0,72)	86	3,3 (0,66)	86	2,8 (0,54)
34-49	61	3,1 (0,70)	61	3,7 (0,79)	61	3,5 (0,63)	61	3,4 (0,69)	61	3,3 (0,72)	61	2,7 (0,59)
50-65	31	3,2 (0,75)	31	3,6 (0,70)	30	3,5 (0,73)	30	3,4 (0,73)	31	3,6 (0,74)	31	2,9 (0,58)
65-80	7	3,0 (1,0)	7	4,1 (0,89)	7	3,5 (0,82)	7	3,3 (0,75)	7	3,1 (0,55)	7	2,3 (0,30)
Totaal	185	3,2 (0,69)	185	3,7 (0,75)	184	3,4 (0,67)	184	3,4 (0,71)	185	3,3 (0,69)	185	2,8 (0,41)
	F<1		F<1		F<1		F<1		F<1		F(3,180) = 3,14 P<0,05	

Seksie	Sociaal- maatschappelijk economisch-		Taal		Taalunie		Taalpolitiek		Identiteit		Onderwijs	
	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem
vrouw	132	3,2 (0,70)	132	3,7 (0,72)	132	3,4 (0,66)	132	3,5 (0,73)	132	3,3 (0,74)	132	2,8 (0,55)
man	56	3,2 (0,64)	56	3,7 (0,83)	56	3,5 (0,71)	56	3,2 (0,65)	56	3,3 (0,65)	56	2,7 (0,58)
Totaal	188	3,2 (0,68)	188	3,7 (0,75)	188	3,4 (0,68)	188	3,4 (0,71)	188	3,3 (0,71)	188	2,8 (0,56)
	F<1		F<1		F<1		F(1,185) = 6,09 P < 0,05		F<1		F(1,186) = 2,14 P=0,15	

Opleidings- niveau	Sociaal- maatschappelijk economisch-		Taal		Taalunie		Taalpolitiek		Identiteit		Onderwijs	
	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem
laag	20	3,3 (0,67)	19	3,0 (0,99)	19	3,5 (0,73)	20	3,2 (0,72)	20	3,5 (0,79)	20	2,7 (0,37)
midden	53	3,2 (0,71)	53	3,7 (0,64)	53	3,5 (0,66)	53	3,4 (0,80)	53	3,3 (0,67)	53	2,9 (0,62)
hoog	115	3,1 (0,68)	115	3,8 (0,70)	115	3,4 (0,68)	114	3,4 (0,67)	115	3,3 (0,71)	115	2,8 (0,55)
Totaal	188	3,2 (0,68)	187	3,7 (0,75)	187	3,4 (0,68)	187	3,4 (0,71)	188	3,3 (0,71)	188	2,8 (0,56)
	F<1		F(2,184) = 9,76 p < 0,05		F<1		F(2,184) = 1,07 p = 0,34		F<1		F(2,185) = 1,79 p = 0,17	

Moedertaal	Sociaal- maatschappelijk economisch-		Taal		Taalunie		Taalpolitiek		Identiteit		Onderwijs	
	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem
Nederlands	74	3,2 (0,73)	74	3,6 (0,76)	74	3,4 (0,69)	74	3,4 (0,70)	74	3,3 (0,69)	74	2,8 (0,61)
Surinaams Nederlands	68	3,1 (0,62)	68	4,0 (0,56)	67	3,5 (0,66)	67	3,5 (0,74)	68	3,4 (0,68)	68	2,8 (0,57)
Sranan	3	2,9 (1,02)	3	4,3 (0,54)	3	3,3 (0,25)	3	3,5 (0,23)	3	3,2 (1,01)	3	3,0 (0,60)
Sarnami	24	3,2 (0,70)	24	3,4 (0,91)	24	3,5 (0,70)	24	2,9 (0,61)	24	3,2 (0,83)	24	2,6 (0,31)
Totaal	169	3,2 (0,68)	169	3,7 (0,74)	168	3,4 (0,67)	168	3,4 (0,72)	169	3,3 (0,71)	169	2,8 (0,56)
	F<1		F(3,165) = 6,27 P < 0,05		F<1		F(3,164) = 3,82 P < 0,05		F<1		F(3,165) = 1,01 P = 0,39	

Liefst gesproken taal	Sociaal-maatschappelijk economisch-		Taal		Taalunie		Taalpolitiek		Identiteit		Onderwijs	
	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem
Nederlands	74	3,2 (0,68)	74	3,5 (0,71)	74	3,5 (0,65)	74	3,4 (0,71)	74	3,2 (0,75)	74	2,8 (0,53)
Surinaams Nederlands	73	3,1 (0,66)	73	3,8 (0,74)	72	3,4 (0,66)	73	3,3 (0,73)	73	3,3 (0,65)	73	2,8 (0,56)
Sranan	26	3,3 (0,74)	26	4,0 (0,60)	26	3,3 (0,66)	26	3,5 (0,55)	26	3,4 (0,72)	26	2,8 (0,69)
Sarnami	6	3,2 (0,51)	6	2,9 (1,10)	6	3,1 (0,72)	6	2,8 (0,65)	6	3,8 (0,80)	6	2,5 (0,21)
Totaal	179	3,2 (0,67)	179	3,7 (0,75)	178	3,5 (0,66)	179	3,4 (0,71)	179	3,3 (0,71)	188	2,8 (0,56)
	F<1		F(3,175) = 6,22 P < 0,05		F(3,174) = 1,39 P = 0,25		F(3,175) = 1,62 P = 0,19		F(3,175) = 1,29 P = 0,28		F<1	

Stemgedrag	Sociaal-maatschappelijk economisch-		Taal		Taalunie		Taalpolitiek		Identiteit		Onderwijs	
	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem
niet gestemd	82	3,2 (0,68)	81	3,5 (0,71)	81	3,5 (0,65)	82	3,4 (0,71)	82	3,2 (0,75)	82	2,8 (0,53)
regeringspartijen	54	3,1 (0,66)	54	3,8 (0,74)	54	3,4 (0,66)	53	3,3 (0,73)	54	3,3(0,65)	54	2,8 (0,56)
oppositie	33	3,3 (0,74)	33	4,0 (0,60)	33	3,3 (0,66)	33	3,5 (0,55)	33	3,4 (0,72)	33	2,8 (0,69)
overige	19	3,2 (0,51)	19	2,9 (1,10)	19	3,1 (0,72)	19	2,8 (0,65)	19	3,8 (0,80)	19	2,5 (0,21)
Totaal	188	3,2 (0,67)	187	3,7 (0,75)	187	3,5 (0,66)	187	3,4 (0,71)	188	3,3 (0,71)	188	2,8 (0,56)
	F(3,184) = 1,74 P = 0,16		F(3,183) = 2,88 P < 0,05		F(3,183) = 1,40 P = 0,25		F<1		F<1		F<1	

Etnische groep	Sociaal- maatschappelijk economisch-		Taal		Taalunie		Taalpolitiek		Identiteit		Onderwijs	
	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem
Creoolse	50	3,1 (0,50)	50	3,5 (0,60)	50	3,5 (0,67)	50	3,5 (0,67)	50	3,1 (0,65)	50	2,7 (0,46)
Hindoestaanse	33	3,4 (0,67)	33	3,4 (0,6,5)	33	3,4 (0,55)	33	3,4 (0,55)	33	3,2 (0,64)	33	2,8 (0,37)
Javaanse	13	3,2 (0,60)	13	3,1 (0,5,7)	13	3,4 (0,45)	13	3,4 (0,45)	13	3,0 (0,80)	13	2,9 (0,39)
Indiaanse	5	3,0 (0,32)	5	3,5 (0,26)	5	3,1 (0,62)	5	3,1 (0,62)	5	3,1 (0,51)	5	2,7 (0,46)
Boslandcreoolse	7	3,1 (0,65)	7	3,6 (0,53)	7	3,2 (0,23)	7	3,2 (0,23)	7	3,2 (0,61)	7	3,0 (0,38)
Chinese	2	3,3 (0,62)	2	3,2 (0,47)	2	3,5 (0,35)	2	3,5 (0,35)	2	3,4 (0,00)	2	2,7 (0,24)
Andere/Gemend	17	3,1 (0,40)	17	3,9 (0,37)	17	3,3 (0,52)	17	3,3 (0,52)	17	2,9 (0,64)	17	2,9 (0,48)
Totaal	127	3,2 (0,60)	127	3,4 (0,57)	127	3,4 (0,57)	127	3,4 (0,57)	127	3,1 (0,61)	127	2,8 (0,43)
	F(6,120) = 1,34, p = 0,25		F(6,120) = 1,09 p = 0,37		F<1		F<1		F<1		F<1	

De Nederlandse onderzoeksgroep

Leeftijd	Sociaal- maatschappelijk economisch		Taal		Taalunie		Taalpolitiek		Identiteit		Onderwijs	
	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem
18-33	29	3,1 (0,58)	29	3,4 (0,50)	29	3,3 (0,48)	29	3,5 (0,71)	29	3,1 (0,54)	29	2,7 (0,39)
34-49	59	3,2 (0,58)	59	3,5 (0,57)	59	3,4 (0,64)	59	3,6 (0,58)	59	3,1 (0,65)	59	2,8 (0,42)
50-65	34	3,2 (0,54)	34	3,4 (0,64)	34	3,3 (0,53)	34	3,2 (0,55)	34	3,1 (0,64)	34	2,7 (0,42)
65-80	4	3,3 (0,41)	4	3,4 (0,73)	4	3,6 (0,63)	4	3,4 (0,59)	4	2,9 (0,24)	4	2,9 (0,85)
Totaal	126	3,2 (0,56)	126	3,4 (0,57)	126	3,4 (0,57)	126	3,4 (0,62)	126	3,1 (0,61)	126	2,7 (0,43)
	F < 1		F < 1		F < 1		F(3,122) = 2,72 p < 0,05		F < 1		F < 1	

Opleidings-niveau Seksse	Sociaal-maatschappelijk economisch		Taal		Taalunie		Taalpolitiek		Identiteit		Onderwijs	
	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem
laag	21	3,4 (0,63)	21	3,4 (0,60)	21	3,4 (0,48)	21	3,7 (0,73)	21	3,1 (0,73)	21	2,9 (0,39)
vrouw	79	3,2 (0,54)	79	3,3 (0,56)	79	3,4 (0,58)	79	3,5 (0,58)	79	3,0 (0,59)	79	2,7 (0,41)
midden	36	3,2 (0,29)	36	3,5 (0,56)	36	3,4 (0,56)	36	3,4 (0,44)	36	3,2 (0,60)	36	2,8 (0,46)
man	48	3,1 (0,59)	48	3,5 (0,54)	48	3,4 (0,59)	48	3,4 (0,88)	48	3,2 (0,83)	48	2,8 (0,45)
hoog	68	3,2 (0,52)	68	3,4 (0,57)	68	3,4 (0,61)	68	3,4 (0,69)	68	3,1 (0,59)	68	2,8 (0,43)
Totaal	127	3,2 (0,56)	127	3,4 (0,57)	127	3,4 (0,57)	127	3,4 (0,62)	127	3,1 (0,62)	127	2,8 (0,43)
	F(2,122) = 1,27 p = 0,28		F<1		F(2,122) = 2,03 p = 0,14		F(2,122) = 2,97 p = 0,06		F<1		F<1	

Moedertaal	Sociaal-maatschappelijk economisch		Taal		Taalunie		Taalpolitiek		Identiteit		Onderwijs	
	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem
Nederlands	60	3,2 (0,50)	60	3,5	60	3,3 (0,67)	60	3,4 (0,63)	60	3,0 (0,61)	60	2,7 (0,48)
Surinaams Nederlands	23	3,0 (0,45)	23	3,5	23	3,6 (0,49)	23	3,6 (0,54)	23	3,0 (0,58)	23	2,8 (0,41)
Sranan	9	3,1 (0,60)	9	3,6	9	3,2 (0,33)	9	3,2 (0,48)	9	3,4 (0,66)	9	2,7 (0,32)
Sarnami	19	3,3 (0,77)	19	3,3	19	3,5 (0,50)	19	3,4 (0,64)	19	3,2 (0,72)	19	2,8 (0,40)
Totaal	111	3,2 (0,56)	111	3,4	111	3,4 (0,60)	111	3,4 (0,61)	111	3,1 (0,63)	111	2,8 (0,44)
	F(3,107) = 1,33 P = 0,27		F<1		F(3,107) = 1,93 P = 0,13		F(3,107) = 1,63 P = 0,19		F(3,107) = 1,17 P = 0,32		F<1	

Liefst gesproken taal	Sociaal-maatschappelijk economisch		Taal		Taalunie		Taalpolitiek		Identiteit		Onderwijs	
	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem
Nederlands	66	3,2 (0,56)	66	3,3 (0,61)	66	3,4 (0,61)	66	3,5 (0,60)	66	3,0 (0,58)	66	2,8 (0,46)
Surinaams Nederlands	26	3,1 (0,43)	26	3,6 (0,46)	26	3,4 (0,63)	26	3,5 (0,51)	26	3,1 (0,68)	26	2,7 (0,31)
Sranan	18	3,0 (0,61)	18	3,6 (0,57)	18	3,4 (0,41)	18	3,5 (0,57)	18	3,2 (0,60)	18	2,8 (0,41)
Sarnami	5	3,4 (0,69)	5	3,7 (0,65)	5	3,5 (0,31)	5	3,4 (0,46)	5	3,2 (0,78)	5	2,7 (0,25)
Totaal	115	3,2 (0,56)	115	3,4 (0,58)	115	3,8 (0,58)	115	3,5 (0,57)	115	3,1 (0,61)	115	2,8 (0,42)
	F(3,111) = 1,32 P = 0,27		F(3,111) = 2,25 P = 0,09		F<1		F<1		F<1		F(3,111) = 1,12 P = 0,34	

Stemgedrag	Sociaal- maatschappelijk- economisch		Taal		Taalunie		Taalpolitiek		Identiteit		Onderwijs	
	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem
niet gestemd	53	3,2 (0,56)	53	3,4 (0,52)	53	3,4 (0,62)	53	3,5 (0,59)	53	2,8 (0,57)	53	3,2 (0,43)
regerings- partijen	9	3,0 (0,38)	9	3,8 (0,44)	9	3,2 (0,62)	9	3,3 (0,97)	9	2,7 (0,52)	9	3,6 (0,52)
oppositie	58	3,2 (0,58)	58	3,4 (0,64)	58	3,4 (0,55)	58	3,4 (0,58)	58	2,8 (0,65)	58	3,0 (0,42)
overige	1	4,4 (0,0)	1	2,7 (0,0)	1	3,8 (0,0)	1	3,4 (0,0)	1	3,7 (0,0)	1	3,5 (0,0)
Totaal	121	3,2 (0,56)	121	3,4 (0,58)	121	3,4 (0,58)	121	3,4 (0,62)	121	2,8 (0,63)	121	3,1 (0,43)
	F(3,117) = 1,88 p = 0,14		F(3,117) = 1,68 p = 0,18		F<1				F(3,117) = 3,26 p < 0,05		F<1(3,117) = 1,54 p = 0,21	

Verblijfsduur	Sociaal- maatschappelijk economisch-		Taal		Taalunie		Taalpolitiek		Identiteit		Onderwijs	
	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem
nvt	3	2,9 (0,33)	3	3,3 (0,79)	3	3,1 (0,38)	3	3,5 (0,99)	3	3,1 (0,14)	3	2,7 (0,35)
1-10 jaar	36	3,1 (0,58)	36	3,3 (0,56)	36	3,3 (0,51)	36	3,3 (0,59)	36	3,1 (0,54)	36	2,6 (0,45)
11-20 jaar	42	3,1 (0,46)	42	3,5 (0,52)	42	3,5 (0,62)	42	3,5 (0,71)	42	3,1 (0,65)	42	2,8 (0,41)
21 jaar -	41	3,3 (0,63)	41	3,5 (0,63)	41	3,3 (0,60)	41	3,5 (0,55)	41	3,1 (0,68)	41	2,9 (0,41)
Totaal	122	3,1 (0,56)	122	3,4 (0,58)	122	3,4 (0,58)	122	3,5 (0,63)	122	3,1 (0,62)	122	2,8 (0,43)
	F(3,118) = 2,2 p = 0,90		F<1		F<1		F<1		F<1		F(3,118) = 2,48 p = 0,06	

4.2 Gemiddeld oordeel per vraag (vraag, N en gemiddelde)

Surinaamse onderzoeksgroep

	vraag	N	gem
Sociaal- maatschappelijk- economisch	39	187	3,8
	40	187	3,8
	41	186	2,4
	42	187	3,2
	43	187	4,4
	44	186	2,9
	45	187	2,4
	27	188	2,6
Taal	50	187	4,0
	51	186	3,3
	52	187	4,1
	53	187	4,0
	57	186	2,2
	20	187	4,4
Taalunie	14	185	2,1
	17	187	3,7
	21	187	4,0
	55	185	3,9
Taalpolitiek	18	186	3,9
	19	183	3,0
	56	185	3,8
	58	186	3,8
	61	181	2,4
Identiteit	65	188	4,0
	66	188	2,6
	67	188	4,4
	68	188	2,2
Onderwijs	24	186	3,7
	26	183	2,2
	31	187	1,9
	33	187	1,8
	34	184	4,5
	15	186	2,9

Nederlandse onderzoeksgroep

	vraag	N	gem
Sociaal- maatschappelijk- economisch	39	187	3,8
	40	126	3,9
	41	127	2,7
	42	127	2,6
	43	126	4,0
	44	127	2,9
	45	127	3,2
	27	127	2,3
Taal	50	126	4,1
	51	126	2,8
	52	126	3,7
	53	126	3,6
	57	127	2,2
	20	127	4,2
Taalunie	14	126	2,5
	17	127	3,6
	21	127	3,9
	55	127	3,5
	18	127	4,1
Taalpolitiek	19	125	3,3
	56	126	3,5
	58	127	3,8
	61	127	2,5
	65	126	3,9
Identiteit	66	125	2,4
	67	125	4,3
	68	127	1,9
	24	127	3,6
Onderwijs	26	127	2,2
	31	127	1,9
	33	126	1,8
	34	123	4,4
	15	126	2,9

4.3 Interactie tussen achtergrondkenmerken

De Surinaamse onderzoeksgroep (F- en P- waarde)

	Sociaal- maatschap- pelijk- economisch-	Taal	Taalunie	Taalpolitiek	Identiteit	Onderwijs
Sekse * moedertaal	F<1	F=2,23, P=0,11	F<1	F=1,29, P=0,28	F<1	F<1
Sekse * liefst gesproken taal	F<1	F=2,76, P<0,05(*)	F<1	F<1	F<1	F<1
Sekse * opleidingsniv eau	F<1	F=1,25 P = 0,29	F<1	F<1	F=1,37 P=0,26	F<1

De Nederlandse onderzoeksgroep

	Sociaal- maatschap- pelijk- economisch-	Taal	Taalunie	Taalpolitiek	Identiteit	Onderwijs
Sekse * moedertaal	F<1	F<1	F<1	F=1,26 P=0,29	F= 1,01 P=0,39	F=2,23 P=0,09
Sekse * liefst gesproken taal	F<1	F<1	F<1	F=1,12 P=0,35	F=2,23 P=0,09	F<1
Sekse * opleidingsniv eau	F<1	F = 1,47 P = 0,24	F<1	F = 1,29 P = 0,28	F<1	F = 4,84 P < 0,05(*)

Sekse met land van afname

	Sociaal- maatschap- pelijk- economisch-	Taal	Taalunie	Taalpolitiek	Identiteit	Onderwijs
Sekse * land van afname	F<1	F=1,11 P=0,29	F<1	F=2,23 P=0,14	F=2,00, P=0,16	F=3,97 P<0,05 (*)

